τρος γέρων ἀργὸς καὶ ἀκίνητος· καὶ ἐζήτησαν οἱ τοιοῦτοι καὶ παρεκάλεσαν ἔχειν τὸν δηλωθέντα υἱόν αὐτοῦ τὸν Θεόδωρον μεθ' ἧς στράτας εἶχον τὸν εἰρημένον Πέτρον τὸν πατέρα αὐτοῦ· ἤδη διορίζεται ἡ Βασιλεία μου διὰ τοῦ παρόντος αὐτῆς ὁρισμοῦ· καὶ εὐεργετεῖ πρὸς τοὺς τοιούτους αὐταδέλφους ἔχειν τὸν τοιοῦτον Θεόδωρον τὸν Κόμπην ἀπὸ τοῦ νῦν καθὼς εἶχον τὸν πατέρα αὐτοῦ· κατὰ τὴν δύναμιν καὶ περίληψιν τοῦ πρὸς αὐτοὺς προαπολυθέντος ὁρισμοῦ τῆς Βασιλείας μου· καὶ οὐδὲν ἔχωσι παράτινος ὑπὲρ τούτου διενόχλησιν ἢ διάσισμον τὸν τυχόντα, ὀφειλόντων καὶ αὐτῶν διατελεῖν καὶ εἰς τὸ ἑξῆς εἰς τὴν Βασιλειαν μου ὀρθῶς, πιστῶς καὶ προθύμως, καθὼς ἔταξαν καὶ ὑπεσχέθησαν. Ἐπεὶ καὶ εἰς τὴν περὶ τούτου δήλωσιν, ἐγένετο πρὸς αὐτοὺς καὶ ὁ παρὼν ὁρισμὸς τῆς Βασίλειας μου.

Μηνὶ Μαρτίῳ Ἰνδικτιῶνος τρίτης τοῦ ,ϛϡμη ἔτους.

† Δεσπότης ὁ Πορφυρογέννητος.

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΙΣ ΝΙΝΕΥΙ. Εἶναι γνωστὸν ὅτι τῆς Νινευὶ, ἧς τὴν καταστροφὴν ἀρχαῖαι καὶ ἱεραὶ προφητεῖαι ἀνήγγειλον, μέχρις ἐσχάτων ἀκόμη οὐδὲ ἴχνος ἐσώζετο, οὐδὲ ὁ τόπος ἐγινώσκετο ὅπου ἠγείρετο ποτὲ ἡ βασιλὶς ἐκείνη τῶν Ἀσιανῶν πόλεων. Ἀλλὰ πρό τινων ἐτῶν, ὁ Γάλλος πρόξενος Βόττας πρῶτος ἀπέλαβε τὴν δόξαν τῆς εὑρέσεως μεγίστων εἰς τὴν θέσιν Μοσούλ καὶ πολυτιμοτάτων ἐρειπίων αὐτῆς, ὧν πολλὰ κοσμοῦσι σήμερον τὸ Γαλλικὸν Μουσεῖον, καὶ λαμπρὰ ἔκδοσις αὐτῶν ἑτοιμάζεται. Μετ' αὐτὸν δέ, καὶ ἀπὸ αὐτοῦ τὸ παράδειγμα προτραπεὶς, ἀνέσκαψεν ὁ ἄγγλος Λαϋάρδος πλησίον τοῦ Μοσούλ εἰς Νεμρόδ, καὶ αἱ ἔρευναί του εἶχον οὐχ ἧττον λαμπρὸν ἀποτέλεσμα· ὥστε καὶ τὸ Βρεταννικὸν Μουσεῖον ἐπλουτίσθη δι' ἀφθόνου λείας μνημείων τῆς Ἀσσυριακῆς τέχνης. Ἐσχάτως δὲ ὁ αὐτὸς Ἄγγλος ἀξιωματικὸς, ἐπαναλαβὼν εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν τὰς ἀνασκαφὰς, εὗρε περιεργότατα ἀντικείμενα. Κατ' ἀρχὰς οἱ ἐργάται ἀπήντησαν τὴν οὐδὸν μιᾶς τῶν πυλῶν τῶν ἀνακτόρων, καὶ ἐπ' αὐτῆς τὰ ἴχνη τῶν τροχιῶν, ἐπιμαρτυροῦντα τοὺς λόγους τοῦ προφήτου Ναοὺμ, ὅστις τὴν καταστροφὴν τῆς Νινευὶ προαγγέλλων, λέγει (Γ'. 2): *Φωνὴ μαστίγων, καὶ φωνὴ σεισμοῦ τροχῶν, καὶ ἵππου διώκοντος, καὶ ἅρματος ἀναβράσσοντος.* Παρ' αὐτὴν δ' εὗρον τρεῖς γιγαντιαίους χαλκοῦς λέβητας, καὶ διαφόρους μεταλλίνους πίνακας, ἐξ ὧν ἐξαγαγὼν μετὰ μεγίστης προσοχῆς ὁ Κ. Λαϋάρδος τὸ χῶμα, τὸ πληροῦν σχεδὸν ὁλοκλήρως αὐτοὺς, εὗρε μετ' αὐτοῦ ἀναμεμιγμένα ἀπειράριθμα ἐλεφάντινα κοσμήματα διαφόρων σχημάτων, ἕνα σιδηροῦν πέλεκυν, καὶ παντοῖα ἄλλα ἀντικείμενα, ἄγνωστα μέχρι τοῦδε, διότι ὅλοι οἱ παρευρεθέντες εἰς τὴν ἀνακάλυψιν ὑπεσχέθησαν ἐχεμυθίαν ἐντελῆ. Κατὰ τὴν 6 Ἰανουαρίου ἀνεῦρε προσέτι ἀσπίδας, καὶ ξιφῶν λαβὰς, διότι ὁ σκὼρ εἰγε φάγει τὰς λεπίδας, καὶ πολλὰ μετάλλινα ἀγγεῖα, καὶ ποτήρια, καὶ φιάλας ἐξαισίως περιγεγλυμμένας καὶ τορβευτὰς, καὶ ἀπειράριθμα κομβία ἐκ μαργαριτομήτρας, *καὶ οὐκ ἦν πέρας τοῦ κόσμου αὐτῆς* (Ναοὺμ, Β, 9). Τὰ ποτήρια καὶ λοιπὰ κοσμήματα εἰσὶν ἐξ ἀγνώστου μετάλλων μίγματος, περικαλύπτονται δὲ ὑπὸ χαλκοῦ διαλελυμένου ἤδη καὶ κρυσταλλωθέντος, τόσον δ' εὐθραύστου, ὥστε, ψαυόμενα καταστρέφονται, καὶ ὁ Κ. Λαϋάρδος τὰ ἐξῆγε διὰ τῶν ἰδίων χειρῶν του τῆς γῆς, καὶ τὰ πέμπει ἤδη χωρὶς νὰ τὰ καθαρίσῃ εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὅπου θέλουσι κεῖσθαι ἐν τῷ βρεταννικῷ μουσείῳ, ἀποδείξεις τῆς ἀληθείας τῶν λόγων τούτων τοῦ προφήτου· *Καὶ ἐπιτρέψω ἐπὶ σὲ βδελυγμὸν κατὰ τὰς ἀκαθαρσίας σου* (Ν. Γ'. 6.). Εὑρέθη δὲ προσέτι καὶ ἐν ἀγγεῖον μαρμάρινον, καὶ δύο κολοσσαῖοι λέοντες, τὰ ἀγαπητὰ ἐμβλήματα τῶν Νινευϊτῶν, τὰ ἐμφαίνοντα ἴσως συμβολικῶς τὴν πρὸ 3,000 ἐτῶν δύναμιν καὶ δόξαν τῆς πόλεως αὐτῶν, ἥτις ἦν τὸ *κατοικητήριον τῶν λεόντων· ὁ λέων, ὃς ἤρπασε τὰ ἱκανὰ τοῖς σκύμνοις αὐτοῦ, καὶ ἀπέπνιξε τοῖς λέουσιν αὐτοῦ* (Ν. Β'. 11 καὶ 12). Πάντα δὲ ταῦτα τὰ ἐξαίσια καλλιτεχνήματα μετακομίζονται ἤδη εἰς Λονδῖνον, ἵνα πληρωθῇ ἡ προφητεία ἡ λέγουσα: *Καὶ ἐξ οἴκου θεοῦ σου ἐξολοθρεύσω τὰ γλυπτά σου* (Ν. Α'. 14), *καὶ θήσομαί σε εἰς παράδειγμα* (Γ'. 6).

ΜΕΘΟΔΟΣ ΕΚΤΥΠΩΣΕΩΣ ΜΝΗΜΕΙΩΝ. Ἡ Γαλλικὴ Κυβέρνησις ἠγόρασεν ἐσχάτως παρὰ τοῦ Κ. Λοττίνου τοῦ Λαυάλου (Lottin de Laval) τὸ μυστικὸν ἐφευρέσεως αὐτοῦ, ἀφορώσης νέον τινὰ τρόπον δι' οὗ δύνανται ν' ἀποτυπῶνται μετὰ μεγίστης ταχύτητος καὶ ἀκριβείας πᾶσαι αἱ ἐπιγραφαὶ, ὅσον πολυσύνθετοι καὶ λεπταὶ καὶ ἂν εἶναι, καὶ παντὸς εἴδους ἀνάγλυφα, ὅσον ἐκτεταμένην καὶ προέχουσαν καὶ ἂν ἔχωσι τὴν ἐπιφάνειαν. Κατὰ τὴν μέθοδον ταύτην ὁ Κ. Λαυάλος ἀπετύπωσεν 134 μεγάλα μνημεῖα τῆς Ἀσσυρίας, τῆς Χαλδαίας καὶ τῆς Περσίας, καὶ τὰ ἔκτυπα αὐτοῦ ἐκρίθησαν ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας ἄξια νὰ τεθῶσιν εἰς τὸ Μουσεῖον παρὰ τὰς πρωτοτύπους συλλογὰς, ὡς ἀξιόλογον αὐτῶν συμπλήρωμα. Ἡ Ἀκαδημία τῶν ἐπιγραφῶν θέλει ἐπιμεληθῇ τὴν διάδοσιν τοῦ μυστικοῦ τῆς μεθόδου ταύτης.

ΕΥΣΤΟΧΟΣ ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ. Ἄγγλος περιηγητὴς ἦλθε ποτὲ εἰς Ῥώμην, ἔχων ἐπισήμους συστάσεις πρὸς τὸν Πάπαν, ὅστις, δεξιούμενος αὐτὸν, διέταξε νὰ τῷ δειχθῶσιν ὅλα τὰ Μουσεῖα, αἱ ἐκκλησίαι, αἱ τελεταὶ, καὶ ὅ,τι περίεργον εἰς ἐκείνην τὴν μεγαλόπολιν. Ἀφ' οὗ δὲ τοῦτο ἐγένετο, ἐρώτησεν ὁ Πάπας τὸν ξένον του ἂν εἶδεν ὅσα ἐπεθύμει, καὶ ἂν εὐχαριστήθη.

— Εὐχαριστῶ τὴν ὑμετέραν ἁγιότητα, ἀπεκρίθη, ὁ Ἄγγλος. Μόνον τὴν εὐθυμοταξίαν τὴν ἐπὶ τῆς χηρεύσεως τοῦ παπικοῦ θρόνου μοὶ μένει νὰ ἴδω ἀκόμη.

— Ὅσον δι' ἐκείνην, ἀπεκρίθη γελῶν ὁ Πῖος, μὲ συγχωρεῖτε, ἀλλὰ θέλω προσπαθήσει νὰ μὴ τὴν ἴδητε τόσον ταχέως.

ΦΥΛΛ. 4. ΤΟΜ. Α.

Η ΠΑΝΔΩΡΑ.

Ο ΣΥΜΒΟΛΑΙΟΓΡΑΦΟΣ.

(Ἴδ. Φυλλ. 3ον).

Εἷς καὶ ἥμισυς μὴν εἶχεν οὕτω παρέλθει χωρὶς ἀκόμη νὰ φανῇ ὁ Γεράσιμος, ὅπερ δὲν ἐξέπλητε διόλου τὸν Τάπαν, ἀλλὰ καὶ χωρὶς οὐδὲν ἄλλο νὰ δώσῃ σημεῖον ζωῆς ἐκτὸς τῆς πρώτης ἐπιστολῆς τοῦ, δι' ὃ ἐνδομύχως τὸν κατέκρινεν ὁ Συμβολαιογράφος, καὶ ἐνίοτε ἐψεύδετο πρὸς τὴν Ἀγγελικὴν ὅτι εἶχεν εἰδήσεις του. Ἀλλ' ἡ ὑπόκωφος θλῖψις τῆς Μαρίνης τὴν ἔκαμνε διηνεκῶς, καὶ ὁ πατήρτης, προσπαθῶν νὰ τὴν διασκεδάσῃ, τὴν ἔφερε νὰ μείνῃ τινὰς ἡμέρας εἰς τοῦ κόμη τος Κανίνου, εἰς τὸ Λιξούρι. Ὁ Κόμης Κανίνος ἦτον τότε μετὰ τὸν κόμητα Ναννέτον ὁ πλουσιώτερος τῆς Κεφαλληνίας ἰδιοκτήτης, καὶ ἂν πρὸς τὸ παρὸν δὲν ἐθεωρεῖτο εἰσέτι ὡς ἐφάμιλλός του κατὰ τὸν πλοῦτον, ἀλλ' εἰς προσεχὲς μέλλον ἐφαίνετο ὅτι θέλει μεγάλως τὸν ὑπερβῇ ἐξ αἰτίας τῶν ἐκτεταμένων του ἐπιχειρήσεων καὶ σχέσεων μετ' ἐπισήμων τραπεζικῶν οἰκιῶν τοῦ Λονδίνου. Ἡ μονογενὴς θυγάτηρ του Λουκία εἶχεν ἄλλοτε ἀνατραφῇ μετὰ τῆς Μαρίνης, καὶ τὴν ἠγάπα ὡς ἀδελφὴν· ἀλλ' ὁ κόλπος τοῦ Ἀργοστολίου τὰς ἐχώριζε, καὶ εἰς τὴν Κεφαλληνίαν διὰ τὰς νέας, αἵτινες τότε ἀκόμη ἐκραδώσῃ σημεῖον ζωῆς ἐκτὸς τῆς πρώτης ἐπιστολῆς τοῦτο ὡς χαρίεντα πτηνὰ πεφυλακισμένα ἐντὸς κλωβίων, ὁ κόλπος τοῦ Ἀργοστολίου δὲν ἦτον εὐπλοώτερος τοῦ Ἐξείνου, ὥστε αἱ δύω φίλαι σπανίως ἐβλέποντο. Ἡμέρα λοιπὸν πανηγύρεως ἦτον εἰς τοῦ κόμητος Κανίνου ἐκείνη, καθ' ἣν ἦλθεν ἡ Μαρίνα μὲ τὸν πατέρα της. Αἱ δύω νέαι, δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἐνηγκαλισμέναι, περιεφέροντο ὑπὸ τοὺς λεμονῶνας τοῦ κήπου, καὶ ἀνεπόλουν τὰς περιστάσεις τῆς παιδικῆς οἰκειότητός των, καὶ ἀνεθεώρουν μετ' ἀγαλλιάσεως τὴ

ἀνθηρὸν παρελθόν των. Εἰς τοῦ παρόντος των ὅμως τὰ ὅρια ἅμα ἔφθανον, ὠπισθοδρόμουν ἀμφότεραι. Ἀπὸ ἐκμυστηρεύσεως εἰς ἐκμυστήρευσιν, ἤθελεν ἔλθει καὶ αὐτοῦ ἡ σειρὰ· ἀλλὰ τὴν πρώτην ἡμέραν δὲν ἐτόλμων νὰ ἐγγίσωσιν ἀκόμη τὴν χορδὴν ἥτις ἀντήχει εἰς τὴν καρδίαν, καὶ ἔπειτα αἱ ἐνθυμήσεις των ἦσαν τόσον πολυάριθμοι καὶ τόσον ποικίλαι!

Μετὰ τὸ δεῖπνον καὶ τὴν ἑσπερινὴν συναναστροφὴν, αἱ δύω νέαι ἀπεσύρθησαν εἰς τὸν κοιτῶνά των. Ἡ σελήνη ἦτον λαμπρὰ, καὶ ἐχρύσου τοῦ κόλπου τὸ στιλπνὸν κάτοπτρον, ὡς, ἀνασδυομένη ἡ παλαιὰ Ἀφροδίτη, ἂν ἐφήπλου εἰς τὴν ὑγρὰν ἐπιφάνειαν τὴν ἀμβροσίαν της κόμην. Δροσερὰ ἦτον ἡ πνοὴ τοῦ κόλπου, ἡ ἀκτὴ ἀνέπεμπε γλυκὺν φλοῖσβον, ὡς ἐρωτικῶν μυστηρίων ψιθύρισμα, καὶ ὁ ζέφυρος, ἀδυνατῶν νὰ ῥικνώσῃ τὸ ὕδωρ, ἔφερε μόνον εἰς τὰ νωθρά του πτερὰ τὰ ἀρώματα τῶν πορτοκαλλεῶν καὶ τῶν ῥόδων, καὶ ἐπότιζεν ἡδυπάθειαν δι' ὅλων τῶν πόρων. Ἡ Λουκία καὶ ἡ Μαρίνα, ἔχουσαι συμπεπλεγμένας τὰς χεῖρας, ἐστηρίζοντο εἰς τὸ παράθυρον, καὶ παρεδίδοντο εἰς τὸ θέλγητρον τῆς νυκτός.

Ἡ Μαρίνα ἐσιώπα, καὶ ἓν δάκρυ ἐφαίνετο ἀναβρύον εἰς τὰ βλέφαρά της· ὅπερ βλέπουσα ἡ Λουκία,

— Μελαγχολικὴ εἶναι, Μαρίνα, τῇ εἶπε, φιλοῦσά την εἰς τὸ στόμα· ἔχεις κἀμμίαν θλῖψιν, πτωχή μου Μαρίνα;

— Ἡ ὡραιότης αὕτη καὶ ἡ ἠρεμία τῆς φύσεως, εἶπεν ἡ Μαρίνα ἀποφεύγουσα τὴν ἐρώτησιν, ἐνεργεῖ παντοδυνάμως ἐπ' ἐμὲ, καὶ βαρυθυμεῖ ἡ καρδία μου. Ἀλλ' εἰς σέ, εὐτυχής μου φίλη, τὰ κάλλη τῆς φύσεως ἐμπνέουσιν εὐθυμίαν. Ὡς τὴν φαιδρὰν ἀηδόνα κελαδεῖ ἡ καρδία σου εἰς τῆς σελήνης τὸ φῶς καὶ εἰς τὰ ἀρώματα τοῦ μαΐου. Εἶναι λοιπὸν τόσον ἐλαφρά; Τίποτε δὲν ἔχει νὰ τῇ βαρύνῃ;

— Νὰ τῇ βαρύνῃ; εἶπε γελῶσα ἡ Λουκία. Τί θέλεις νὰ τῇ βαρύνῃ; Ἡ ζωὴ εἶναι τόσον εὔκολος δι' ἡμᾶς. Ὅλαι αἱ ἡμέραι μου εἶναι μάϊος.

— Καὶ τοῦ μαΐου σου τὰ ῥόδα εἶναι χωρὶς ἀκάνθας κ' ἐκεῖνα;

— Ὦ! ἂν τολμήσῃ κἀνὲν νὰ μοὶ δείξῃ τὴν ἄκανθάν του, εἶπεν ἡ Λουκία γελῶσα, εἰς τὴν στιγμὴν τὸ μαθῶ.

— Ἀλλ' ὑπάρχει ἓν, ἔχον ἀκάνθας, καὶ ὄχι μικράς· καὶ ἐκεῖνο δὲν μαδεῖται τόσον εὐκόλως. Ἐκεῖνο τὴν φαιδρὰν αὐτὴν καρδίαν ποτὲ δὲν τὴν ἤγγισεν; εἶπεν ἡ Μαρίνα, θέτουσα τὸν δάκτυλον εἰς τῆς Λουκίας τὸ στῆθος.

— Ὦ! τοῦτο εἶναι μυστήριον, μέγα μυστήριον, εἶπεν ἡ Λουκία συστέλλουσα μ' ἐπιτήδευσιν ἐμβριθείας τὰ κοράλλινα χείλη της.

— Πῶς μυστήριον, πονηρά; ἀπήντησεν ἡ Μαρίνα. Δὲν μοὶ εἶπας ὅτι μυστήριον δι' ἐμὲ δὲν ἔχεις;

— Σοὶ τὸ εἶπα, φιλτάτη, εἶπεν ἡ Λουκία, ῥίψασα τὰς ἀγκάλας της περὶ τὸν τράχηλόν της καὶ εὐθύμως γελῶσα. Σοὶ τὸ εἶπα, καὶ θὰ γίνῃ καθὼς σοὶ εἶπα. Σὺ μόνη θὰ μάθῃς ὅτι ὑπάρχει τις ὅστις με ἀγαπᾷ.

— Καὶ ὅστις ἀράγε καὶ ἀναγαπᾶται;

— Ἐννοεῖται ἐκεῖνο· ἀλλέως δὲν σοὶ τὸν ἀνέφερον.

— Καὶ τίς εἶναι οὗτος ὁ τίς;

— Ἀ! τοῦτο εἶναι τὸ δεύτερον μυστήριον. Ἀπῄτησεν ἀπὸ τοὺς γονεῖς μου νὰ φυλάξωσι τὸ μυστικὸν ἕως τῆς ἡμέρας τοῦ γάμου μου· καὶ τότε, διὰ ν' ἀποφύγῃ ἐπισκέψεις καὶ ἐνοχλήσεις, πρὶν ἢ εἰδήσις δημοσιευθῇ, θ' ἀναχωρήσωμεν διὰ τὴν Ἰταλίαν. Αὕτη, ἂν θέλῃς, εἶναι τοῦ ῥόδου μου ἡ ἄκανθα, ἀλλ' ἐγὼ γελῶ δι' αὐτήν. Ἡμέραν σχεδὸν ποτὲ δὲν τὸν βλέπω, ὥστε ἐνίοτε μ' ἔρχεται ἰδέα μήπως, ἀπατηθεῖσα, νυμφευθῶ κἀμμίαν νυκτερίδα μεταμορφωμένην. Ἀλλὰ περὶ ὅλων τούτων σιωπή.

— Καὶ δὲν ἔχει ὄνομα; ἐρώτησεν ἡ Μαρίνα.

Τὴν στιγμὴν ταύτην ἠκούσθη μελῳδία μεμακρυσμένη, ἀναθρώσκουσα ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Κατ' ἀρχὰς ἦτον μόλις ἀντιληπτή, ὡς ἀσθενὲς ζεφύρου ψιθύρισμα, παίζοντος εἰς κόμην ἐτέας. Κατ' ὀλίγον ὅμως ἠκούετο πλησιάζουσα, καὶ τόνοι αὐλοῦ καὶ κιθάρας, σκιρτῶντες ἐπὶ τοῦ ὑγροῦ κατόπτρου, ἔρθανον λαμπροὶ καὶ μὲ ἦχον μεταλλικὸν εἰς τῶν δύω νεανίδων τὴν ἀκοήν.

Ἡ Λουκία ἔθεσε τὴν χεῖρά της εἰς τὸ στόμα τῆς φίλης της, καὶ διὰ τῆς ἄλλης τῇ ἔδειξε πλοιάριον ἐλαφρῶς ὀλισθαῖνον ἐπὶ τοῦ ὕδατος, καὶ φαινόμενον ὡς μέλαν σημεῖον ἐντὸς ἐκτάσεως ὁλοχρύσου.

Μετ' ὀλίγον δ' ὑπὲρ τας φωνὰς τῶν ὀργάνων ὑψώθη φωνὴ ἀνθρωπίνη, ψάλλουσα ταῦτα·

Τ' οὐρανοῦ οἱ ἀναρίθμητοι λύχνοι
ὅλοι ἀνάψτουν καὶ λάμπουν μὲ χάρι,
καὶ σεμνὸ προχωρεῖ τὸ φεγγάρι,
καὶ τὸ ὡραῖό του πρόσωπο δείχνει.

———

Δὲ τῆς φύσεως τὰ κάλλη τὰ χίλια·
ἔβγα ἀρέ τα. Καθὼς σ' ἀντικρύσουν,
ἀπὸ ἔνα ἔνα τ' ἀστέρια θὰ σβύσουν,
θὰ κρυφθῇ τὸ φεγγάρι ἀπὸ ζήλια.

Εἰς τὸν πρῶτον ἦχον τῆς φωνῆς ταύτης, ὅσον μεμακρυσμένη καὶ ἂν ἦτον, ἡ Μαρίνα ἀνεσκίρτησε βιαίως, καὶ μετὰ ταῦτα ὅλαι της αἱ αἰσθήσεις συνεκεντρώθησαν εἰς μίαν μόνην, τὴν ἀκοήν, καὶ λησμονήσασα ποῦ εὑρίσκεται, λησμονήσασα τὴν Λουκίαν ἥτις ἐμειδία πλησίον της, μὲ τὸ στόμα ἡμιηνεῳγμένον, ἐῤῥόφα τὰς ἐλαχίστας πνοὰς τοῦ ἀέρος, οἵτινες τῇ ἔφερον τὸ διακεκομμένον μέλος, καὶ τὰς ἀσυναρτήτους τοῦ ᾄσματος συλλαβάς.

Καθὼς δ' ἐτελείωσεν ἡ πρώτη στροφή, καὶ ἐνῷ ἡ κιθάρα καὶ ὁ αὐλὸς προανέκρουον τὴν δευτέραν,

— Ἐκεῖνος εἶναι, εἶπεν ἡ Λουκία.

— Ποῖος ἐκεῖνος; ἀνέκραξεν ἡ Μαρίνα, ὡς δι' αἰφνιδίου κλόνου ἀπὸ ὕπνον βαθὺν ἐξυπνήσασα.

— Ἡ νυκτερὶς ὅπου σ' ἔλεγα. Βλέπεις ὅτι διὰ νυκτερίδα δὲν ἔχει κακὴν φωνήν.

— Ἀλλὰ ποῖος εἶναι; ποῖος εἶναι; εἶπεν ἡ Μαρίνα μὲ ταραχήν.

— Σιωπή! ἀπεκρίθη ἡ Λουκία. Ἀρχίζει.

Τῷ ὄντι τὸ πλοιάριον εἶχε πλησιάσει, καὶ ἡ δευτέρα στροφὴ ἠκούετο καθαρώτατα.

Τοῦ μαΐου ὁ ψάλτης, τὸ ἀηδόνι,
εἰς τὸ δάσος γλυκὰ λαρυγγίζει,
καὶ τὸ δάσος, ποῦ ἀγρια βυζίζει,
μὲ τῆς νύκτας τὸ ἀέρι μαλώνει.

———

Ἅμα ἀνοίξῃς τὰ ῥόδινα χείλια,
μιὰ τὸ στόμα σου λέξι ὡς προφέρῃ,
θενὰ πέσῃ τῆς νύκτας τὸ ἀέρι,
θὰ σωπάσῃ τὸ ἀηδόνι ἀπὸ ζήλια.

— Βλέπεις ὅτι τὰ ῥόδα μου ἀκάνθας δὲν ἔχουν, εἶπε γελῶσα ἡ Λουκία, ἅμα ἐσιώπησε καὶ ἐκ δευτέρου ὁ ψάλτης. Μετὰ μίαν ἑβδομάδα θὰ στεφανωθῶμεν, καὶ ἀκούεις πῶς προοιμιάζει, ὡς ἂν δὲν εἶχε τὴν καρδίαν μου, καὶ ἂν ἐπρόκειτο ἀκόμη νὰ τὴν κερδίσῃ. Καὶ ἐν τούτοις εἶναι ἐντελῶς σύμφωνος καὶ μὲ τοὺς γονεῖς μου καὶ μὲ ἐμέ. Ὅλαι αἱ προετοιμασίαι ἔγιναν. Αὔριον θὰ σοὶ δείξω τὰ φορέματά μου καὶ τὰ στέφανα. Ὅμως κρυφίως· νὰ μὴ τὸ μάθῃ κἀνεὶς ὅτι σοὶ τὰ ἔδειξα.

— Ἀλλὰ ποῖος εἶναι; ἔλεγεν ἡ Μαρίνα, ὡς καθ' ἑαυτὴν μᾶλλον ὁμιλοῦσα ἢ ἀποκρινομένη. Ἐκεῖνο τὸ ἄσμα, ἡ φωνὴ ἐκείνη . . . .

— Φαντάσου, εἶπεν ἡ Λουκία. Ἐκεῖνος ἤθελε νὰ γίνῃ ὁ γάμος σήμερον. Ἀλλὰ δὲν εἴμεθα ἐντελῶς ἕτοιμοι, καὶ ὁ πατήρ μου τὸν παρεκάλεσε νὰ προσμείνῃ τὴν ἐρχομένην κυριακήν.

Ἐν τούτοις τὸ πλοιάριον προὐχώρει πάντοτε πρὸς τὸ ἀνοικτὸν παράθυρον, καὶ αἱ κῶπαι ἔτυπτον μαλακῶς τὸ κῦμα, ἀκολουθοῦσαι τὴν ἁρμονίαν τοῦ ᾄσματος. Τῆς τρίτης στροφῆς καὶ αἱ λέξεις καὶ ἡ μελῳδία ἠκούοντο ἐντελέστατα.

Τὰ τριφύλλια, τὰ ῥόδα καὶ οἱ κρίνοι
ὡς εἰς κάνιστρο ἀνθοῦν μυροβόλον,
καὶ ἡ γῆ εἰς τὸν οὐράνιον θόλον
ἁρμονίας καὶ ἀρώματα χύνει.

———

Ὡς πατήσῃς ἐσὺ τὰ τριφύλλια
μ' ἐλαφρὸν ἀλαβάστρινον πόδα,
μαραμένα θὰ πέσουν τὰ ῥόδα,
θὰ σφαλήσουν οἱ κρίνοι ἀπὸ ζήλια.

Κατ' αὐτὴν τὴν στιγμὴν τὸ πλοιάριον, ἐγγίσαν σχεδὸν εἰς τὸ παράλιον, ἐστράφη πρὸς τὰ δεξιὰ διὰ νὰ μακρυνθῇ, καὶ τὸ φῶς τῆς σελήνης ἔπεσε κάθετον ἐπὶ τῶν μουσικῶν καὶ τοῦ ψάλτου.

— Ἰδού, τὸν βλέπεις; Ἐκεῖνος ὅστις ἵσταται ὀρθιος. Πῶς σοὶ φαίνεται ἡ νυκτερίς μου;

— Ὁ Κόμης Γεράσιμος! ἔκραξεν ἡ Μαρίνα, καὶ ἡ φωνή της ἐφαίνετο ὡς ὁ τελευταῖος στεναγμὸς ἐκπνέοντος.

— Ἀ! τὸν γνωρίζεις λοιπόν; εἶπεν ἡ Λουκία. Μὴ μὲ προδώσῃς· ὁ Κόμης Γεράσιμος Ναννέτος. Μετὰ μίαν ἑβδομάδα θὰ εἶμαι κομητέσσα Ναννέτη. Τί λέγεις; δὲν τὸ ἐγκρίνεις;

Ἀλλ' ἡ Μαρίνα δὲν ἔλεγε τίποτε. Ἡ μορφή της ἔγινε λευκοτέρα μαρμάρου, οἱ ὀφθαλμοί της ἐτάθησαν, οἱ ὀδόντες της συνεσφίχθησαν σπασμωδικῶς, καὶ ὡς λίθος ἔπεσεν ἄπνους κατὰ γῆς καὶ ἀναίσθητος.

— Μαρίνα, τί ἔχεις, ἀδελφή; Τί ἔπαθες; Ὦ Θεέ μου! ἔκραξεν ἡ Λουκία, καὶ ἔλαβε τὰς χεῖράς της, ἀλλ' αἱ χεῖρές της ἦσαν ψυχραί.

— Βοήθεια, βοήθεια! ἐλειποθύμησεν ἡ Μαρίνα! ἔκραξεν ἀνοίγουσα τὴν θύραν τοῦ κοιτῶνός της, καὶ ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ συνέῤῥευσαν εἰς αὐτὸν ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς οἰκίας. Ὁ Τάπας τὴν ἔλαβεν εἰς τὰς ἀγκάλας του, καὶ ἐνῷ σταγόνες ἀγωνίας ἔῤῥεον ἀπὸ τὸ μέτωπόν του, ἐπροσπάθει δι' ὕδατος, δι' ἐντριβῶν καὶ διὰ δριμέων ἀρωμάτων νὰ τὴν ἀναλέσῃ εἰς τὰς αἰσθήσεις της. Ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν ὅλαι αἱ προσπάθειαι ἀπέβησαν μάταιαι· ἀλλὰ τέλος ἀνέπνευσε βαθέως, ἐκίνησε τὸ σῶμά της διὰ σπασμωδικοῦ κλονισμοῦ, ἠνέῳξε καὶ περιέφερε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκπεπληγμένη εἰς τοὺς περὶ αὐτὴν, καὶ μακρύνουσα μὲ τὰς δύω της χεῖρας τοὺς βοστρύχους ἀπὸ τὸ μέτωπόν της,

— Σᾶς εὐχαριστῶ, εἶπε μ' ἐλαφρὸν μειδίαμα. Δὲν εἶναι τίποτε. Ἔμεινα ἐξώρας εἰς τὸ ἀνοικτὸν παράθυρον, καὶ τὸ ψύχος τῆς θαλασσίας αὔρας μ' ἔφερε τὴν λειποθυμίαν.

— Ἐλθὲ νὰ ἡσυχάσῃς, νὰ κοιμηθῇς, εἶπεν ἡ Λουκία, καὶ ἡ θερμότης τῆς κλίνης καὶ ἡ ἐπιμέλειά μου ἐλπίζω νὰ σὲ ἰατρεύσῃ.

— Σ' εὐχαριστῶ, ἀπεκρίθη ἡ Μαρίνα, ἀλλὰ δὲν ἠμπορῶ. Αἰσθάνομαι τὸν πυρετὸν εἰς τὸ αἷμά μου. Πάτερ, σὲ παρακαλῶ, ἂν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιστρέψωμεν μᾶλλον εἰς τὴν οἰκίαν μας.

Μάτην ὁ Κόμης Κανίνος καὶ ἡ Λουκία ἠθέλησαν νὰ τὴν πείσωσι νὰ περιμείνῃ τοὐλάχιστον τὴν αὐγήν. Ὁ Τάπας, ἀνήσυχος διὰ τὴν κατάστασιν τῆς θυγατρός του, ἔσπευσε κατὰ τὴν παράκλησίν της νὰ ναυλώσῃ λέμβον ὅπως τὴν μετακομίσῃ εἰς τὴν οἰκίαν της.

— Ἀνάλαβε ταχέως, τῇ ἐψιθύρισεν εἰς τὸ οὖς ἡ Λουκία ὅταν ἀνεχώρει, καὶ τὴν ἐρχομένην κυριακὴν ἐνθυμήσου ὅτι εἶσαι προσκεκλημένη εἰς τοὺς γάμους μου. Θέλω νὰ εἶσαι παροῦσα· ἄλλως δὲν θὰ εἶναι ἡ εὐτυχία μου πλήρης.

— Φιλτάτη, ἀπεκρίθη ἡ Μαρίνα, ἐπίσης κρυφίως, ἐν ᾧ τὴν ἠσπάζετο. Εὔχομαι νὰ εἶναι πλήρης ἡ εὐτυχία σου, καὶ ἂν ἐγὼ δὲν εἶμαι παροῦσα.

Ὅταν δ' ἔφθασαν εἰς Ἀργοστόλιον, ὁ Τάπας ἠθέλησε νὰ μηνύσῃ τὸν ἰατρόν· ἡ Μαρίνα ὅμως εἶπεν ὅτι ἀνέλαβεν ἐντελῶς, ὅτι μόνον ἡσυχίας ἔχει ἀνάγκην, καὶ ἀπεσύρθη εἰς τὸν κοιτῶνά της.

Κλείσασα δὲ τὴν θύραν, ἀντὶ νὰ πέσῃ εἰς τὴν κλίνην της, ἐῤῥίφθη σχεδὸν πρηνὴς ἐμπρὸς τῆς εἰκόνος ἥτις ἐκρέματο ὑπεράνω αὐτῆς, καὶ ἀφ' οὗ προσηυχήθη ὑπὲρ τὸ ἓν τέταρτον, ἠγέρθη, ἔψε τὸν λύχνον, καὶ καθεσθεῖσα εἰς τὴν τράπεζαν, ἤρχισε νὰ γράφῃ. Οἱ ὀφθαλμοί της ἦσαν φλογισμένοι ἀλλὰ στεγνοί, ἡ

χείρ της ἔτρεμε σπασμωδικῶς, ἀλλὰ τὴν ἐστήριζεν ἡ δύναμις τῆς θελήσεως. Ἔγραψε δὲ τὰ ἑξῆς.

» Πάτερ, μὲ ἠπάτησας διὰ νὰ μὴ ἀποθάνω τῆς λύπης. Ἀλλ' ἡ περίστασις κατέστρεψε τὸ τέχνασμα τῆς φιλοστοργίας σου. Δὲν εἶναι εἰς τὴν Κέρκυραν, οὔτε θὰ ἔλθῃ ὡς ὑπέσχετο, καὶ ὡς τὸν περιμένω πρὸ ἑξ ἑβδομάδων. Τὸν εἶδα χθὲς εἰς Λιξούρι. Τὴν ἐρχομένην κυριακὴν νυμφεύεται τὴν Λουκίαν. Δὲν τὸν καταδικάζω· ἡ Λουκία εἶναι ὡραιοτέρα, πλουσιωτέρα, εὐγενεστέρα μου. Ἀλλὰ συγχώρησόν με, πάτερ, ἂν νὰ ἐπιζήσω δὲν δύναμαι. Πᾶν ποτήριον πικρίας θὰ κατέπινον σιωπῶντα, ἂν ἤξευρον ὅτι ἡ μέλαινα καὶ τεθλιμμένη ζωή μου ἐδύνατο νὰ συντελέσῃ εἰς παρηγορίαν τῶν γηρατείων σου. Ἀλλ' ὄχι! ἄχθος ἀνυπόφορον δι' ἐμέ, διὰ σὲ θὰ εἶναι διηνεκὴς βάσανος. Ἡ θέα τῆς ἀπελπισίας μου θὰ εἶναι αἰωνία ἀπελπισίας πηγὴ διὰ σέ. Ἄφες με ν' ἀπέλθω ὅπου ὑπάρχει ἀνάπαυσις, καὶ ἴσως καὶ λήθη. Καὶ ἂν δὲν δυνηθῇς, πάτερ μου, νὰ μὲ λησμονήσῃς καὶ σὺ, προσεύχου ἐνίοτε δι' ἐμέ. »

Μετὰ ταῦτα δ' ἠνέῳξε τὸ κιβώτιόν της, καὶ ἐξήγαγε φιάλην περιέχουσαν ῥευστὸν ὑποπράσινον· καθεσθεῖσα δὲ εἰς τὴν κλίνην της, ἔλαβε τὴν τελευταίαν ἐπιστολὴν τοῦ Γερασίμου ἀπὸ τὸ στῆθός της, ὅπου ἔμενεν ἐναποτεταμιευμένη πρὸ τριάκοντα ἡμερῶν, καὶ ἤρχισε νὰ τὴν ἀναγινώσκῃ. *Οἱ ὀφθαλμοί της, ξηροὶ μέχρι τοῦδε, ἐπλήσθησαν διὰ μιᾶς δακρύων, καὶ περὶ τὸ μέσον τῆς ἐπιστολῆς ὁλοφυρμοὶ τὴν διέκοψαν.* Ἀλλ' ἐπανέλαβεν ἀμέσως τὴν ἀνάγνωσιν πάλιν, καὶ εἰς τὸ τέλος ὑψώσασα τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν οὐρανὸν, ἥρπασε σπασμωδικῶς καὶ ὡς ἐν παραφορᾷ τὴν φιάλην, τὴν ἔρευν εἰς τὸ στόμα της, καὶ ἐρρόφησε τὸ ἥμισυ τοῦ περιεχομένου αὐτῆς. Μετὰ ταῦτα δὲ ἀνέτρεψε τὴν κεφαλήν της εἰς τὸ προσκεφάλαιον, ὡς καταβληθεῖσα ἀπὸ τὸν ψυχικόν της ἀγῶνα. Μετ' ὀλίγον ἠσθάνθη στενοχωρίαν περὶ τὴν ἀναπνοὴν, καὶ μετά τινας στιγμὰς ἔπεσεν εἰς λειποθυμίαν. Ὅτε δὲ συνῆλθεν, ἠσθάνετο μέγαν κάματον εἰς τὰς χεῖρας καὶ εἰς τοὺς πόδας, καὶ πόνους εἰς τοὺς ἄρμούς. Καὶ ἠθέλησε μὲν νὰ ἐγερθῇ, ἀλλὰ τὰ μέλη της ἦσαν ὡς τεθλασμένα. Ψυχρὸς ἱδρὼς περιεχύθη εἰς ὅλον τὸ σῶμά της, καὶ βίαια σπασμωδικὰ κινήματα ἤρχισαν νὰ τὸ τινάσσωσιν, ἀκολουθούμενα ἀπὸ ἀλλεπαλλήλους λειποθυμίας. Μετὰ ταῦτα ἠσθάνθη σφοδρὸν πόνον εἰς τὴν καρδίαν, ἠθέλησε νὰ φωνάξῃ, ἀλλ' ἡ ἀγωνιῶσα φωνή της ἐξέλιπεν· ἔφερε δὲ μὲ ὁρμὴν εἰς τὸ στόμά της τὴν ἐπιστολὴν ἣν ἐκράτει, ἀφῆκε μέγαν στεναγμὸν, καὶ ἐξέπνευσεν.

Ἀνήσυχος ὁ πατήρ της, εἰσῆλθε τὸ πρωὶ ἀθορύβως εἰς τὸν κοιτῶνά της, καὶ ἐρώτησε μὲ φωνὴν ταπεινὴν·

— Μαρίνα, ἐξύπνησας;

Μὴ λαβὼν δὲ ἀπόκρισιν, διὰ νὰ μὴ τὴν ταράξῃ, δὲν ἦλθε πρὸς τὴν κλίνην, ἀλλ' ἐπλησίασε πρὸς τὴν τράπεζαν, ὅπου ἀμέσως προσέβαλε τὰ βλέμματά του ἡ ἀνοικτὴ πρὸς αὐτὸν τῆς Μαρίνης ἐπιστολή. Τὴν ἥρπασεν ἑπομένως εὐθὺς μὲ τρέμουσαν χεῖρα, τὴν διέτρεξεν ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ, καὶ κτυπήσας τὴν φαλακρὰν κεφαλήν του μὲ τὰς δύο του χεῖρας;

— Μαρίνα μου, ἔκραξε, Μαρίνα μου!

Καὶ ἐρρίφθη πρὸς τὴν κλίνην μὲ ἀνοικτὰς ἀγκάλας. Ἐπ' αὐτῆς ἔκειτο ἡ Μαρίνα νεκρά. Ἡ κεφαλή της ἦτον ἐστραμμένη πρὸς τὰ ὀπίσω, ὠχρὰ ὡς ὁ μαραινόμενος κρίνος, καὶ ἡ κόμη της, λυθεῖσα ἐπὶ τῆς ἀγωνίας, ἐκρέματο εἰς μελανοὺς βοστρύχους ἐπὶ τῶν ὤμων της. Εἰς τὴν μίαν χεῖρα ἐκράτει ἀκόμη τὸ γράμμα τοῦ Γερασίμου, εἰς δὲ τὴν ἄλλην τὴν ὀλεθρίαν φιάλην. Ὁ Τάπας τὴν περιέκλεισεν εἰς τὰς ἀγκάλας του τότε, καὶ κατακαλύπτων αὐτὴν μὲ φιλήματα, καὶ κράζων αὐτὴν ἐπανειλημμένως, ἐπροσπάθει νὰ τὴν θερμάνῃ εἰς τὸ στῆθός του. Ἀλλὰ φεῦ! ἡ θέρμη φιλοστόργου ἀγκάλης δὲν λύει τὸν παγετὸν τοῦ θανάτου. Ὁ Τάπας ἐννόησεν ὅτι ἔθαλπεν ἐπὶ ματαίῳ ἄψυχον πτῶμα. Τότε ἐγερθεὶς, ἤρχισε νὰ περιφέρηται ὡς φρενήρης ἐντὸς τοῦ κοιτῶνος, καὶ ἦτον οἰκτρὸν καὶ φοβερὸν συγχρόνως τὸ θέαμα τοῦ γέροντος τούτου. Ἐνίοτε μὲν ἐμυκᾶτο ὡς τίγρις, ἧς ἐτυλήθη ἡ φωλεά, ἄλλοτε ἐκτύπα τὴν κεφαλήν του εἰς τοὺς τέσσαρας τοίχους τοῦ δωματίου, ἄλλοτε ἠπείλει μὲ τὸν γρόνθον τὴν γῆν καὶ τὸν οὐρανὸν, ἄλλοτε ἐκάθητο καὶ ἔκλαιεν ὡς παιδίον.

— Μαρίνα μου, κόρη μου, ἔλεγε, μὲ ἀφῆκας μόνον, μὲ ἀφῆκας ἔρημον εἰς τὴν γῆν. Μισῶ, περιφρονῶ τοὺς ἀνθρώπους. Σὺ ἦσο ἡ μόνη ἀγάπη μου, ἡ μόνη θρησκεία μου, τῆς καρδίας μου ἡ καρδία. Ὦ! νὰ τὰ *σχίσω μὲ τοὺς ὀδόντας μου τὰ σπλάγχνα τῶν* φονέων σου!

Καὶ ἤρχισεν ἐκ νέου τὰ παράφορά του κινήματα. Ἀλλ' αἴφνης ἤκουσεν ὅτι ἐκτύπων ἐλαφρῶς τὴν θύραν τοῦ κοιτῶνος, καὶ ἀνεσκίρτησε. Ῥίψας δὲ πέριξ τὰ βλέμματα, καὶ συνελθὼν, ἔκλεισε πρῶτον τὰ παραπετάσματα τῆς κλίνης τῆς κόρης του, κατεβίβασε μετὰ ταῦτα τὰ δίοπτρά του, καὶ ἠνέῳξε τὴν θύραν εἰς τὴν ὑπηρέτριαν ἥτις εἰσῆλθεν.

— Αὐθέντα, εἶπεν, ἤκουσα ὡς νὰ μ' ἐφωνάζετε.

— Ναὶ, ἀπεκρίθη ἡσύχως ὁ συμβολαιογράφος. Σ' ἐφώναξα νὰ σὲ 'πῶ πῶς ἡ Μαρίνα εἶναι ἄῤῥωστη, καὶ νὰ μὴν ἀφήσῃς κάνένα νὰ ἐμβῇ εἰς τὴν κάμαρά της. Μήτε ἀτή σου νὰ μὴν ἐμβῇς ἂν δὲν σὲ φωνάξῃ.

Καὶ κατόπιν τῆς ὑπηρετρίας ἐξῆλθε καὶ αὐτὸς, ἐκλείδωσε, χωρὶς ἐκείνη νὰ τὸν παρατηρήσῃ, τὴν θύραν, καὶ ἔλαβε τὸ κλειδίον.

Η'.

Περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ὁ Κόμης Γεράσιμος εἰς Λιξούρι ἐλάμβανεν παρ' ἀγνώστου κωπηλάτου ἐπιστολὴν, ἔχουσαν ὡς ἕπεται·

— Καρίσσιμο κόντε· ἐμαθα πῶς ἐκόπιασες εἰς τὸ Λιξούρι· καλῶς ὥρισες. Διὰ τὴν δουλειὰ ὁποῦ ξεύρεις ἔχω κάτι ἀναγκαῖο νὰ σοῦ πῶ. Ἐλ' ἀπόψε εἰς ταῖς ἐννέα τῆς νυκτὸς εἰς τὴ Λιεβαθὸ εἰς τὸ καζίνο μου, καὶ κτύπησε τρεῖς κόλπους εἰς τὴν θύρα. Σὲ περιμένω εἰς τὸ δεῖπνον. »

Ὁ Γεράσιμος ὠχρίασεν ὅταν ἀνέγνω τὰς λέξεις « διὰ τὴν δουλειὰ ὁποῦ ξεύρεις. »

Ἀλλὰ τὴν ἑσπέραν, ἅμα ὁ ἥλιος ἔδυσεν, ἐτυλίχθη εἰς τὸν μανδύαν του, διέπλευσε τὸν λιμένα ἕως τὸ Ἀργοστόλιον, καὶ ἐκεῖθεν διευθύνθη πεζὸς πρὸς Λιεβαθὸν. Ὁ οὐρανὸς ἦτον νεφελώδης καὶ ἡ νὺξ σκοτεινή. Εὗρεν ὅμως χωρὶς δυσκολίας τὸν δρόμον του πρὸς τὴν ἀγροικίαν τοῦ Τάπα, διότι καλῶς τὸν ἐγνώριζεν. Ἐλθὼν δὲ πρὸς τὴν θύραν, ἔκρουσε τρὶς κατὰ τὴν ὁδηγίαν, καὶ ἔσωθεν τὸν ἠνέῳξεν αὐτὸς ὁ Συμβολαιογράφος. Εἰσῆλθε δὲ εἰς αἴθουσαν ὁλοφώτιστον, ἔχουσαν εἰς τὸ μέσον τράπεζαν ἐστρωμένην διὰ δύω συνδαιτυμόνας, καὶ παρὰ τὸν τοῖχον ἀνακλιντήριον κεκαλυμμένον διὰ λευκοῦ ἐφαπλώματος.

— Σιὸρ κόντε, εἶπεν ὁ Τάπας μὲ φωνὴν ἀπότομον, καλῶς ὥρισες. Ἤσουν ἀμμὰ εἰς τὸ Λιξούρι, κ' ἐγὼ δὲν τὸ ἤξερα.

— Αἴ... ἀπεκρίθη τεταραγμένος ὁ Γεράσιμος. Ἤτον, γέρο πατέρα, ὅ,τι ἔρθασα, καὶ ἤθελα νὰ ἔλθω νὰ μὲ ἰδῆτε ἔξαφνα.

— Ἔξαφνα! ὦ μπέλλο. Κάτσε λοιπὸν, τζόια μου. Κάτζε νὰ φάμε καὶ νὰ κουβεντιάσουμε. Τί κοιτάζεις γύρου γύρου. Ἔνοιασου. Εἴμαστε μονάχοι ὁλομόναχοι εἴμαστε. Μὲ τὴν τρόμπαν τῆς Ἱεριχοῦς ἐδῶ νὰ φωνάξῃς, μία ὥρα γύρω δὲν εἶναι ποῖος νὰ σ' ἀκούσῃ. Κάτζε ποῦ σοῦ λέγω.

Ὁ Γεράσιμος καὶ ὁ Τάπας ἐκάθησαν εἰς τὴν τράπεζαν.

— Περίφημον δεῖπνον ἔχεις, εἶπεν ὁ Γεράσιμος τρώγων. *Αὐτὸ τὸ καρύκευμα εἶν' ἐξαίρετον.*

— Καὶ πῶς ἀμμὰ, ἀπεκρίθη ὁ Τάπας· ἤξερα πῶς ἔχω νὰ ῥιτζεβέρω τὸν σινιὸρ κόντε Ναννέτο. Καὶ τὸν πόβερο τζίο λοιπὸν τὸν ἐξπεδίρισες ἄναυλα. Τὸν φοβέρισες πῶς θὰ τὸν πνίξῃς μὲ τὰ χέρια σου γιὰ νὰ βάλῃ τὴ φίρμα του, καὶ ἀφ' οὗ τὴν ἔβαλε, τὸν ἔπνιξες μὲ τὰ μαξιλάρια· φαμόζο μὰ τὸν ἅγ Γεράσιμο! Πῶς σὲ φαίνουνται ἐτούταις ἡ περδικούλαις;

— Θαυμάσιαις, εἶπεν ὁ Γεράσιμος ὠχριῶν. Ὅμως, γέρο Τάπα, τί ὁμιλίαις μὲ κάμνεις εἰς τὸ δεῖπνον; Ἀρησέ ταις, σὲ παρακαλῶ.

— Κουβέντιαις, καρίσσιμο, διὰ νὰ περνᾷ ὁ καιρὸς. Ἔλα δά! Εἶμαι βέβαιος, ἂν εἶχες ἐδῶ τοῦ σιὸρ τζίου τὸ κεφάλι παραγιοριστὸ, θὰ τὸ ἔτρωγες γιὰ τὴν κληρονομιά του.

— Τάπα, ἀνέκραξεν ἀγανακτῶν ὁ Γεράσιμος, καὶ ἀπωθῶν τὴν τράπεζαν, ἄφες αὐτοὺς τοὺς ἀστεϊσμούς, ἢ ἀναχωρῶ.

— Ἔχεις δίκιο, ἂς τ' ἀφήσουμ' αὐτά. Ὅ,τι ἔγιν' ἔγινε καὶ δὲν ξεγένεται. Ἐλ' ἂς πιοῦμε 'ς τὴν ὑγεία τοῦ νέου σιὸρ κόντε Ναννέτου, καὶ 'ς τὴν ὑγεία τῆς γιομάτης κασσέλας του.

Ἑκάτερος τῶν συνδαιτυμόνων εἶχεν ἐμπρός του φιάλην πλήρη οἴνου καὶ ποτήριον. Ὁ Συμβολαιογράφος ἐπλήρωσε τὸ ποτήριόν του, καὶ τὸ ἔπιεν ὅλον, καὶ ὁ Γεράσιμος ἐφιλοτιμήθη νὰ μὴ μείνῃ κατώτερος.

— Καὶ τί κάνεις 'ς τὸ Λιξούρι, γιὰ δὲ μοῦ λές; ἐξηκολούθησεν ὁ Συμβολαιογράφος.

— Σ' εἶπα ὅτι μόλις ἔφθασα εἰς τὸ Λιξούρι, ἀπεκρίθη ὡς ἀγανακτῶν ὁ Γεράσιμος.

— Ἀ! ναί, μὲ συμπαθᾷς, τὸ ἀστόχησα. Μα γιὰ πέμου, καὶ οἱ γάμοι σου πότε;

— Ποῖοι γάμοι; ἐρώτησε ταραττόμενος ὁ Γεράσιμος.

— Πῶς; ἀστόχησες κ' ὅλα πῶς ἔχεις νὰ παντρευτῇς; Ἐδίβα ἡ κοντεσσίνα Ναννέτο!

Καὶ ὁ Συμβολαιογράφος ἔπιε δεύτερον ἰσοχειλὲς ποτήριον, καὶ ὁ Γεράσιμος τὸν ἐμιμήθη.

— Πῶς νὰ τὸ λησμονήσω, εἶπε τέλος αὐτὸς θαῤῥαλέως. Διόλου δὲν τὸ ἐλησμόνησα. Ἔχω ὅμως ὀλίγας ὑποθέσεις, ὀλίγας ἑτοιμασίας εἰς τὸ Λιξούρι, καὶ μετὰ δεκαπέντε ἡμέρας, ὅταν τὰς τελειώσω, θὰ ἔλθω νὰ σὲ ζητήσω τὴν Μαρίναν.

— Ἀ! τὴν Μαρίναν! εἶπεν ὁ Τάπας μὲ φωνὴν ὑπόκωφον, ὁμοιάζουσαν βρυχηθμὸν θηρίου. Ἂς πιοῦμε καὶ εἰς τοὺς γάμους σου μία.

Καὶ ἀμφότεροι ἐκένωσαν καὶ τρίτον ποτήριον.

— Ἀλήθεια, εἶπεν ὁ γέρων, ἀστόχησα νὰ σ' ἐρωτήσω, ἐτοῦτο τὸ κρασὶ πῶς σὲ φαίνεται;

— Εἶν' ἐξαίρετον, εἶπεν ὁ Γεράσιμος· ὀλίγον δυνατὸν μόνον. Βλέπεις τὸ ἐτελείωσα ὡς τὸν πάτον.

— Παράξενο! κουριόζο πρᾶγμα! εἶπεν ὁ Τάπας. Ἐγὼ ἐθαῤῥοῦσα πῶς τὸ φαρμάκι πικρίζει τὸ κρασί.

— Ποῖον φαρμάκι;

— Ἀ! ἀστόχησα νὰ σοῦ πῶ, πῶς ἡ μπουτίλλια αὐτὴ ποῦ ἐτελείωσες ὡς τὸν πάτο, ἦτον μισὴ κρασὶ καὶ μισὴ φαρμάκι.

— Δὲν ἐννοῶ τί λέγεις, εἶπεν ὁ Γεράσιμος μὲ προφανῆ ταραχήν.

— Δὲν μὲ νοιώνεις, πὲρ μπάκο! Ἔλα, σιὸρ κόντε, γιὰ νὰ μὲ νοιώσῃς. Γιὰ σήκω καὶ τράβηξε ἀπ' ἐκεῖ ἐκεῖ τὸ σκέπασμα.

Ὁ Γεράσιμος ἠγέρθη τῆς τραπέζης, μὴ ἐννοῶν τί θέλει νὰ τῷ εἴπῃ ὁ Συμβολαιογράφος, καὶ πλησιάσας εἰς τὸ ἀνακλιντήριον, ἀνέσυρε τὸ πέπλωμα. Ἀλλ' ἐν τῷ ἅμα ἀφῆκε φωνὴν φρίκης, ὠπισθοδρόμησε δύω βήματα, καὶ αἱ τρίχες του ὠρθώθησαν εἰς τὴν κεφαλήν του. Τὸ κάλυμμα ἀνασυρθὲν, ἀνεκάλυψε τῆς Μαρίνης τὸ πελιδνὸν πτῶμα.

— Τώρα νὰ σὲ κάμω νὰ νοιώσῃς, εἶπεν ὁ γέρων μὲ φωνὴν βροντώδη ὡς κεραυνὸν. Αὐτὴ ἦτον ἡ κόρη μου, ἦτον ὁ ἄγγελός μου, αὐτὴ ἦτον ἡ ζωὴ ὅλη μου. Ὅταν ἦσουν ζήτουλας κ' ἐκείνη πλούσια, τὴν εἶπες πῶς τὴν ἀγαπᾷς, πῶς θὰ τὴν πάρῃς γυναῖκά σου, καὶ ἡ δόλια σὲ πίστεψε, καὶ ξέχασε τὸν πατέρα της, καὶ ξέχασε τὸ Θεό της διὰ νὰ λατρεύῃ ἐσένα. Ἀφ' οὗ ἐπνιξες τὸν τζίο σου καὶ ἔκλεψες τὸ βιός του, τότες ἡ Μαρίνα δὲν σὲ φαίνεται ἀρκετὰ πλούσια, τὴν πρόδοσες, τὴν ἄφησες....

— Ἐγὼ, φίλτατε;...

— Σιωπή! Τολμᾷς καὶ λαλεῖς ἀκόμα! Τὴν πρόδοσες, σὲ λέγω, καὶ τὴν κυριακὴ παντρεύεσαι τοῦ Κόντε Κανίνου τὴν κόρη. Τὴν πρόδοσες, καὶ νάτηνε! Πῆρε φαρμάκι καὶ πέθανε. Αἴτην ἐκεῖ, ἀσσασίνε. Θέλεις νὰ πάρῃς τὴν καρδιά της νὰ τὴν φᾷς μαζῆ μὲ τὸ κεφάλι τοῦ θεροῦ σου; Πῆρε φαρμάκι, ἀκοῦς; Ὅμως ἄνδρας καὶ γυναῖκα ἀπ' ἕνα ποτήρι πίνουν. Τὸ μισὸ ἤπιεν ἡ κόρη μου, καὶ ἀπέθανε σὲ τρεῖς ὧραις. Τὸ ἄλλο μισὸ σὲ τὸ φύλαξα καὶ σὲ τὸ ἐπότισα, σιὸρ

κόντε. Εἰς μίαν ὥρα θὰ γένῃς κρύος σὰν τὸ κρούσταλο, εἰς δύω θὰ ξεσχίζῃς μὲ τὰ δόντια τὰ κρέατά σου, εἰς τρεῖς ὥραις θὰ κρεπάρῃς ὡσὰν τὸν σκύλον.

— Μ' ἐφαρμάκισες, μ' ἐφαρμάκισες! ἐφώναξεν ὁ Γεράσιμος, καὶ οἱ ὀφθαλμοί του ἠνεώχθησαν ὡς σκελετοῦ φοβεροί.

— Σιωπῆ, σὲ λέγω, εἶπεν ὁ Τάπας, οὗ τὸ πρόσωπον εἶχεν οὐχὶ ἀνθρωπίνην, ἀλλὰ δαίμονος ἔκφρασιν. Σ' ἐφαρμάκισα, ναί· μὰ τοῦτο εἶν' ἕνας θάνατος, κ' ἤθελα χίλιους ἂν μπορῶ νὰ σὲ δώσω. Γι' αὐτὸ ἑτοίμασα καὶ τοῦτα γιὰ τὴ δούλεψι σου.

Καὶ ἀπὸ τοὺς κόλπους του ἐξήγαγε δύω πιστόλια.

— Βοήθειαν! βοήθειαν! ἔκραξεν ὁ Γεράσιμος, καὶ ἔτρεξε πρὸς τὴν θύραν, ἀλλὰ τὴν εὗρε κλειστήν, καὶ ἤρχισε νὰ τὴν σείῃ μὲ τὰς δύω του χεῖρας.

— Τί φωνάζεις; ποῦ τρέχεις, πολτρόνε, εἶπεν ὁ Τάπας, τρύζων τοὺς ὀδόντας. Δὲν σὲ εἶπα πῶς μιὰ ὥρα μακρυὰ ἀπ' ἐδῶ δὲν εἶναι ἄνθρωπος νὰ σ' ἀκούσῃ; ἐκεῖν' ἡ πόρτα, τοῦ κακοῦ τὴν σεῖς. Εἶναι κιούζα, καὶ τὸ κλειδὶ τὸ ἔχω ἐγώ.

— Τάπα, δι' ὄνομα τοῦ θεοῦ, δι' ὅ,τι ἀγαπᾷς εἰς τὸν κόσμον!... ἔκραξε τρέμων ὡς τὸ φύλλον ὁ Γεράσιμος.

— Ὅ,τι ἀγαπῶ εἰς τὸν κόσμον! Βιρβόνε. Ὅ,τι ἀγαπῶ εἰς τὸν κόσμον, αὔτο ἐκεῖ νεκρὸν, καὶ σὺ μὲ τὸ σκότωσες.

— Τάπα, ἀγαπητὲ Τάπα, εὐσπλαγχνίαν.

— Προσευχήσου, σὲ λέγω, 'ς τὸν διάβολο, νὰ ἔλθῃ νὰ φορτωθῇ τὴν ψυχή σου. Ἄφσε νὰ δοκιμάσω ἐτοῦτο τὸ πιστόλι ἂν σημαδεύγῃ καλά.

Καὶ ἐπυροβόλησε τρία βήματα μακρὰν ἀπὸ τὸ θῦμά του, καὶ ὁ Γεράσιμος ἐκτείνας τοὺς βραχίονας, ἔπεσε νεκρὸς κατὰ γῆς.

— Καλά, πέρ μπάκο, εἶπεν ὁ συμβολαιογράφος καταχθονίως γελῶν· καὶ ἂς ἔχῃ τοὺς ἑβδομήντα τὸ χέρι μου. Κ' αὐτὸ ἀμμὰ τὸ ἄλλο πιστόλι θὰ τ' ἀρήσω παραπονεμένο; Ἴσως ὁ σκύλος νὰ μὴν ἐξεψύχησε, καὶ μπορεῖ νὰ αἰσθανθῇ καὶ τρίτο θάνατο.

Καὶ μὲ ψυχρὰν καὶ αἱμοβόρον θηριωδίαν ἐκένωσε καὶ τὸ δεύτερον πυροβόλον ἐπάνω του.

Ἔπειτα δέ, πλησιάσας εἰς τὸν νεκρὸν τῆς Μαρίνης, τὴν ἐφίλησεν εἰς τὸ μέτωπον.

— Κόρη μου, δὲν σὲ ἀπάτησα, εἶπε. Σὲ ὑποσχέθηκα ἄνδρα νὰ σὲ τὸν δώσω. Αἴ τον ἐκεῖ, σὲ τὸν ἔδοσα.

Καὶ μετὰ ταῦτα, λαβὼν τὴν κλεῖδα ἀπὸ τὸν κόλπον του, καὶ ἀνοίξας τὴν θύραν, ἐξῆλθε, καὶ διευθύνθη πρὸς τὴν πόλιν.

Ἡ νὺξ περὶξ του ἦτον σκοτεινὴ ὡς πίσσα. Τὰ ἀντικείμενα διεκρίνοντο ἀβέβαια καὶ συγκεχυμένα· τὰ δένδρα ἐφαίνοντο ὡς γιγαντιαῖα πτώματα, κινοῦντα ἄνω καὶ κάτω τοὺς νεκροὺς των βραχίονας, καὶ ὁ ἄνεμος συρίζων εἰς αὐτὰ ἐμιμεῖτο ὀλολυγμοὺς τῶν ἀποθνησκόντων. Μεθ' ἑνὸς δὲ τετάρτου πορείαν, εὗρεν ὑπὸ μέγα δένδρον περιμένοντα τὸν ὑπηρέτην του μὲ τὸν ἵππον.

Ὁ Συμβολαιογράφος ἔδωκεν εἰς τὸν ὑπηρέτην ὀγκώδη ἐπιστολὴν, καὶ τῷ εἶπεν·

— Εἰς τὸν ἀβοκάτο φισκάλε. Νὰ τὸ ἔχῃ πρὶν ξημερώσῃ.

Καὶ ἐν ᾧ ὁ ὑπηρέτης διευθύνετο πρὸς τὸ Ἀργοστόλιον, αὐτὸς, ἀναβὰς τὸν ἵππον, ἔστρεψε πρὸς τὴν πόλιν τὰ νῶτα, καὶ ἐμακρύνθη καλπάζων.

Θ.

Ἡ πρωΐα τῆς ποινικῆς ἐκτελέσεως τοῦ Ῥοδίνου ἀνέτελλε, καὶ ὁ κατάδικος ἦτον ἤδη ἐκτὸς τῆς ἀχυρίνης του κλίνης. Ὀρθιος ἐμπρὸς τοῦ φεγγίτου τῆς φυλακῆς του, παρεμόνευε τὴν πρόσοδον τοῦ φωτὸς, καὶ ὅταν εἶδε τὸν ἥλιον ἐγερθέντα ὑπὲρ τοὺς λόφους, τῷ ἀπεύθυνε διὰ τῆς χειρὸς ἀσπασμόν, καὶ ἐψιθύρισε·

— Διὰ τελευταίαν φοράν.

Μετὰ ταῦτα δέ περιέφερε μετ' ἀγάπης τὸ βλέμμα εἰς τὴν πεδιάδα, εἰς τὸ ὄρος, ἐπὶ τὴν θάλασσαν, εἰς ὅλα τὰ ἀντικείμενα ὅσα ἐκείντο ἐντὸς τοῦ ἐπιτόμου ὁρίζοντός του, καὶ ἔπειτα τὸ ἐστήριξεν εἰς τὸν οὐρανὸν, ὅπου ἀνέβη καὶ ἡ καρδία του ἐπὶ τῶν πτερύγων τῆς προσευχῆς.

Τὴν στιγμὴν δὲ ταύτην ἡ σιδηρᾶ θύρα τῆς εἱρκτῆς του ἠκούσθη τρύζουσα ἐπὶ τῶν στροφίγγων της, καὶ ὁ Ῥοδίνης μεταστραφεὶς, εἶδεν ἐπὶ τῆς φλιᾶς τὸν δεσμοφύλακα, καὶ ὀπίσω αὐτοῦ ἄνθρωπον ἔχοντα τραχὺ τὸ βλέμμα καὶ τὴν ὄψιν ἀπαίσιον.

— Εἶναι καιρός; ἐρώτησεν ὁ Ῥοδίνης.

— Καιρὸς, ἀπεκρίθη ὁ δεσμοφύλαξ. Ὁ ἥλιος ἀνατέλλει.

— Καὶ ἀνατέλλει ὡραῖος, ἀπεκρίθη ὁ Ῥοδίνης. Δὲν ἐζήτησε κάνεῖς νὰ μὲ ἰδῇ ἀπὸ τὸ πρωΐ;

— Μάλιστα, εἶπεν ὁ δεσμοφύλαξ, ἀλλὰ διετάχθησαν νὰ προσμείνουν κάτω. Ἂν εἶσθε ἕτοιμος, καταβαίνομεν.

— Ἕτοιμος; . . . εἶπεν ὁ Ῥοδίνης. Μάλιστα, εἶμαι.

Καὶ δίδων εἰς αὐτὸν ἓν δακτυλίδιον,

— Ἀλλὰ πρὶν καταβῶμεν, ἐπρόσθεσε, λάβε αὐτὸ εἰς ἐνθύμημα διὰ τὴν ἀγαθότητα ὅσην, ἂν καὶ δεσμοφύλαξ μου, ἔδειξας πρὸς ἐμέ.

Ὁ γέρων δεσμοφύλαξ ἔλαβε τότε μετὰ ζωηρότητος τὴν χεῖρα τοῦ Ῥοδίνου καὶ τὴν ἔφερεν εἰς τὰ χείλη του.

— Κύριε Ῥοδίνη, εἶπεν, ἡ χεὶρ αὐτὴ κ' ἑκατομμύρια ἂν μ' ἔδιδε, δὲν θὰ τὴν ἤγγιζα μὲ τὰ χείλη μου, ἂν τὴν ἐπίστευα δολοφόνον.

— Σ' εὐχαριστῶ, φίλε μου, εἶπεν ὁ Ῥοδίνης. Ἡ πεποίθησις καρδίας ὡς τὴν ἐδικήν σου εἰς αὐτὰς τὰς στιγμὰς μ' εἶναι ὑπερτάτη παρηγορία.

Ἔπειτα δέ, στραφεὶς πρὸς τὸν συνοδεύοντα, τὸν δήμιον,

— Τὰ ἐνδύματά μου, τῷ εἶπε, σοὶ ἀνήκουν, νομίζω, δικαιωματικῶς. Εἰς τὸν κόλπον των θὰ εὕρῃς τὸ βαλάντιόν μου, περιέχον ὅσα νὰ σ' ἀποζημιώσουν διὰ τοὺς κόπους σου. Δὲν εἶναι σφάλμα σου ἂν αὐτὸς δὲν μ' εἶναι εὐάρεστος.

Καὶ βλέπων αὐτὸν προχωροῦντα μὲ σχοινίον εἰς τὰς χεῖρας,

— Τί θέλεις; τὸν ἐρώτησεν ἡσύχως.

— Πρέπει, ἀπεκρίθη αὐτὸς, προσπαθῶν νὰ πραύνῃ τὴν τραχύτητα τῆς φωνῆς του, πρέπει νὰ σὲ δέσω τὰ χέρια, ἂν εἶναι ὁρισμός σου.

— Ὁρισμὸν, φίλε μου, δὲν ἔχω, ἀπεκρίθη πικρῶς μειδιῶν ὁ Ῥοδίνης. Κάμε ὅ,τι εἶναι τοῦ χρέους σου

Ἀλλ' ὁ δεσμοφύλαξ ἐμπόδισεν.

— Ἄφησε, ἄφησε, εἶπεν. Ἔχεις καιρὸν ὅταν φθάσῃς ἐκεῖ.

Οὕτω κατέβησαν τὴν κλίμακα τῆς εἱρκτῆς. Ἀλλ' ἐμπρὸς τῆς αὐλείας πύλης ὁ Ῥοδίνης ἐστάθη τεταραγμένος, διότι πρὸ τῆς φλιᾶς ἀπήντησε τὴν Ἀγγελικὴν ἢ μᾶλλον τὸ φάντασμα τῆς Ἀγγελικῆς, μὴ δυναμένην νὰ κρατηθῇ εἰς τοὺς πόδας της, καὶ κρατουμένην ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀπὸ τὸν πατέρα της, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀπὸ τὸν γέροντα Νικολὸν, τὸν ὑπηρέτην τοῦ ἀποθανόντος κόμητος, κλαίοντας ἀμφοτέρους.

Ἀλλ' ἅμα τὸν εἶδε πλησιάσαντα ἡ Ἀγγελικὴ, ὡς ὅλα τὰ χαυνωθέντα ζωτικὰ ἐλατήριά της νὰ ἐνετάθησαν διὰ μιᾶς, ἐρρίφθη πρὸς αὐτὸν, καὶ κρεμασθεῖσα διὰ τῶν δύω χειρῶν της ἀπὸ τὸν ἕνα του ὦμον, ἤρχισε νὰ κλαίῃ σφοδρῶς. Συγχρόνως δὲ καὶ ὁ Βοράτης καὶ ὁ Νικολὸς ἔλαβον τὰς δύω του χεῖρας καὶ τὰς ἔβρεχον καὶ αὐτοὶ μὲ τὰ δάκρυά των.

Ὁ δὲ Ῥοδίνης ἔσφιγξεν ἀμφοτέρων τὰς χεῖρας μ' ὅλην τὴν ζέσιν τῆς διακαεστάτης εὐγνωμοσύνης, καὶ διὰ τοῦ βραχίονός του ἐστήριζε τὴν Ἀγγελικὴν, κινδυνεύουσαν νὰ πέσῃ καὶ πάλιν εἰς τὸ ἔδαφος. Οὕτως ἤρχισε τὴν τελευταίαν πορείαν του, καὶ βαδίζων αὐτὸς πρὸς τὸν θάνατον, ἔφερεν ἡμιθανῆ τὴν μνηστήν του, καὶ τὴν παρηγόρει καὶ τὴν ἐνεψύχου διὰ τῶν λόγων του.

— Τί φοβεῖσαι, τῇ ἔλεγε, δι' ἐμέ; Τὸν σωματικὸν πόνον; εἶναι στιγμῆς ἀγωνία. Τὸν προσωρινὸν χωρισμόν μας; ἔχομεν ἐδικήν μας τὴν αἰωνιότητα. Ὁ νυμφικὸς στέφανός μας ἂν ἐμαράνθη πρὶν ἢ πλεχθῇ, φίλη μου, ἀλλ' ὁ ἀστέριος στέφανος τῶν μαρτύρων μᾶς περιμένει εἰς τὸν οὐρανόν. Μὴ λόγους, μὴ διανοίας ἀπελπισίας. Εἰς τὸ στέλεχος τῆς ἀρετῆς ἀνθεῖ ἡ ἐλπίς. Μὴ σπεύδῃς νὰ ἐξέλθῃς τοῦ σταδίου τῆς ζωῆς, εἰμὴ ὅταν σὲ καλέσῃ ὁ πλάστης σου, καὶ τότε, ἔχω τὴν πεποίθησιν, αἱ ψυχαί μας θέλουσιν ἀπαντηθῇ εἰς τοὺς κόλπους του.

— Αἱ ψυχαί μας εἶναι ψυχὴ μία, ἐψιθύριζεν ὀλοφυρομένη ἡ Ἀγγελική· ὁμοῦ θέλουσιν ἀναπτερωθῇ πρὸς τὸν οὐρανόν. Ἡ ἐδική μου περιμένει εἰς ἄκρα τὰ χείλη μου. Εἰς τὴν συνείδησιν τῶν δικαστῶν σου δίπλη καταδίκη θέλει βαρύνει.

Οὕτως ἔφθασαν εἰς τὸν ἀπαίσιον ἀγρόν, ὅπου ἐξετελοῦντο δι' ἀγχόνης αἱ θανατικαὶ ἀποφάσεις, καὶ ὅπου, πρὸς τρομερὸν παραδειγματισμόν, παίγνια τῶν ἀνέμων καὶ βορᾶ τῶν πτηνῶν, τὰ θύματα ἔμενον ἐκτεθειμένα ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας εἰς ὅλων τὰ βλέμματα

Εἰς τὸ μέσον δὲ τῆς πλατείας ὑψοῦτο τὸ ἀποτρόπαιον ξύλον, καὶ πλησίον αὐτοῦ ἐπὶ μεγάλης πυρᾶς ἔβραζεν εἰς εὐρὺν λέβητα πίσσα, δι' ἧς χριόμενα ἐταριχεύοντο τῶν ἀπηγχωνισμένων τὰ πτώματα, ὅπως ἀντέχωσιν εἰς τὴν πολυήμερον ἔκθεσίν των ἐπὶ τῆς ἀγχόνης.

Σπανίως κατάδικος ἐβάδισεν εἰς τὸν θάνατον ὡς ὁ Ῥοδίνης, συνωδευμένος ὑπὸ φίλων καὶ συγγενῶν ὡς ἂν ἐπορεύετο πρὸς πανήγυριν, διότι σπανίως οἱ καταδικαζόμενοι εἰς τὸν ἀτιμωτικὸν θάνατον δὲν ἐπιφέρουσι καταισχύνην εἰς τοὺς συγγενεῖς καὶ τοὺς φίλους των. Ὅταν δ' ἔφθασεν ἐμπρὸς τῆς ἀγχόνης, ὁ δήμιος ἐπλησίασε πάλιν νὰ τῷ δέσῃ τὰς χεῖρας.

— Μίαν στιγμὴν, παρακαλῶ, εἶπεν ὁ Ῥοδίνης. Καὶ λαβὼν ἐκ τοῦ κόλπου του τὴν διαθήκην ἣν εἶχε γράψει καὶ σφραγίσει τὴν νύκτα, τὴν ἔδωκεν εἰς τὸν Βοράτην.

— Σὲ καθιστῶ, τῷ εἶπεν, ἐκτελεστὴν τῆς διαθήκης μου. Ἀφ' οὗ ἀποθάνω, ἄνοιξέ την, καὶ πράξε ὡς διατάττω. Ἔπειτα δέ, ἀσπασθεὶς ἀλληλοδιαδόχως αὐτὸν, τὸν Νικολὸν καὶ τὴν Ἀγγελικήν,

— Σᾶς εὐχαριστῶ, εἶπεν, ὅτι μοὶ ἐδώκατε τὸ τελευταῖον ταῦτο καὶ ἐνδόξοτον δεῖγμα τῆς ἐμπιστοσύνης σας, συνοδεύοντές με καὶ δεχθέντες τὸν ἀσπασμόν μου. Καὶ τῶν καρδιῶν τὰ ἐνδόμυχα ἂν δὲν ἐγνώριζεν ὁ θεὸς, ἡ μαρτυρία αὕτη ἤθελε τῷ ἀρκέσει ὑπὲρ ἐμοῦ.

Ἔπειτα δὲ εἶπε πρὸς τὸν δήμιον·

— Τώρα εἶμαι ἕτοιμος.

Ἀλλ' ὁ Βοράτης ἐρίφθεὶς καὶ πάλιν εἰς τὰς ἀγκάλας του,

— Ὕπαγε, τῷ εἶπεν, ὅπου σὲ περιμένουν οἱ ἄγγελοι τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐκεῖ προσεύχου ὑπὲρ ἡμῶν, ὅσοι μένομεν διὰ νὰ κλαύσωμεν ὀλίγον καιρὸν ἀκόμη, καὶ ἔπειτα νὰ σ' ἀκολουθήσωμεν.

Ὁ Νικολὸς τὸν ἐνηγκαλίσθη καὶ ἐκεῖνος, καὶ ἠθέλησε μὲν νὰ ὁμιλήσῃ, ἀλλὰ τὰ δάκρυα ἔπνιξαν ἐντελῶς τὴν φωνήν του.

Τέλος ἡ Ἀγγελικὴ ἐναγκαλισθεῖσα, αὐτὸν ὡς ἡ μήτηρ ἐναγκαλίζεται τὸ παιδίον διὰ νὰ τὸ προφυλάξῃ ἀπὸ ἐπικείμενον κίνδυνον, δὲν ἤθελε ν' ἀποσπασθῇ ἂν καὶ δὶς ἐπροχώρησεν ὁ δήμιος.

— Ὄχι, ἔλεγε, δὲν θὰ ἐπιβάλετε χεῖρα εἰς τὸν ἀθῶον. Θῦμα ἂν θέλητε, ἰδοὺ λάβετέ με. Δὲν θὰ τὸν πλησιάσετε.

Ἀλλ' ὁ ἀξιωματικὸς ὁ ἐπιτετραμμένος τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ποινῆς, ἐλθὼν τότε πρὸς τὸν Βοράτην, τὸν παρεκάλεσε ν' ἀποσύρῃ τὴν κόρην του, καὶ νὰ τῇ παραστήσῃ ὅτι εἶναι ἄτοπον εὐγενὴς κόρη νὰ ἐκτίθηται κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον εἰς τοῦ δημοσίου τὰ βλέμματα.

Ἡ Ἀγγελικὴ ἤκουσε τοὺς λόγους τούτους.

— Ἄτοπον! ἔκραξε, λησμονοῦσα πᾶσαν τὴν φυσικὴν συστολήν της. Τὸν φονεύετε, καὶ λέγετε ὅτι εἶναι ἄτοπον! Δὲν εἶναι ἀστεϊσμὸς τοῦτο, εἶναι φρικτὴ ἀλήθεια. Τὸν φονεύετε! ὄχι, δὲν θὰ τὸν φονεύσετε, ἢ θὰ μὲ θανατώσετε πρότερόν του.

— Ἂν δὲν μακρυνθῇ, εἶπε πάλιν ὁ ἀξιωματικὸς πρὸς τὸν Βοράτην, λυποῦμαι, ἀλλὰ θ' ἀναγκασθῶ νὰ διατάξω δύω στρατιώτας νὰ τὴν ἀποσύρωσιν.

Ὁ Ῥοδίνης ἔρριψε τότε βλέμμα ἀγανακτήσεως πρὸς τὸν ἀξιωματικὸν, ἔπειτα δὲ ἀποθέτων τελευταῖον ἀσπασμὸν εἰς τὸ μέτωπον τῆς Ἀγγελικῆς,

— Ἔχε ὑγείαν, τῇ εἶπε, καὶ τὴν ἀπώθησεν ὁ ἴδιος, ἐν ᾧ ὁ πατήρ της καὶ ὁ Νικολὸς, ἑνώσαντες τὰς δυνάμεις των, τὴν ἀπέσυρον.

Συγχρόνως δ' ὁ δήμιος, διὰ νὰ βραχύνῃ τὴν σκηνὴν, πλησιάσας εἰς τὸν Ῥοδίνην μὲ τὸν θανάσιμον βρόχον, τῷ εἶπε νὰ κλίνῃ τὴν κεφαλήν.

Ἀλλὰ κατὰ ταύτην τὴν στιγμὴν ἠκούσθη μακρόθεν φωνὴ ἐναγώνιος.

— Σταθῆτε, σταθῆτε!

Καὶ ἐφάνη τρέχων ὁ εἰσαγγελεὺς πρὸς τὸ μέρος τῆς καταδίκης.

— Διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ σταθῆτε, ἐπανέλαβεν ἀσθμαίνων καὶ κινῶν ἔγγραφά τινα εἰς τὴν χεῖρά του, ἅμα ἔφθασε.

— Τί εἶναι; τί ἔγινε; ἐρώτησαν διὰ μιᾶς χίλια στόματα, καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ, καὶ οἱ πρώτιστοι τῶν παρευρισκομένων τὸν περιεκύκλωσαν.

— Σταθῆτε, ἐπανέλαβε πάλιν ὡς φοβούμενος μὴ δὲν τὸν ἐννόησαν. Ὁ Ῥοδίνης ἀπολύεται, ὁ Ῥοδίνης εἶναι ἀθῶος.

Καὶ ἐπιδείξας εἰς τὸν ἀξιωματικὸν διαταγὴν τοῦ Προέδρου τοῦ δικαστηρίου, ἀπῄτησε νὰ τῷ παραδοθῇ ὁ κατάδικος. Ὁ ἀξιωματικὸς ἔσπευσε χωρὶς τινος δυσκολίας νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν διαταγήν, καὶ ὁ Ῥοδίνης ἔσφιγξε τὴν χεῖρα τοῦ εἰσαγγελέως, καὶ ἀνοίξας τὰς ἀγκάλας του, περιέκλεισε τὸ τριπλοῦν σύμπλεγμα τοῦ πενθεροῦ του, τοῦ πιστοῦ ὑπηρέτου, καὶ τῆς Ἀγγελικῆς ἣν οἱ δύω ἐκράτουν. Καὶ ὁ μὲν Βοράτης τὸν ἐφίλησε περιπαθῶς εἰς τὴν κεφαλήν·

— Μᾶς ἀπεδόθης, υἱέ μου, ἔλεγε. Λοιπὸν ὑπάρχει δικαιοσύνη ἐπὶ τῆς γῆς.

Ὁ δὲ γέρων Νικολὸς ἔπεσεν εἰς τὰ γόνατα καὶ κάμνων τρὶς τὸν σταυρόν του, ἔλεγε μὲ φωνὴν ἐπίσημον,

— Μέγας εἶ σύ, Κύριε, καὶ θαυμαστὰ τὰ ἔργα σου!

Ἡ Ἀγγελικὴ ὅμως ἐκυριεύθη ἀπὸ σπασμὸν ὀλοφυρμῶν τόσον σφοδρὸν καὶ τόσον ἐπίμονον, ὥστε ἠναγκάσθησαν νὰ τὴν μετακομίσωσιν εἰς τὴν οἰκίαν της, ὅπου ἔπεσε κλινήρης, καὶ ὑπέστη πολλῶν ἡμερῶν ἀσθένειαν. Ὅλον δὲ τὸ παρευρισκόμενον πλῆθος, ἂν καὶ μὴ γνωρίζον τὰς αἰτίας, ἀνευφήμησεν ὅμως χειροκροτοῦν, διότι, ἂν ἡ ἀγάπη τῶν Κεφαλλήνων πρὸς τὸν δολοφονηθέντα γέροντα ἐκίνησεν εἰς ὑπέρτατον βαθμὸν τὴν ἀγανάκτησιν αὐτῶν κατὰ τοῦ ὑποτιθεμένου καὶ, ὡς ἐνόμιζαν, ἀποδειχθέντος φονέως του, ἀλλὰ τὸν Ῥοδίνην ἠγάπων καὶ ἐτίμων ἐπίσης ὅλοι κοινῶς, καὶ μετὰ μεγίστης χαρᾶς ἤκουον ἤδη ὅτι εἶναι ἀθῶος.

Ὁ δὲ δημόσιος συνήγορος ὡδήγησε τὸν αἰχμάλωτόν του κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸ δικαστήριον, ὅπου, προειδοποιηθέντες οἱ δικασταὶ, εἶχον συνέλθει εἰς ἔκτακτον συνεδρίασιν. Λαβὼν δὲ τὸν λόγον,

— Κύριοι δικασταὶ, εἶπεν, ὁ πάνσοφος Θεὸς εἶναι μόνος ἀλάνθαστος. Μόνου ἐκείνου ὁ ὀφθαλμὸς διορᾷ πανταχοῦ καὶ πάντοτε τὴν ἀλήθειαν· ἡ δὲ ἀνθρωπίνη κρίσις εἶναι ἀκροσφαλής. Ἀλλὰ χρέος μας κἂν εἶναι, ὅταν τέλος διὰ τῆς ἀχλύος τὴν ἀνακαλύπτωμεν, νὰ τὴν διακρύττωμεν φεντορίως. Ἀνέστειλα, καθ' ὃ ἔχω δικαίωμα, τὴν ἐκτέλεσιν τῆς καταδίκης τοῦ κυρίου Ῥοδίνου, κατ' ἄδειαν τοῦ προέδρου, διότι νέαι περιστάσεις ἀνακαλυφθεῖσαι ἀποδεικνύουσι τὴν δίκην ἀνίσχυρον, καὶ δὲν θέλω, ὡς δὲν θέλετε βεβαίως ἐπίσης, νὰ πέσῃ ἐπὶ τὰς κεφαλάς μας καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς τῶν τέκνων μας τοῦ ἀθῴου τὸ αἷμα.

Μετὰ τὸ προοίμιον δὲ τοῦτο, ὁ ἐκίνησε τοῦ δικαστηρίου τὴν ἔκπληξιν, ἀνέγνω ἐπιστολὴν πρὸς αὐτὸν τοῦ Συμβολαιογράφου Τάπα, Ἰταλιστὶ γεγραμμένην, ἧς ἕπεται ἡ μετάφρασις.

« Κύριε δημόσιε συνήγορε, Ἡ μαρτυρία ἣν ἔδωκα εἰς τὸ δικαστήριον περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Κόμητος Ναννέτου ἦτον ψευδομαρτυρία. Ἡ διαθήκη τοῦ κόμητος ὑπὲρ τοῦ Ῥοδίνου εἶναι ἡ μόνη γνησία. Ἡ ἄλλη ὑπὲρ τοῦ ἀνεψιοῦ του Γερασίμου εἶναι πλαστή. Ἐγὼ τὴν ἔπλασα, συνεννοηθεὶς μὲ τὸν Γεράσιμον, διότι μ' εἶχεν ὑποσχεθῆ ὅτι θὰ νυμφευθῇ τὴν κόρην μου. Εἰς ἀπόδειξιν, ἂς ἐξετασθῇ τὸ βιβλίον τῆς καταχωρίσεώς μου, ὅπου ἡ διαθήκη αὐτὴ δὲν ἐσημειώθη, οὔτε ὑπάρχει ἡ ὑπογραφὴ τοῦ κόμητος, ὡς ἀπαιτεῖ ἡ τάξις. Ὁ Γεράσιμος, ἔχων ἀντικλείδιον τοῦ οἴκου τοῦ θείου του, ἐμβῆκεν εἰς αὐτὸν διὰ νυκτὸς, ἠπείλησε τὸν γέροντα ὅτι θὰ τὸν φονεύσῃ, καὶ τὸν ἐβίασε νὰ τῷ ὑπογράψῃ τὴν ψευδῆ διαθήκην· καὶ ἔπειτα, διὰ νὰ μὴ δυνηθῇ ὁ κόμης ποτὲ νὰ καταμαρτυρήσῃ αὐτοῦ, τὸν ἔπνιξε μὲ τὰ προσκεφάλαια τῆς κλίνης του. Ἐγκλείω ἐπιστολὴν τοῦ Γερασίμου, ὅπου εἶχε τὴν ἀφροσύνην νὰ μοὶ ἐμπιστευθῇ ἐγγράφως τὴν πρᾶξίν του. Μὴ ζητῆτε ματαίως τὸν φονέα, ἤ, ἂν τὸν ζητήσητε, ἀπέλθετε εἰς τὸ ὑποστατικόν μου εἰς Λιβαθόν. Ἐκεῖ θὰ εὕρετε τὸ πτῶμά του μόνον. Ἐγὼ θὰ προλάβω τὴν θείαν δίκην καὶ τοῦ δημίου τὸν βρόχον. Μετὰ μίαν ὥραν θὰ τὸν φαρμακεύσω μὲ τὸν οἶνον τῆς τραπέζης μου, καὶ θὰ τῷ συντρίψω τὴν κεφαλὴν μὲ τὴν σφαῖραν τοῦ πυροβόλου μου, διότι ἠπάτησε τὴν θυγατέρα μου, καὶ τὴν ἐθανάτωσε διὰ τῆς προδοσίας του. Ἐκεῖ θὰ εὕρετε καὶ τὴν ἀθλίαν νεκράν· ἀποδώσατέ τῃ τὰ χριστιανικὰ καθήκοντα. Εἶναι θῦμα ἀθῶον. Ἐμὲ μὴ μὲ ζητῆτε. Ὅταν λάβητε τὴν ἐπιστολήν μου δὲν θὰ εἶμαι εἰς Κεφαλληνίαν.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν ὁ εἰσαγγελεὺς παρέδωκε τὴν ἐπιστολὴν ταύτην μετὰ τῆς εἰς αὐτὴν ἐγκεκλεισμένης εἰς τὸν πρόεδρον τοῦ δικαστηρίου, καὶ ὡς μόνον συμπέρασμα καὶ ἐπίλογον προσέθηκε,

— Ζητῶ τὴν ἀπόλυσιν τοῦ Ῥοδίνου.

Τὸ δικαστήριον ἀπεσύρθη πρὸς διασκεψιν, καὶ μετ' ὀλίγον ἐπανελθὸν ἀπεφήνατο, ὅτι θεωρεῖ τὸν Ῥοδίνην ἀθῶον καὶ ἀπολύσιμον, ὅτι ὅμως πρέπει νὰ διαμείνῃ ὑπὸ κράτησιν μέχρις οὗ ζητηθῇ καὶ δοθῇ ἀπὸ τὸν Ἀρμοστὴν ἡ ἐπικύρωσις τῆς ἐκτάκτου ταύτης ἀναβολῆς.

Συγχρόνως δ' ἡ ἀστυνομία μετέβη εἰς τὴν ἀγροικίαν τοῦ Συμβολαιογράφου εἰς Λιβαθόν. Εἰς τὴν μεγαλητέραν αἴθουσον εὗρεν ἐστρωμένην ἀκόμη τὴν τράπεζαν, καὶ κεκαλυμμένην μὲ τοῦ δείπνου τὰ λείψανα, ἀπὸ τὸ ἓν μέρος αὐτῆς εἰς τὸ αἷμά του πλέον τὸ πτῶμα τοῦ Γερασίμου ἠκρωτηριασμένον, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς τραπέζης εἰς τὸ ἀνακλιντήριον νεκράν τὴν Μαρίναν, ὡς νύμφην ἐστολισμένην, μὲ τὰς χεῖρας ἐσταυρωμένας ἐπὶ τοῦ στήθους, καὶ μὲ στέφανον ἀνθέων εἰς τὴν κεφαλήν.

Τὸ δικαστήριον, νομίσαν ὅτι ἡ δικαιοσύνη ἔπρεπε νὰ λάβῃ πλήρη τὴν ἐφαρμογήν της, ἐδίκασε τὸν Γεράσιμον καίτοι νεκρόν, καὶ τὸν κατεδίκασεν ὡς πλαστογράφον καὶ πατραλοίαν. Τὸ πτῶμά του ἐπομένως ἐκομίσθη εἰς τὸν τόπον τῆς καταδίκης, ἐνεδάφη εἰς ζέουσαν πίσσαν, καὶ ἐκρεμάσθη εἰς τὴν ἀγχόνην, ὅπου διέμεινεν ἐπὶ ἕνα μῆνα, ταλαντευόμενον ὑπὸ τῶν ἀνέμων, φοβερὸν θέαμα διὰ τοὺς κατοίκους τοῦ Ἀργοστολίου, οἵτινες διερχόμενοι ἐμπρός του, ἀπεστρέφοντο καὶ ἔκαμνον τὸν σταυρόν των.

Ἡ δὲ Μαρίνα ἐνεταφιάσθη μετὰ πομπῆς, διότι ἡ περίσασις τῆς αὐτοδηλητηριάσεώς της, δὲν ἦτον γνωστή. Ὅλη ἡ πόλις συνώδευσε τὴν ἐκφορὰν τῆς νέας καὶ ὡραίας κόρης, καὶ ἔκλαυσε τὸ θῦμα τοῦ κακούργου. Μετὰ τῶν λοιπῶν δὲ τὴν συνώδευσε καὶ ἡ θυγάτηρ τοῦ κόμητος Κανίνου, Λουκία, φοροῦσα ἐνδύματα μελανὰ, τὰ ὁποῖα ποτὲ δὲν κατέθεσεν ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης, διότι ἀπεσύρθη διὰ τὸ ἐπίλοιπον τῆς ζωῆς της εἰς μοναστήριον.

Ὁ περιορισμὸς τοῦ Ῥοδίνου ἦτον πρὸς ἐκπλήρωσιν τύπου μᾶλλον ἢ πραγματικῶς, διὰ τοῦτο ἐνηργήθη μετὰ τῆς ἐνδεχομένης ἐπιτεκείας, καὶ κατ' ἐκλογὴν αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ἐντὸς τῆς οἰκίας τοῦ Βοράτου, ὅπου ἡ ἀσθένεια τῆς Ἀγγελικῆς τὸν εἶχεν ὑπὸ ἐξουσίαν καὶ πολὺ αὐστηροτέραν κράτησιν ἢ ὁ νόμος. Ἡ ἐπικύρωσις τῆς ἀναβολῆς δὲν ἀπήντησεν οὐδεμίαν δυσκολίαν ἐξ αἰτίας τῶν ἰδιαιτέρων περιστάσεων τῆς δίκης ταύτης, καὶ τῷ διεκοινώθη ἐπισήμως καθ' ἃς ἡμέρας εἶχεν ἀναλάβει καὶ ἡ Ἀγγελική. Ὁ γάμος των ἐπομένως ἐτελέσθη χωρὶς ἀναβολῆς, καὶ ἀμέσως μετὰ ταῦτα ἀμφότεροι μετὰ τοῦ Βοράτου ἐγκατέλιπον διὰ παντὸς τὴν Κεφαλληνίαν, τόπον ἀπαισίων καὶ θλιβερῶν ἐνθυμήσεων δι' αὐτοὺς, καὶ κατῴκησαν μίαν τῶν ἐμπορικῶν πόλεων τῆς Εὐρώπης, ὅπου ὁ Ῥοδίνης κατέστη εἷς τῶν ἐπισημοτέρων καὶ γενικῶς τιμωμένων ἐμπόρων.

Θ.

Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἐνθυμεῖται ἕκαστος γέροντα ἑπτανήσιον βακενδύτην, ὅστις περιεφέρετο εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰ στρατόπεδα, φέρων πήραν εἰς τοὺς ὤμους, καὶ εἰς τὰ ῥυπαρά του ἐνδύματα ἔχων προσερραμμένα ἐμπρὸς καὶ ὀπίσω πτερὰ πετεινῶν, οὐρὰς κυνῶν, καὶ ἄλλα ἀλλόκοτα προσαρτήματα, *τοῖς παιδίοις ὀν' ἦ γέλως*. Αὐτὸς ἦτον πανταχοῦ τὸ παίγνιον τῶν στρατιωτῶν, οἵτινες ἐκάγχαζον εἰς τὰ ἄσεμνα σχήματά του καὶ τοὺς ἀνοήτους λόγους του, καὶ εἰς ἀνταμοιβὴν τῷ ἔῤῥιπτον τὰ κόκκαλα ἀπὸ τὰς τραπέζας των. Ἐνίοτε ἡ παραφροσύνη του ἐκορυφοῦτο εἰς μανίαν, ὅτε μάλιστα συνέπιπτε νὰ ἴδῃ αἷμα. Τότε ἄφρονες λέξεις ἐξήρχοντο τοῦ στόματός του.

— Γιάσου, μωρὲ κόντε, ἠκούετο λέγων. Σφίξε, σφίξε καλὰ, νὰ σκάσῃ ὁ παλαιόγερος. Κοίταξέ τον! Γουρλώνει τὰ μάτια ὁ πόβερος. Ῥούφηξέ τον ἀμμὰ τὰ μάτια νὰ μὴ πεταχθοῦν ἀπάνω σου. Αἴ κανάλια! Τὸ ἔσφαξε τὸ ἄσπρο μου περιστέρι! Ἀ μπέστια! φαρμάκι τὸ πότισες τὸ γλυκό μου ἀρνί! Πιὲ, Γεράσιμε, σ' τὴν ὑγειὰ τοῦ Διαβόλου! ὁ τζίος σὲ τὰ κερνᾷ. Φωτιὰ καίει τὰ χέρια μου, Γεράσιμε, καὶ τὴν γλῶσσά μου! Νὰ πλύνω τὰ χεριά μου εἰς τὸ αἷμά σου! νὰ ῥουφήξω τὰ μυαλά σου νὰ δροσισθῶ.

Τὸ πρόσωπόν του, ὅταν ἐπρόφερε τὰς καταχθονίους αὐτὰς φαντασίας, ἐλάμβανεν ἔκφρασιν θηριώδη. Οἱ ἀγροῖκοι στρατιῶται ὅμως ἐκάγχαζον ἀκούοντές τον, καὶ τὸν παρώξυνον νὰ τὰς ἐπαναλάβῃ, ἂν καὶ ἤξευρον ὅτι ἅμα ἐξήρχετο τῆς φοβερᾶς ταύτης κρίσεως, ἀπεσύρετο ἐξηγριωμένος, καὶ ἐπὶ δύω ἡμέρας δὲν ἐφαίνετο πλέον.

Ὁ ἐλεεινὸς οὗτος ἐπαίτης ἦτον ὁ Συμβολαιογράφος Τάπας. Μὴ ἔχων τὴν ἀνδρείαν νὰ ὑπομείνῃ εἰς τὴν πατρίδα του τὴν ἀμοιβὴν τῶν πράξεών του, τὸν θάνατον διὰ τῆς ἀγχόνης, κατέφυγε τὴν φρικτὴν ἐκείνην νύκτα τῆς δολοφονίας τοῦ Γερασίμου εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐλαφρῶς μόνον τὸ ὄνομά του μεταβαλών· ἐντοῦθα δέ, ὑπὸ τῆς ἐρινύος τῆς συνειδήσεώς του οἰστρηλατούμενος, καὶ εἰς τὰς αἱματηρὰς φαντασίας του καὶ εἰς τὴν θλῖψιν του διὰ τὴν στέρησιν τῆς θυγατρός του ἀποπνίξας τὸ λογικόν του, περιῆλθεν εἰς τὴν οἰκτρὰν ἐκείνην κατάστασιν, ἥτις εἶναι τῆς θείας ἐκδικήσεως τρομερὸν παράδειγμα, καὶ ἐπανάληψις τῆς τιμωρίας τοῦ Κάϊν.

Ὅταν δέ, μετὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ Μεσολογγίου, ὁ Καραΐσκος ἐξεστράτευσεν εἰς τὴν Στερεὰν, ὅπως ἐκδικήσῃ τὴν μάρτυρα ταύτην πόλιν, ὁ γέρων Κεφαλλὴν εὑρίσκετο μεταξὺ τῶν ὑποζυγίων τοῦ στρατοπέδου, καὶ συνέπεσε νὰ παρακολουθήσῃ ἀπόσπασμα ῥιφθὲν ἀπὸ τὰς τύχας τοῦ πολέμου πρὸς τὴν Ἀκαρνανικὴν παραλίαν. Περὶ τὴν δείλην ἦτον, ὅταν, μετὰ μίαν τῶν συνήθων ἐνῤῥήξεων τῆς μανίας του, ἀποσυρθεὶς παραφόρως τοῦ στρατοπέδου, περιεφέρετο εἰς τὰ ὄρη τυχαίως. Ἀναβὰς δὲ μὲ ταχύτητα αἰλούρου πετρώδη ῥάχιν, ἥτις ὑψοῦτο ἐμπρός του, εὑρέθη εἰς τὸ χεῖλος καθέτου κρημνοῦ, οὗ ἡ βάσις εἰς βάθος διακοσίων ποδῶν ἔτρυζεν ὑπὸ τὴν ἀένναον προσβολὴν τῶν κυμάτων. Τὸ βλέμμα τοῦ Τάπα ἐξετάθη ἐπὶ τὸ Ἰόνιον πέλαγος, καὶ ἐπὶ τοῦ λαμπρῶς φωτιζομένου ὁρίζοντος τῆς δύσεως εἶδεν ἀντικρύ του ἰσχυρῶς ἀναφαινομένην τὴν Κεφαλληνίαν, καὶ ἡ καρδία του ἐσκίρτησεν ὡς μέλλουσα νὰ διαῤῥαγῇ, ὅταν προσέβαλε τὸς ὕψεις του τὸ γνωστὸν σχῆμα τῶν κορυφῶν τοῦ Μεγάλου Βουνοῦ.

— Μαρίνα μου, Μαρίνα μου, ἔκραξεν, ἔτρεχα τὸν κόσμον νὰ σὲ ζητῶ. Ἔτρεξα τὰς νύκτας καὶ τὰς ἡμέρας, ἔτρεξα τὰς κοιλάδας καὶ τὰ βουνά. Ἐδῶ λοιπὸν ἤσουν, κόρη μου, καὶ μ' ἐπρόσμενες! Μὴ φεύγῃς, ἔρχομαι, ἔρχομαι.

Καὶ ἓν βῆμα προυχώρησε πρὸς τὸ ὅραμα τῆς καρδίας του· ἀλλὰ τὸ βῆμα τοῦτο ἦτον ἐπὶ τοῦ βαράθρου, καὶ τὸ ἀῤῥίζον κῦμα ἔδυσε καὶ τὰς τύψεις τοῦ συνειδότος του, καὶ τοὺς πόνους του, καὶ τὴν μνήμην του.

Ἀ. Ῥ. Ῥ.

ΘΩΜΑΣ ΒΑΒΙΓΚΤΩΝ ΜΑΚΩΛΑΙΥΣ.

Ὑπὸ Κ. Π.

Ὁ ἀνὴρ οὗτος, ὅστις ἦτο μέχρι πρὸ ὀλίγου εἷς τῶν ὑπουργῶν τῆς Ἀγγλίας, ἐξέδωκε, πρὸ δεκαοκτὼ περίπου μηνῶν, τὸ πρῶτον μέρος ἱστορικῆς συγγραφῆς μεγάλης, ἐπιγεγραμμένης *Ἱστορία τῆς Ἀγγλίας ἀπὸ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεως Ἰακώβου τοῦ Βου*. Οἱ δύο ἐκδοθέντες τόμοι ἔτυχον θαυμαστῆς, καθ' ἅπαντα τὸν πολιτικὸν καὶ τὸν φιλολογικὸν κόσμον, δεξιώσεως. Ὁ συγγραφεὺς, διὰ τὰς πολλὰς αὐτοῦ σχέσεις καὶ τὸ μέγα ἀξίωμα, ἠδυνήθη ν' ἀντλήσῃ, ἔντε τῇ Ἀγγλίᾳ καὶ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, ἀπὸ πηγῶν αἵτινες ἔμειναν μέχρι τοῦδε εἰς πάντα ἄλλον ἀπρόσιτοι. Ἔχων δὲ ἀνὰ χεῖρας τοσοῦτον πολύτιμον ὕλην, ἀνέδειξε, περὶ τὴν χρῆσιν αὐτῆς, δύο κρατερήματα σπανίως ἀπαντώμενα εἰς τὸν αὐτὸν ἄνθρωπον· τὴν πρακτικὴν τοῦ πολιτικοῦ ἀνδρὸς ἐμπειρίαν, καὶ τὴν φραστικὴν τοῦ φιλολόγου ἱκανότητα· πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἄλλην τινὰ διπλῆν ἐπιτηδειότητα, ἔτι σπανιώτερον ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πνεύματος κατεχομένην· τὸ ἐκ περιωπῆς καθορᾶν ἐμβριθῶς τὰ πράγματα καὶ τὸ ἐκ τοῦ ἐκ σύνεγγυς ἀκριβολογεῖν χαριέντως περὶ αὐτῶν. Μάλιστα δὲ ἠδοκίμησε περὶ τὴν λαμπρὰν, τὴν ἀμερόληπτον, τὴν ἐπαγωγὸν ἐξεικόνισιν τοῦ χαρακτῆρος τῶν πολυαρίθμων ἀξιομνημονεύτων ἀνδρῶν, ὅσους ἔχει ν' ἀναφέρῃ ἡ ἱστορικὴ ἐκείνη περίοδος. Καὶ ταῦτα δὲν συνομολογοῦνται μόνον ὑπὸ ὅλων τῶν Ἀγγλικῶν ἐφημερίδων παντὸς χρώματος καὶ φρονήματος· τὸ βιβλίον ἐπροξένησε βαθείαν ἐπίσης ἐντύπωσιν εἰς τὰς ὁμοσπόνδους πολιτείας τῆς ἀρκτῴας Ἀμερικῆς, εἰς τὴν Γαλλίαν, εἰς τὴν Γερμανίαν, καίπερ ἐκδοθὲν εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν συντονώτατα πολιτικαὶ μέριμναι ἀπασχολοῦσι τὰ πνεύματα. Ὁ δὲ τὴν Γερμανικὴν μετάφρασιν (ἧς ὁποίας δευτέρα ἤδη γίνεται ἔκδοσις) φιλοπονήσας ἐν Λειψίᾳ καθηγητὴς, Φρεδερῖκος Βυλάϋς, λέγει δικαιότατα, ὅτι « ἀπανταχοῦ γῆς, πᾶς ὁ ἀγαπῶν ἀνάγνωσιν διδάσκουσαν μὲν τὸν νοῦν, ἐπιτέρουσαν δὲ τὸ φρόνημα, κρατύνουσαν δὲ τὴν ψυχὴν, θέλγουσαν δὲ τὴν καρδίαν, δὲν δύναται εἰμὴ νὰ διεξέλθῃ ἐπωφελῶς καὶ εὐφροσύνως τὸ ἄριστον τοῦτο ἔργον. Ἡ ἱστορία τοῦ μεγίστου καὶ θαυμαστοτάτου κράτους τῆς οἰκουμένης, τὸ ὁποῖον, ἀπὸ μικρᾶς μὲν χώρας ὁρμώμενον, ἄρχει τόπων ἀπείρων, ἔχον δὲ τὴν ἔκτασιν τοῦ Μακεδονικοῦ καὶ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ, νέμεται ἐκτὸς τούτου ὅλας τὰς τέχνας τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ, ἔτι δὲ ἐλευθερίαν καὶ ἰσονομίαν ἄγνωστον εἰς τοὺς ἀρχαίους, πρωτεῦον καθ' ὅλα συγχρόνως, κατά τε τὴν δύναμιν, καὶ τὸν πλοῦτον, καὶ τὴν ἐλευθερίαν, καὶ τὴν πολιτικὴν τέχνην, καὶ τὸ ἀπὸ τοῦ πολέμου ὅλμα, καὶ τὰ τῆς εἰρήνης ἀγαθά· ἐπὶ δὲ τούτοις, κατὰ τὴν βιομηχανίαν καὶ τὴν ἐμπορίαν, τὴν ποίησιν καὶ τὴν ἐπιστήμην, τὰ κατ' οἶκον ἤθη καὶ τὸ ἀκόζωηστάτης φιλοπατρίας παραγόμενον κοινὸν πνεῦμα· ἐπὶ δὲ πᾶσιν, ἡ ἱστορία τῆς χώρας ἥτις κατέστη ἡ πατρὶς τῆς συνταγματικῆς ἐλευθερίας καὶ κατώρθωσε νὰ συνάψῃ τὸ μέγιστον μέτρον τῆς προσωπικῆς ἀνεξαρτησίας μετὰ τῆς νομίμου μὲν τάξεως, μετὰ τῆς ἱερότητος δὲ τοῦ δικαίου, τῶν ἠθῶν καὶ τοῦ θρησκεύματος, μετὰ τῆς ἐμπειροτάτης δὲ διαχειρίσεως τῶν πολιτικῶν πραγμάτων· ἡ ἱστορία αὕτη παρίστησι βεβαίως ἀντικείμενον λόγου περιεργότατον καὶ ἄξιον τῆς γραφίδος ἀριστοτέχνου ἀνδρός· ἐπέτυχε δὲ τοιοῦτον τὸν Μακωλαΐϋν, ὅστις, διὰ τὸ ἔργον αὐτοῦ

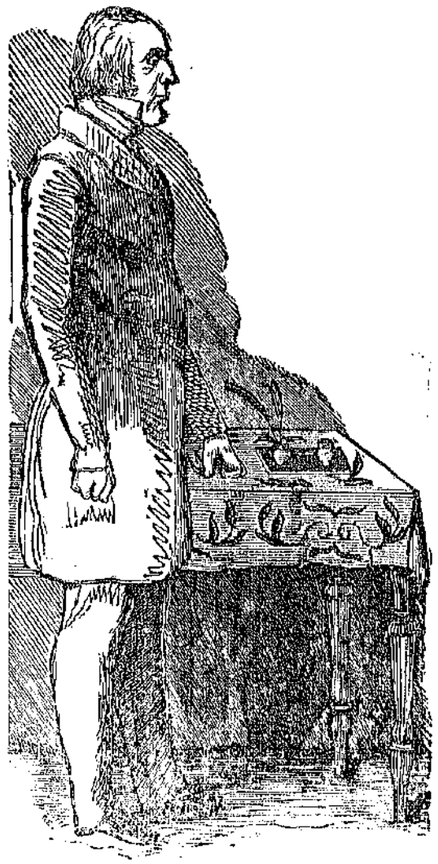

τοῦτο, δύναται νὰ καταταχθῇ εἰς τὴν σειρὰν τῶν μεγίστων τῆς Ἀγγλίας ἱστοριογράφων, ἔχων πρὸς τὰ πλεονεκτήματα τῶν ἐνδόξων ἐκείνων προκατόχων, τὴν πεῖραν, τὰ βοηθήματα καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν πρόοδον τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. »

Ὁ Θωμᾶς Βαβιγκτὼν Μακωλαΐϋς ἐγεννήθη τῷ 1800. Προαχθεὶς δὲ εἰς τὴν ἡλικίαν, ἐνησχολήθη κυρίως περὶ τὴν νομικὴν ἐπιστήμην, ἀλλὰ συγχρόνως, κατὰ τὸ παράδειγμα τοσούτων ἐπιφανῶν ἀνδρῶν τῆς πατρίδος αὐτοῦ Σκωτίας, ἐνέκυψεν εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἱστορίας, τῆς εὐεπείας καὶ ἐν γένει παντὸς ὅ,τι δύναται νὰ διδάξῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸ ἀληθὲς καὶ τὸ καλόν· ὥστε οὐ μόνον εἰς τὸ νομικὸν στάδιον

διέπρεψεν, ἀλλὰ ὀνομαστότατος κατέστη καὶ εἰς τὸν φιλολογικὸν κόσμον, ὡς εἷς τῶν δραστηριωτέρων, τῶν εὐφυεστέρων καὶ τῶν σοφωτέρων κριτικῶν τοῦ ἐν Ἐδιμβούργῳ, τῇ πρωτευούσῃ τῆς Σκωτίας, ἐκδιδομένου περιωνύμου περιοδικοῦ συγγράματος Edinburgh Review. Πολλαὶ δὲ τῶν πραγματειῶν ὅσας, περὶ παντοίας ὕλης, κατεχώρισεν ἐν τῷ περιοδικῷ ἐκείνῳ συγγράμματι, ἐξεδόθησαν καὶ ἰδίᾳ, εἰς 3 τόμους, τῷ 1843. Τῷ 1830 ἐξελέχθη βουλευτὴς καὶ ἀπέδειξεν ἑαυτὸν ἕνα τῶν πρώτων τῆς Ἀγγλικῆς βουλῆς ῥητόρων, μᾶλλον δὲ ὑπῆρξεν ὁ μόνος σχεδὸν αὐτῆς ῥήτωρ, εἰς τὴν κυρίαν, εἰς τὴν κλασικὴν τοῦ ὀνόματος ἔννοιαν. Ἔπειτα διέτριψεν ἐπί τινας ἐνιαυτοὺς ἐν τῇ Ἰνδικῇ, ὡς μέλος τοῦ ἀνωτάτου δικαστηρίου, μὴ ἐπανελθὼν ἐκεῖθεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν εἰμὴ ἐν ἔτει 1838. Καὶ ὡς λυρικὸς δὲ ποιητὴς ἀπέκτησε πολλοὺς θιασώτας. Ἀνήκων δὲ, ὡς πρὸς τὰ πολιτικὰ φρονήματα, εἰς τὴν τῶν λεγομένων Οὐίγων μερίδα, περιελήφθη, ἐπὶ τῆς τελευταίας συγκροτήσεως τοῦ Οὐίγικοῦ ὑπουργείου, ἐν αὐτῷ, ὡς γενικὸς ταμίας τοῦ στρατοῦ· βραδύτερον ὅμως, ἀποτυχὼν εἰς τὰς βουλευτικὰς ἐκλογὰς, παρητήθη τοῦ ἀξιώματος ἐκείνου. Τὸ δὲ πολιτικὸν φρόνημα κατ' οὐδὲν ἐθόλωσε τὴν εἰλικρίνειαν τῆς ἱστορικῆς τοῦ ἀνδρὸς ἀληθείας· τούτου ἀποδείξεις πολλὰς καὶ τρανὰς φέρει τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἔργον.

Οἱ ἐκδοθέντες δύο τόμοι περιλαμβάνουσι δέκα κεφάλαια. Τὸ πρῶτον περιέχει τὰ κυριώτερα τῆς Ἀγγλικῆς ἱστορίας ἀπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς μέχρι τῆς ἐν ἔτει 1660 γενομένης παλινορθώσεως τῆς τῶν Στυαρτιδῶν βασιλείας. Τὸ δεύτερον ἐκθέτει ἐν ἐκτάσει ὁπωσοῦν τὴν βασιλείαν τοῦ Καρόλου Βου, 1660-1685. Εἰς τὸ τρίτον εἰκονίζονται ἡ πολιτειογραφικὴ, ἡ ἠθικὴ, ἡ κοινωνικὴ κατάστασις τῆς Ἀγγλίας ἐν ἔτει 1685. Ἀπὸ δὲ τοῦ τετάρτου ἄρχεται κυρίως τὸ ἱστορικὸν στάδιον τὸ ὁποῖον μελετᾷ νὰ διατρέξῃ ὁ συγγραφεὺς, καὶ μέχρι τοῦ δεκάτου κεφαλαίου ἐκτίθεται ἐκτενέστατα ἡ τριετὴς περίπου βασιλεία τοῦ Ἰακώβου Βου, τοῦ πεσόντος διὰ τῆς ἐν ἔτει 1688 γενομένης μεταπολιτεύσεως.

Τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἔπρεπε νὰ μεταφρασθῇ ὁλόκληρον εἰς τὴν γλῶσσάν μας ὑπὸ ἀνδρὸς κατέχοντος τὴν νεωτέραν ἱστορίαν, καὶ ἰδίως τὴν Ἀγγλικήν. Ἀλλ' ἡ Πανδώρα, μὴ ἔχουσα τοιαύτην ἀξίωσιν, θέλει περιορισθῇ νὰ καταχωρίσῃ, ἀπὸ τοῦ προσεχοῦς φυλλαδίου ἀρχομένη, περικοπήν τινα μόνον τοῦ ἱστορικοῦ τούτου ἀριστουργήματος, *τὴν Δίκην τῶν ἑπτὰ ἐπισκόπων*, ἱκανὴν νὰ δώσῃ εἰς τοὺς ἀναγνώστας ἔννοιαν περί τε τῆς τέχνης τοῦ συγγραφέως καὶ περὶ ἑνὸς τῶν περιεργοτέρων γεγονότων ἐξ ἐκείνων ὅσα παρεσκεύασαν τὴν Ἀγγλικὴν μεταπολίτευσιν τοῦ 1688 ἔτους.

ΔΙΑΠΛΟΥΣ ΟΥΡΑΓΓΟΥΤΑΓΚΟΥ ΕΚ ΒΟΡΝΕΟΥ ΕΙΣ ΛΟΝΔΙΝΟΝ.

Φθάσαντες εἰς Ἰάβαν, λέγει ὁ Κ. Ἄβελ, ἀφήκαμεν τὸν Οὐραγγουτάγκον πάντῃ ἐλεύθερον, μέχρι τῆς προπαρασκευῆς τῆς ἐπιβάσεώς του ἐπὶ τοῦ πλοίου, τοῦ μέλλοντος νὰ μεταφέρῃ αὐτὸν εἰς Ἀγγλίαν. Ἐνόσῳ ἦτον ἀπεριόριστος, δὲν ἐδοκίμασέ ποτε νὰ φύγῃ· ἀπεθηριώθη ὅμως ὅταν τὸν ἔβαλον ἐντὸς μεγάλου κλωβίου, κατασκευασθέντος ἐπίτηδες. Ἅμα εἶδεν ὅτι εὑρίσκετο ἐντὸς δεσμωτηρίου, ἔδραξε τὰς κιγκλίδας, καὶ τὰς συνετάραξε σφοδρῶς διὰ νὰ τὰς σπάσῃ· ἀλλὰ πεισθεὶς ὅτι δὲν ἐδύνατο νὰ τὰς συντρίψῃ ὅλας ὁμοῦ, ἤρχισε νὰ δοκιμάζῃ ἀνὰ μίαν, ἕως οὗ εὗρών τινα εὔθραυστον, τὴν κατεκερμάτισε, καὶ ἔφυγε. Ζωγρηθεὶς μετ' ὀλίγον, μετεφέρθη ἐπὶ τοῦ πλοίου, ὅπου τὸν ἔδεσαν δι' ἁλύσεως, τὴν ὁποίαν κατορθώσας νὰ λύσῃ, ἔτρεχεν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος σύρων αὐτήν. Ἐπειδὴ δὲ συνεποδίζετο, τὴν ἐτύλιξε περὶ τὸ σῶμά του, καὶ ἀφῆκε τὴν ἄκραν κρεμαμένην ἐπὶ τῶν ὤμων του· ἀλλ' ἰδὼν μετὰ μικρὸν ὅτι ἔπιπτε, τὴν ἐκράτει διὰ τῶν ὀδόντων του.

Μὴ κατορθώσαντες νὰ τὸν συλλάβωσι, τὸν ἀφῆκαν νὰ περιφέρεται ἐλευθέρως, καὶ μετ' ὀλίγον συνοικειωθεὶς μεθ' ὅλων τῶν ναυτῶν, τοὺς ὑπερέβη κατὰ τὴν ταχύτητα τῶν κινήσεων· τὸν κατεδίωκον πολλάκις ἀναβαίνοντα εἰς τὰ κατάρτια, καὶ παίζοντες μετ' αὐτοῦ τὸν ἔδιδον ἀφορμὰς νὰ ἀναπτύσσῃ τὴν ἐπιτηδειότητά του. Συνήθως διέφευγεν ὡς πτηνὸν τὰς χεῖρας τῶν κυνηγούντων αὐτόν· ὁσάκις ὅμως ἔβλεπεν ὅτι ἦτον πανταχόθεν περικυκλωμένος, ἥρπαζε σχοινίον κρεμάμενον, καὶ ἀπαιωρούμενος ἐκινεῖτο μὲ μεγίστην ταχύτητα. Ἐνίοτε ἐτάραττον οἱ ναῦται τὸ σχοινίον μὲ τόσην σφοδρότητα, ὥστ' ἐφοβούμην μὴ πέσῃ· ἀλλ' αὐτὸς ἐκρατεῖτο, τόσον ἦσαν δυνατοὶ οἱ μυῶνές του. Ὅταν ἦτον εὔθυμος, ἐστέκετο ὀλίγον πλησίον ἐκείνων οἵτινες τὸν ἐκυνήγουν, ἀλλ' ἅμα κατώρθονε νὰ κτυπήσῃ τινὰ ἐξ αὐτῶν μὲ τὸν πόδα του, ἤρχιζεν ἐκ νέου νὰ τρέχῃ.

Ἐν ὅσῳ ἤμεθα εἰς Ἰάβαν, κατέλυεν ἐπὶ δένδρου, πλησίον τῆς κατοικίας μου· τὸ δ' ἑσπέρας ἡτοίμαζε τὴν κλίνην του, περιπλέκων τὰ μικρὰ κλαδία τοῦ δένδρου, καὶ σκεπάζων αὐτὰ μὲ φύλλα. Τὴν ἡμέραν ἐκοιμᾶτο πρηνής, ἔχων τὴν κεφαλὴν ἐκτὸς τοῦ κραββάτου, διὰ νὰ παρατηρῇ τί γίνεται ὑποκάτω· ὅταν δὲ ἔβλεπέ τινα φέροντα ὀπώρας, κατέβαινε διὰ νὰ ζητήσῃ. Ἀνήρχετο πάντοτε εἰς τὸ δένδρον του περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, ἢ μᾶλλον ὅταν ἦτον χορτασμένος· ἐσηκόνετο τὴν αὐγὴν, καὶ ἐπεσκέπτετο ἐκείνους οἵτινες τὸν ἔδιδον συνήθως τροφήν.

Ἐνόσῳ τὸν ἐπετήρουν οἱ ναῦται, ἐφαίνετο ἀδιάφορος ὡς πρός τινας μικροὺς πίθηκας ὄντας ἐπὶ τοῦ πλοίου· ἀλλὰ μίαν τῶν ἡμερῶν ἠθέλησε νὰ ῥίψῃ εἰς τὴν θάλασσαν κλωβίον περιέχον τρεῖς ἐξ αὐτῶν, διότι τοὺς εἶχον δώσει τροφὰς, ἐξ ὧν δὲν εἶχε λάβει καὶ αὐτὸς τὸ μερίδιόν του. Ἂν καὶ δὲν ἐλάμβανε σχέσεις

μετ' αὐτῶν, ἐν ὅσῳ ἦτον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας, ὑπωπτευόμην ὅτι δὲν ἦτον, ὅσον ἐφαίνετο, ἀδιάφορος ὡς πρὸς αὐτούς. Μίαν ἡμέραν εἰδοποιήθην ὅτι ἔπαιζε μεταξὺ τῶν σχοινίων καὶ τῶν καταρτίων, μετά τινος ἄρβενος ἐκ τῶν μικροτέρων. Ὅταν ἔφθασα ὅπου ἦτον, τὸν εὗρον ἐξηπλωμένον ἐπί τινος ἱστίου, καὶ ἡμιεσκεπασμένον· παρετήρει με πολλὴν σοβαρότητα τὰ πηδήματα τοῦ πίθηκος πηδῶντος ἄνωθεν αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπὶ τέλους, ἁρπάσας τὴν οὐράν του, ἐπροσπάθει νὰ τὸν κεριτυλίξῃ μὲ τὸ σκέπασμά του. Ὁ πίθηξ, μὴ νοστιμευόμενος τὸ εἶδος τοῦτο τῆς αἰχμαλωσίας, τὸν ἐξέφυγε καὶ ἐπανέλαβε τὰ πηδήματά του. Αἱ μετὰ τῶν πιθήκων σχέσεις του ἦσαν σχέσεις ἀνωτέρου πρὸς κατώτερον, διότι δὲν ἐπέτρεπεν εἰς αὐτοὺς ποτὲ ν' ἀστειεύωνται μετ' αὐτοῦ, ὅπως καὶ οἱ παῖδες τοῦ πλοίου. Καὶ ὅμως οἱ πίθηκες εὐχαριστοῦντο πολὺ νὰ παρευρίσκωνται ὅπου καὶ αὐτός, καὶ τὸν ἐπεσκέπτοντο ὁσάκις ἦσαν ἐλεύθεροι. Παρατηρητέον δὲ ὅτι ὁ βαθμὸς τῆς οἰκειότητός των, διέμενεν ὁ αὐτὸς ἐξ αὐτῆς τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς συνεντεύξεώς των.

Ὁ Ὀραγγουτάγκος αὐτὸς ἦτον ἐν γένει πρᾴοτατος· ἀλλ' ὅταν τὸν ἠρέθιζέ τις, ἡ ὀργή του δὲν εἶχεν ὅριον. Ἤνοιγε τὸ στόμα του, ἐδείκνυε τοὺς ὀδόντας του, καὶ ἔδακνε πᾶν τὸ προστυχόν. Πολλάκις ἐνεῖσθημεν ὅτι ἂν ἦτον ὃν λογικόν, ἤθελε γενεῖ αὐτόχειρ. Ὁσάκις ἐζήτει πορτογάλλιον καὶ δὲν τῷ ἐδίδετο, μᾶς ἐξεκώφει μὲ φωνὰς ὀξυτάτας, καὶ ἀνέβαινεν ὡς μαινόμενος εἰς τοὺς ἱστοὺς· ἐπιστρέφων δὲ μετ' ὀλίγον, ἐπροσπάθει νὰ ἐπιτύχῃ τοῦ ποθουμένου. Ἐὰν δὲ καὶ πάλιν ἀπετύγχανεν, ἐκυλίετο ὡς παιδίον ὠργισμένον ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, καὶ ἐφώναζεν ἀδιακόπως· ἔπειτα ἐσηκόνετο, καὶ μεταβαίνων εἰς τὸ ἄλλο μέρος τοῦ πλοίου, ἐγίνετο ἄφαντος. Ὅταν κατὰ πρῶτον ἴδομεν τὴν ἀπελπισίαν του αὐτήν, ὑπεθέσαμεν ὅτι ἔπεσεν εἰς τὸ πέλαγος· ἀλλὰ μετὰ πολλὰς ἐρεύνας, τὸν εὑρήκαμεν ὑπὸ τὰς ἀλύσεις.

Τὸ ζῶον τοῦτο δὲν κάμνει μορφασμοὺς ὁποίους οἱ ἄλλοι πίθηκες, οὐδ' εἶναι ἔκδοτον εἰς τὰς αὐτὰς μηχανουργίας. Ὁ ὀραγγουτάγκος μας ἦτον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γλυκύς, σοβαρὸς, μάλιστα δὲ καὶ μελαγχολικός. Ὁσάκις εὑρίσκετο πρώτην φορὰν μεταξὺ ζώων, περιέφερε βλέμματα ἀνήσυχα, καὶ ἐδύνατο νὰ μείνῃ ὥρας ὁλοκλήρους ἔχων τὴν κεφαλὴν κεκαλυμμένην μὲ τὴν χεῖρά του· ἐὰν δὲ τὸν ἐστενοχώρουν παραπολὺ αἱ ἐξετάσεις των, ἀνεχώρει καὶ ἐκάθητο συνεσταλμένος εἰς ἄλλο μέρος· ἡ πρᾳότης του ἐφανερόνετο ἀπὸ τὴν ὑπομονὴν μεθ' ἧς ἀνείχετο συνήθως τὰς ὕβρεις· δὲν παρωργίζετο πλὴν ὁσάκις ἦσαν δειναί, καὶ ἀπέφευγε πάντοτε τοὺς ὑβριστάς του· ἐξεναντίας ἠγάπα πολὺ τοὺς περιποιουμένους αὐτόν, ἐκάθητο πλησίον των καὶ σχεδὸν εἰς τὸ πλευράν των, καὶ ἀπὸ τὴν ἀγάπην του, ἐπλησίαζε πολλάκις τὰς χεῖράς των εἰς τὸ στόμα του. Ὁ ὑπονεύκληρος, ὅστις ἦτον ὁ φίλτατός του, ἐπειδὴ τὸν ἔδιδε τὸ ἥμισυ τῆς μερίδος του, τὸν ἔμαθε νὰ τρώγῃ μὲ κοχλιάριον· ἦτον ἀδύνατον νὰ κρατήσῃ τις τὸν γέλωτά του ὅταν τὸν ἔβλεπε πίνοντα οὕτω καφὲν μὲ πολλὴν σοβαρότητα. Ὡς ἱστορικὸς ὅμως ὀφείλων νὰ εἴπω ὅλην τὴν ἀλήθειαν, δὲν πρέπει ν' ἀποσιωπήσω, ὅτι μὲ ὅλην τὴν πρὸς τὸν ὑπονεύκληρον εὐγνωμοσύνην του, ὁ ἥρως μας ἔκλεπτε συχνάκις τὸ ῥακίον του.

Μετὰ τὸν ὑπονεύκληρον, ἐγὼ ἤμην ὁ μᾶλλον εὔνους τοῦ οὐραγγουτάγκου· μὲ παρηκολούθει ἐπὶ τοῦ πλοίου, ὁσάκις μάλιστα ἀπεσυρόμην εἰς τόπον παράμερον διὰ νὰ ἀναγνώσω· ἀφοῦ δὲ ἐβεβαιόνετο ὅτι τὰ θυλάκιά μου δὲν περιεῖχον τίποτε διὰ νὰ φάγῃ, ἐξηπλόνετο πρὸ τῶν ποδῶν μου, ἔκλειε τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ τοὺς ἤνοιγεν ἐνίοτε διὰ νὰ παρατηρῇ τί κάμνω.

Εἰς Ἰάβαν ἠσχολεῖτο πρὸ πάντων εἰς τὸ νὰ πηδᾷ ἐπὶ τῶν δένδρων, ἀπὸ κλαδίου εἰς κλαδίον, καὶ νὰ ἀναβαίνῃ ἐπὶ τῶν δωμάτων· ἐπὶ δὲ τοῦ πλοίου, ἐπροτίμα νὰ κρεμᾶται ἀπὸ σχοινίων, καὶ νὰ παίζῃ μὲ τὰ παιδία· τὰ ἐπροκάλει δὲ, κτυπῶν αὐτὰ ἐλαφρῶς ὅταν διέβαινον πλησίον του, ἔρευγεν ἀκολούθως πηδῶν, καὶ ἐνίοτε ἐστέκετο διὰ νὰ τὸν συλλάβωσι. Μετεχειρίζετο συγχρόνως καὶ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας καὶ τοὺς ὀδόντας του. Ἐκ τῶν σκιαμαχιῶν τούτων ἐσυμπέρανον ὅτι ὁσάκις ἐμάχετο πραγματικῶς, ἐπροσπάθει πρῶτον νὰ βίψῃ τὸν ἀντίπαλόν του, ὅτι τὸν ἔσφιγγεν ἀκολούθως μὲ τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖράς του, καὶ ὅτι ἐπὶ τέλους τὸν ἔδακνε. Κατὰ τὸν διάπλουν, ἐκοιμᾶτο συνήθως ἐπὶ μεγάλου πανίου, μέρος τοῦ ὁποίου ἔσυρεν ἐπάνω του ὡς ἐφάπλωμα. Ὅταν ἔστρωνε τὴν κλίνην του, ἐφρόντιζε μὲ πολλὴν προσοχὴν νὰ κατασταίνῃ ὁμαλωτάτην τὴν ἐπιφάνειάν της. Ἐνίοτε, διὰ νὰ τὸν παροργίσω, ἐκαθήμην ἐγὼ πρὸ αὐτοῦ εἰς τὸ στρῶμά του· ἀλλ' αὐτὸς ἔσυρε μὲ ὁρμὴν τὸ πανίον διὰ νὰ σηκωθῶ. Ἐὰν ὅμως ἦτον πλατὺ ὥστε νὰ χωρῇ καὶ τοὺς δύω, τότε ἀνεπαύετο ἡσύχως πλησίον μου. Ἐὰν ὅλα τὰ πανία ἦσαν ἀναπεπταμένα, ἔτρεχεν εἰς ἀναζήτησιν ἄλλου ἐφαπλώματος, ἔκλεπτε τὰ ὑποκάμισα τῶν ναυτῶν, πολλάκις δὲ καὶ τὰς σινδόνας των.

Ὅταν ἐφθάσαμεν εἰς τὸ Εὐελπὶ ἀκρωτήριον, ἔπασχε πολὺ ἀπὸ τὸ ψῦχος, καὶ μάλιστα τὸ πρωΐ, ὅταν κατέβαινεν ἀπὸ τὰ κατάρτια. Συνειθισμένος εἰς τὸ ῥλογερὸν κλίμα τοῦ ἀνατολικοῦ ἀρχιπελάγους, ἐρρίγα καθ' ὅλα του τὰ μέλη· ἔτρεχε πρὸς τοὺς φίλους του, ἔπιπτεν εἰς τὰς ἀγκάλας των, καὶ τοὺς περιέπτυσσε δυνατὰ διὰ νὰ θερμανθῇ· ὅταν δὲ τὸν ἀπέβαλλέ τις, ἐφώναζε γοερά.

Εἰς Ἰάβαν ἔτρωγε σχεδὸν μόνον ὀπώρας, τινὰς τῶν ὁποίων ἠγάπα περιπαθῶς. Ἠγάπα ἐπίσης καὶ τὰ ὠά, ἅτινα ἔτρωγε χανδὸν, καὶ εἰς ἀναζήτησιν τῶν ὁποίων περιεφέρετο πολλάκις μόνος του. Ἐπὶ τοῦ πλοίου, ἡ δίαιτά του δὲν ἦτον τακτική· ἔτρωγε παντοῖα φαγητὰ, καὶ πρὸ πάντων κρέας ὠμόν· ὑπερηγάπα τὸ ψωμίον, ἂν κ' ἐπροτίμα τὰς ὀπώρας. Εἰς Ἰάβαν, ἔπινε μόνον νερὸν, ἐνῷ, ἐπὶ τοῦ πλοίου, τὰ ποτά του ἦσαν ποικίλα ὅσον καὶ τὰ φαγητά του. Ἔπινε τέϊον καὶ καφὲν, καθὼς καὶ κρασίον, καὶ μίαν ἡμέραν ἔδειξε πόσον ἐνοστιμεύετο τὰ οἰνοπνεύματα, κλέψας φιάλην ῥακίου. Εἰς Λονδῖνον, ἔπινε κατὰ προτίμησιν ζῦθον καὶ γάλα,

Ὁσάκις ἐπροσπάθει νὰ εὐχαριστήσῃ τὴν λαιμαργίαν

του, παρετηροῦμεν τὸ φυσικόν του πνεῦμα· δυσηρεστεῖτο ὁσάκις δὲν τὸν ἐδίδετο ἀμέσως ὅ,τι ἐπεθύμει, καὶ ἔτρεχε κατόπιν μας ἀπὸ τῆς μιᾶς ἕως τῆς ἄλλης ἄκρας τοῦ πλοίου, διὰ νὰ τὸ λάβῃ. Σπανίως ἀνέβαινον εἰς τὸ κατάστρωμα χωρὶς νὰ ἔχω ὀπώρας ἢ ἄλλα ἡδύσματα εἰς τὰ θυλάκιά μου, καὶ τότε εἰς μάτην ἐπάσχιζον νὰ μὴ μὲ ἴδῃ τὸ ἄγρυπνον ὄμμα του· ἐνίοτε μάλιστα, διὰ νὰ τὸν ἀποφύγω, ἡτοιμαζόμην νὰ ἀναβῶ εἰς τὸ μεγάλον κατάρτιον· ἀλλ' αὐτὸς, προλαμβάνων μ' ἐνεπόδιζεν, ἢ μ' ἐπροφθανε. Μ' ἔσφιγγε δυνατὰ ἐπάνω τοῦ καταρτίου μὲ τοὺς δύω πόδας καὶ τὴν μίαν χεῖρά του, ἐνῷ μὲ τὴν ἄλλην ἐλαφραγώγει τὰ θυλάκιά μου. Πολλάκις ἀνέβαινε πολὺ ὑψηλὰ, καὶ κρεμάμενος εἰς σχοινίον ἔπιπτεν ἀπροσδοκήτως ἐπάνω μου. Ἐὰν δὲ, μαντεύων τοὺς σκοπούς του, ἡτοιμαζόμην νὰ καταβῶ, ἐσύρετο μὲ ἀπαραδειγμάτιστον ταχύτητα, καὶ μ' ἐπρόφθανεν εἰς τὰ καρχήσια· ἄλλοτε ἔδεον μὲ τὴν ἄκραν σχοινίου, πορτογάλλιον, καὶ ἄνωθεν τοῦ μεγάλου καταρτίου τὸ διεύθυνον πρὸς τὸ μέρος ὅπου εὑρίσκετο· ἐνῷ δὲ ἐπλησίαζε νὰ τὸ λάβῃ, τὸ ἀνέσυρον παρευθύς. Μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας ματαίους, ἤλλαζε σχέδιον μάχης· ἐπροσποιεῖτο ὅτι δὲν τὸν ἔμελλε πλέον περὶ τοῦ πορτογαλλίου, ἀπεμακρύνετο, ἀνέβαινεν ἀργὰ ἀργὰ εἰς τὰ σχοινία, καὶ ἔπειτα, διὰ πηδήματος ἀνελπίστου, ἥρπαζεν αἴφνης τὸ σχοινίον ἀφ' οὗ ἐκρέματο τὸ πορτογάλλιον· ἀλλ' ἐὰν, προλαμβάνων, ἀνέσυρα τὸ σχοινίον, ἀπηλπίζετο, ἔπληττε τὸν ἀέρα μὲ φωνὰς ὀξείας, ἐρρίπτετο ἐπάνω μου, μ' ἔσφιγγε δυνατὰ, ἐωσοῦ εἴτε βιάζων με, εἴτε συνθηκολογῶν, κατέκτα τὸ ἀντικείμενον τῶν ἐπιθυμιῶν του.

Εἰς δύω περιστάσεις διαφόρους, τὸν εἶδον φοβηθέντα φόβον μέγαν. Μίαν ἡμέραν ἤμεθα πλησίον τῆς νήσου τῆς Ἀναλήψεως, ὅταν μᾶς ἔφερον ὀκτὼ χελώνας· αὐτὸς ἀμέσως ἀνέβη εἰς τόσον ὕψος εἰς ὅσον δὲν εἶχεν ἕως τότε ἀναβῇ, καὶ ἐκεῖθεν παρετήρει τὰς χελώνας· τὰ μακρὰ χείλη του, κρεμασθέντα ἔτι πλέον, ἐφαίνοντο ὡς ῥύγχος κυνός· ἐφώναζε παραδόξως, καὶ ἡ φωνή του ὡμοίαζε συγχρόνως μὲ γρύλλισμα χοίρου καὶ μὲ κρωγμὸν ἱέρακος. Μετά τινα ὥραν κατέβη εἰς τὸ κατάστρωμα· ἀλλ' ἐξηκολούθει νὰ ῥίπτῃ βλέμματα λοξὰ ἐπὶ τῶν χελωνῶν, καὶ νὰ ἵσταται μακράν.

Ὁ δεύτερός του φόβος προῆλθεν ἀπὸ τὴν θέαν ἀνθρώπου γυμνοῦ, λουομένου ἐντὸς τῆς θαλάσσης.

ΤΟ ΣΠΗΛΑΙΟΝ ΤΗΣ ΑΔΕΛΣΒΕΡΓΗΣ.

Ἡ ἑπομένη περιγραφὴ μετεφράσθη ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ. Ἐγράφη δὲ καὶ μᾶς ἐκοινοποιήθη ὑπό νέας κυρίας, ἥτις πολλὰ ἔτη διέτριψε μεταξὺ ἡμῶν, καὶ εἶναι γνωστὴ εἰς ὅλην τῶν Ἀθηνῶν τὴν κοινωνίαν· τὰ δὲ ἀνώνυμα αὐτῆς συγγράμματα ἀπέκτησαν φήμην εἰς τὴν Ἀγγλίαν διὰ τὴν χάριν τοῦ ὕφους των, καὶ διὰ τὸ ὕψος καὶ τὴν τόλμην τῶν ἰδεῶν των.

Μεταξὺ Τεργέστης καὶ Βιέννης κεῖται ὁ νομὸς τῆς Καρνιόλης, γνωστὸς διὰ τὰς φυσικάς του καλλονάς, καὶ γνωστότερος διὰ τὸ σπήλαιον τῆς Ἀδελσβέργης. Ἐπιθυμοῦντες νὰ ἐπισκεφθῶμεν καὶ νὰ παρατηρήσωμεν τὸ ὑπόγειον τοῦτο ἄντρον, ἀνεχωρήσαμεν ἐκ Τεργέστης ἀπὸ πρωΐας· ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἅμαξά μας ἐπροχώρει βραδέως, ὡς συμβαίνει συνήθως κατὰ τὴν μεσημβρινὴν Εὐρώπην, ἐφθάσαμεν εἰς Ἀδελσβέργην τὴν ἐπιοῦσαν, διανυκτερεύσαντες εἰς Πρεουάλδην, πλησίον τοῦ ὄρους ὅπου κεῖται τὸ σπήλαιον. Εἰς Πρεουάλδην μᾶς ὡδήγησαν εἰς κατάστημα ὅπου καταγράφονται τὰ ὀνόματα τῶν περιηγητῶν, καὶ πληρόνεται ὑφ' ἑκάστου μικρά τις ποσότης, προσδιωρισμένη εἰς ἐπιδιόρθωσιν τῆς ὁδοῦ, τῆς μετὰ μεγίστης δυσκολίας κατασκευασθείσης ἐντὸς τοῦ σπηλαίου. Ἐνταῦθα μᾶς ἐδόθησαν ὁδηγοί, τῶν ὁποίων τὸ ἔνδυμα, καταλληλότατον διὰ τὸν κάτω κόσμον ὄντινα ἐπρόκειτο νὰ ἐπισκεφθῶμεν, ἐδίδεν εἰς αὐτοὺς ἦθος καταχθόνιον, ἐπειδὴ ἦτον ὁλόμαυρον. Τὴν ἐντύπωσιν ταύτην κατέστησεν πολὺ ζωηροτέραν αἱ μεγάλαι λαμπάδες, τὰς ὁποίας περιέφερον ἀκαταπαύστως τῇδε κἀκεῖσε, καθὼς καὶ αἱ ἄγριαι χειρονομίαι, καὶ αἱ βροντώδεις καὶ δύσηχοι φωναί των, ὁμιλούντων γλῶσσαν ἀκατάληπτον, διάλεκτον οὖσαν, ὡς μᾶς εἶπον, τῆς Σλαυϊκῆς. Ἕκαστος αὐτῶν ἀνέλαβε τὴν φροντίδα ἑνὸς ἐξ ἡμῶν, καὶ ἐβάδιζε πλησίον τοῦ ὁδηγουμένου, διὰ τῆς πετρώδους καὶ δυσβάτου ὁδοῦ τῆς φερούσης πρὸς τὴν εἴσοδον τοῦ σπηλαίου, ἥτις εἶχε σχῆμα πύλης καμαρωτῆς, καὶ ἦτον ἠνεῳγμένη ἐπὶ τοῦ βράχου, πολὺ ὑπεράνω μέρους ἀποκρήμνου. Φθάσαντες εἰς εἶδός τι πλατείας, ἴδομεν ἓν τῶν πρώτων θαυμάτων τοῦ περιέργου τούτου σπηλαίου· ἀπὸ τὸ ὕψος ὅπου εὑρισκόμεθα, ἐβλέπομεν τὰς πλήρεις χάριτος περιστροφὰς τοῦ Πεύκου, ποταμοῦ ἀρκετὰ μεγάλου, ὅστις, κυλίων μὲ ταχύτητα τὰ ἀφθονα καὶ χρυσαυγῆ ὕδατά του διὰ τῆς μακρᾶς κοιλάδος δι' ἧς εἴχομεν διοδῆ τὴν προτεραίαν, φθάνει εἰς τὴν ὑπώρειαν, ἐκεῖ δὲ, τρεπόμενος ἀποτόμως διευθύνεται πρὸς τὸ σπήλαιον, καὶ ἀποχαιρετίζων ἀνελπίστως πάλιν τὸ γλυκὺ φῶς τὸ χρυσίζον τὰ σπιγθηρίζοντα κύματά του, καταπίπτει ὁρμητικῶς ἐντὸς βαθέως καὶ σκοτεινοῦ βαράθρου τὸ ὁποῖον δέχεται χαῖνον αὐτὸν, ὑποκάτω τοῦ μέρους ὅθεν ἔμελλε νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὸ σπήλαιον, καὶ γίνεται ἄφαντος ἐντὸς τῆς ἀχανοῦς ἐκείνης ἀβύσσου. Ἀλλὰ τὸ ἀνεξήγητον τοῦτο φαινόμενον δὲν εἶναι τὸ μόνον ἄξιον θαυμασμοῦ· ἰδοὺ καὶ ἄλλο πλέον ἀκατάληπτον· ἀφοῦ τὸ ῥεῦμα διατρέξῃ μέρος ἱκανὸν τοῦ σπηλαίου, γίνεται ὅλως διόλου ἄφαντον, καὶ δὲν ἀναφαίνεται πλέον ἐπὶ τῆς γῆς. Πῶς ἀπορροφᾶται τοσαύτη ποσότης ὕδατος; ποῦ βαραθροῦται; τοῦτο μένει μυστήριον μέχρι τῆς σήμερον. Μία μόνη λύσις αὐτοῦ παρουσιάζεται, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἐπαυξάνει μᾶλλον τὴν ἀπορίαν. Εἴκοσι μίλια σχεδὸν μακρὰν τῆς Ἀδελσβέργης, ἀπαντᾶται φαινόμενον τῷ ὄντι ἄξιον θαυμασμοῦ· μέγας ποταμὸς ἀναβλύζει πολλὰ παράδοξος, ὄχι ῥυάκιον σκοπεῦον νὰ προσλάβῃ ξένα ὕδατα εἰς τοὺς κόλπους του, ἀλλ' ἀληθὴς καὶ πολυχεύμων ποταμὸς, ὅστις συγκροτεῖ ἀμέσως ῥεῦμα, καὶ περιδινεῖται ἀδιακόπως μέχρι θαλάσσης. Ἐὰν παραδε-

χθῶμεν ὅτι ὁ ποταμὸς οὗτος, ὅστις ὀνομάζεται Τίμαβος, εἶναι ὁ ταραρωθεὶς Πεύκας, ἀναπηδῶν λαῦρος εἰς τὴν γῆν, πρέπει τότε νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι τὸ σπήλαιον ἔχει τοιαύτην ἔκτασιν, ὥστε νὰ κατακληχθῇ καὶ ἡ πλέον θερμουργὸς καὶ ἀεροβάτις φαντασία.

Ἡ εἴσοδος κλείεται διὰ μεγάλης πύλης σιδηρᾶς, πρὸ τῆς ὁποίας ἦτον τὴν στιγμὴν ἐκείνην συσσωρευμένον ἀπόσπασμα τοῦ Αὐστριακοῦ στρατοῦ, σκοπὸν ἔχον νὰ εἰσέλθῃ καὶ αὐτὸ εἰς τὸ σπήλαιον, καὶ ἀναμένον τοὺς ἀξιωματικούς του. Ἡ σύμπτωσις ἦτον εὐτυχεστάτη· διότι, ἐπειδὴ ἕκαστος αὐτῶν ἐκράτει λαμπάδα, ἠθέλομεν παρατηρήσει καθαρώτερον τὸν ὑπόγειον κόσμον. Διελθόντες διὰ μέσου αὐτῶν, ἐφθάσαμεν εἰς τὴν πύλην, τῆς ὁποίας ἀπεσύρθησαν τὰ σίδηρα καὶ οἱ μοχλοί, ἀφοῦ δὲ εἰσήλθομεν, ἡ πύλη ἔκλεισεν ἐκ νέου μὲ κρότον, εἰδοποιήσαντα ἡμᾶς ὅτι ἐχωρίσθημεν ἀπὸ τὸν κόσμον τῶν ζώντων.

Κατὰ πρῶτον εὑρέθημεν ἐντὸς μικροῦ ὑπογείου, ὅπου ἴδομεν δύω εἰσόδους σκοτεινάς, μίαν ἐκ δεξιῶν, καὶ ἄλλην ἐξ ἀριστερῶν. Οἱ ὁδηγοί μᾶς ἔλαβον τότε ἀπὸ τὰς χεῖρας, ἀλλὰ μὲ τρόπον δεικνύοντα, ὅτι δὲν ἤμεθα πλέον ἐλεύθεροι νὰ βαδίζωμεν κατ' ἀρέσκειαν· ὅταν μάλιστα τραπέντες πρὸς ἀριστερὰν, καὶ βυθισθέντες εἰς τὰ σκότη, ἠσθάνθημεν τοὺς πόδας μας ὀλισθαίνοντας ἐπὶ τοῦ καθύγρου ἐδάφους, ἐθεωρήσαμεν ἀναγκαιότατον νὰ παραδοθῶμεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν ὁδηγῶν, οἵτινες, ἔχοντες τὴν ἕξιν τοῦ νὰ περιπατῶσιν εἰς τὸ χάος ἐκεῖνο, μᾶς ἔσυρον μὲ ταχύτητα. Μετ' ὀλίγον ἐξέλειψε καὶ ἡ τελευταία ἀκτὶς τοῦ φωτός. Πνοαὶ ἀνέμου ὑγροῦ καὶ ψυχροῦ προσέβαλλον τὸ πρόσωπον, ζόφος βαθὺς καὶ ἀδιάκοπος μᾶς ἐπεκάλυπτε πανταχόθεν, οἱ δὲ ὀφθαλμοί μας, συνειθισμένοι εἰς τοῦ ἡλίου τὴν λάμψιν, ἐκλείοντο αὐτοματῶς ὁσάκις ἀπήντων τὸ μικρὸν φῶς τῶν δύω λαμπάδων, τῶν μοναδικῶν τούτων ἀστέρων μας, ἐν τῷ μέσῳ τῆς φρικτῆς ἐκείνης νυκτός. Ἐπλανήθημεν ἱκανὴν ὥραν χωρὶς νὰ διακρίνωμεν κἀνὲν ἀντικείμενον· ἀλλ' ἐπὶ τέλους, οἱ ὁδηγοὶ ἐστάθησαν, καὶ μᾶς ἐπροσκάλεσαν νὰ παρατηρήσωμεν τὰ περὶ ἡμᾶς. Ὑπηκούσαμεν, καὶ βαθμηδὸν, συνειθίσαντες εἰς τὸ ψηλαφητὸν ἐκεῖνο σκότος, ἴδομεν ἀμυδρῶς θέαμα, δύσκολον νὰ περιγραφῇ. Ἐφαίνετο ὅτι εὑρισκόμεθα ἐντὸς εὐρυχώρου ἀλλὰ μυστηριώδους βασιλείου, ὅπου ἡ νὺξ, ἐξορισθεῖσα ἀπὸ τὴν ὑφήλιον, ἐγκαθίδρυσεν ἀνενοχλήτως τὸν αἰώνιον θρόνον της. Οἱ ὁδηγοί, μεταβαίνοντες ἔνθεν κἀκεῖσε, ἐπροσπάθουν νὰ μᾶς δώσωσιν ἰδέαν τινὰ τοῦ ἀτελευτήτου ἐκείνου σπηλαίου. Καὶ τῳόντι, ἐφαίνετο ὅτι ἦτον ἀπέραντον κατά τε τὴν ἔκτασιν καὶ τὸ ὕψος, ἐνῷ μόλις ἔφθανεν εἰς τὰς ἀκοάς μας ὁ φλοῖσβος τοῦ ῥέοντος βαθύτατα ὑπὸ τοὺς πόδας μας ποταμοῦ, φλοῖσβος ὑπόκωφος καὶ βραγχώδης, ἀνόμοιος ἐκείνου τὸν ὁποῖον ἠκούσαμεν πρὸ μικροῦ ἐκτὸς τῶν βασιλείων τοῦ Πλούτωνος.

Ἀφοῦ παρῆλθε τὸ πρῶτον αἴσθημα τοῦ τρόμου καὶ τῆς ἐκπλήξεως, ἐμείναμεν ἐκστατικοὶ ἐνώπιον τῆς μεγαλοπρεπεστάτης ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ φυσικοῦ ἐκείνου παλατίου, καί τοι βλέποντες αὐτὸ διὰ φωτὸς ἀσθενοῦς. Πέριξ ἡμῶν, πανταχόθεν, ἴδομεν καθαρώτερον, στήλας σταλακτίτου παμμεγίστας, λευκὰς ὡς χιών, ἀπηωρημένας καὶ διαλαμπούσας ἐν τῷ σκότει πολὺ ὑπεράνω τῶν κεφαλῶν μας, καὶ ἐξέστημεν συλλογισθέντες ὅτι ὁ χρόνος μόνος ὑπῆρξεν ὁ ἀρχιτέκτων τῶν ὀγκωδῶν ἐκείνων κιόνων· λέγω ὁ χρόνος μόνος, διότι ἴδομεν πολλοὺς λεπτοὺς σταλακτίτας, ὡς κηρία πηχθέντα νεωστί, ἕκαστος τῶν ὁποίων εἶχεν εἰς τὴν ἄκραν λαμπρὸν κρύσταλλον ἀποῤῥεύσαντα ἐκ τοῦ ὑγροῦ ἐκείνου, καὶ περιέχοντα ὕλην τινὰ ἀναλυομένην, ἐξ ἧς σχηματίζονται· ἡ δὲ ὕλη αὐτὴ, συμπυκνουμένη βαθμηδὸν, μεταβάλλεται δι' ἐνδελεχῶν ῥανίδων καὶ σταλαγμῶν, διὰ τῆς παρελεύσεως ἐτῶν καὶ αἰώνων, (ἐπειδὴ βεβαίως εἶναι ἔργον αἰώνων), εἰς τοὺς ἑξαισίους ἐκείνους καὶ κολοσσαίους στύλους, οἵτινες φαίνεται ὅτι ὑποστηρίζουσι τὴν ἀόρατον τοῦ ἄντρου ὀροφήν. Ἀλλὰ τῆς φύσεως ἡ γόνιμος καὶ ἀειφόρος χεὶρ, δὲν ἐκαλλώπισε μὲ μόνα ταῦτα τ' ἀριστουργήματα τὸ καταγώγιον ἐκεῖνο τοῦ Ἐρέβους· διότι οἱ σταλακτῖται αὐτοὶ ἔχουσι μορφὰς παντοειδεῖς, ποτὲ μὲν μεγάλας καὶ φριχώδεις, ποτὲ δὲ λεπτὰς καὶ ὡραίας, ὡς ἂν ἐλαξεύθησαν ἀπὸ χεῖρα καλλιτέχνου· συνδυαζόμενοι δὲ μὲ τοὺς ὑψικορύφους βράχους, οἵτινες ἀ ορθοῦνται τραχεῖς καὶ φοβεροὶ ἀπὸ βάθη ζοφερὰ, ὡς ἀπὸ μυχοὺς μαύρου ὠκεανοῦ, παριστάνουσιν ἀλλεπαλλήλως φαινόμενα θαυμάσια καὶ καταπληκτικά, συναπαρτίζοντα ποικιλίαν σκηνῶν ἀπερίγραπτον. Παράδοξα καὶ μυστηριώδη σχήματα ἦταν συσσωρευμένα περὶ ἡμᾶς, καὶ ἀναριθμητοι στενωποὶ καὶ μεγαλοπρεπεῖς πρόδομοι ἐφαίνοντο εἰς τὰ εἰσέτι ἀνεξερεύνητα μέρη τοῦ σπηλαίου. Ἡ ὁδὸς δι' ἧς ἐπρόκειτο νὰ προχωρήσωμεν μεταξὺ τῶν βράχων, ἀλλοῦ μὲν ἐστηρίζετο ἐπὶ φυσικῶν, ἀλλοῦ δὲ ἐπὶ τεχνητῶν ἀψίδων, αἵτινες κατεσκευάσθησαν βεβαίως μὲ ἄπειρον δυσκολίαν. Ἐνῷ ἐπροβαίνομεν πρὸς τὰ ἐνδότερα τοῦ καταχθονίου ἐκείνου κόσμου, οἱ ὀφθαλμοί μας ἠπατῶντο ἀπὸ τὰ ἀντικείμενα· ποῦ μὲν ἐνομίζομεν ὅτι ἐβλέπομεν τὰς μαυρωπὰς πτέρυγας μεγάλου τινὸς ναοῦ, ἔχοντος κιωδονοστάσια ὑπερνεφῆ καὶ γοτθικὰς ζωοφόρους, ποῦ δὲ τὸ θέαμα μετεβάλλετο, καὶ οἱ βράχοι παρίσανον μικροσκοπικόν τι χωρίον μὲ κοιλάδας καὶ λόφους, καὶ πόλεις μακρὰν κειμένας, χωρὶς ὅμως φωτός, καὶ ποῦ δόμοι περιέχοντες ἀγάλματα ἐν συμμετρίᾳ, ἐπὶ βάθρων λευκῶν ὡς ἡ χιών, κατεμάγευον τὰς ὄψεις μας. Ἀλλὰ μεταξὺ τῶν παιγνίων τούτων τῆς φύσεως, τὸ ὡραιότερον εἶναι τὸ λεγόμενον *τῆς σημαίας*, κατάλευκον πραγματικῶς ὡς σημαία ἀναπεπταμένη, καὶ ἔχουσα πτυχὰς, ἑκάστη τῶν ὁποίων εἶν' ἐντελέστατα ἐσχηματισμένη, καὶ παρυφασμένη πρὸς τὰς ἄκρας μὲ γραμμὴν ξανθήν. Εἰς τὴν ἀπόκρυφον ἐκείνην ἐπικράτειαν τοῦ Χάους, εὕρομεν ὅλην τὴν τελειότητα τῶν ἔργων τῆς φύσεως, τὴν ὁποίαν ἀπαντῶμεν καὶ εἰς τὰ λεπτότερα φύλλα, καὶ τὰ πλέον εὔθρυπτα ἄνθη τῆς γῆς· ὁ χρωματισμὸς ἑκάστου σταλακτίτου, καὶ τοῦ παραμικροτέρου, ἦτον τόσῳ προσφυὴς καὶ ὡραῖος, ὥστ' ἐνόμιζέ τις ὅτι ἐξειργάσθη ἀπὸ γραφίδα λεπτοτάτην ζωγράφου. Ὁσάκις τις τῶν ὁδηγῶν ἔκρουε μὲ μικρὰν ῥάβδον τινὰ τῶν κιόνων τούτων, ἐξήρχετο ἦχος

μεταλλικὸς μελῳδικώτατος, καὶ ἐπηύξανε τὸ φρικῶδες τῶν ποικίλων τοῦ ἀέρος ψιθυρισμῶν, τοὺς ὁποίους συνεκρότει πρὸ πάντων ὁ ὅλως ἰδιαίτερος τρόπος καθ' ὃν ἀντελάλει ἡ ἠχὼ, ἀντανακλωμένη ἀπὸ ἀψίδος εἰς ἀψίδα, καὶ ἀπὸ βράχου εἰς βράχον. Λάμψις τις ἀγρία καὶ ἀδιάκοπος ἐγεννᾶτο ἀπὸ τοὺς ἀεννάους σταλαγμοὺς τοῦ ὕδατος, ἥτις, ἀγνοῶ διὰ τί, μᾶς ἐπροξένει φρίκην· καὶ τῳόντι, ἦτον δύσκολον ν' ἀποβάλωμεν τὴν ἰδέαν, ὅτι τὸ τρομερὸν ἐκεῖνο ἄντρον δὲν κατῳκεῖτο ἀπὸ ὄντα τεράστια.

Ὀλίγον μετὰ ταῦτα ἐπροχωρήσαμεν· ἀλλὰ μετὰ ἓν ἢ δύω μίλια, ἀπῃτεῖτο γεννναιότης διὰ νὰ προβῶμεν εἰς τὰ ἀνεξιχνίαστα βάθη· ἡ ὁδὸς ἦτον καὶ δύσβατος καὶ ἐπικίνδυνος, καὶ ἄνευ τῆς συντονωτάτης τῶν ὁδηγῶν μας συνδρομῆς, ἠθέλομεν ἴσως ἐγκαταλείψει πᾶσαν δοκιμὴν περαιτέρω ὁδοιπορίας. Κατεβάντες διὰ κρημνοῦ ὑψηλοτάτου, ἐφθάσαμεν εἰς τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ, οὗτινος ὁ φλοῖσβος προσέβαλλε θορυβωδέστερον, καθ' ὅσον ἐπλησιάζομεν, τὰς ἀκοάς μας, ἐωσοῦ κατήντησε πάταγος· τὸ φῶς τότε τῶν λαμπάδων ἔῤῥιψε τὰς ἀσθενεῖς του ἀκτῖνας εἰς τὸν ἀφρόν του, καὶ μᾶς ἔδειξε πῶς συνετρίβοντο τὰ κύματα κατὰ τῶν ἀκαταμαχήτων ὀρίων του· ἀνελθόντες μετὰ πολὺν κόπον εἰς τὴν κορυφὴν βράχου ἀποτόμου καὶ ὀλισθηροῦ, μετέβημεν εἰς τὸ ἀπέναντι μέρος δι' ἀψίδος φυσικῆς, ὀγδοήκοντα ποδῶν μῆκος ἐχούσης.

Ὑπάρχουσι πολλαὶ δίοδοι πλάγιαι, εὐρυχωρόταται μὲν κατὰ τὸ φαινόμενον, τὰς ὁποίας ὅμως δὲν ἐπεσκέφθη κἀνεὶς μέχρι τῆς σήμερον διὰ τὸ δυσπρόσιτον αὐτῶν· ὥστε εἶναι ἀδύνατον νὰ συλλάβῃ τις ἰδέαν ἀκριβῆ περὶ τῆς ἐκτάσεως τοῦ σπηλαίου, οὗτινος μόνον τὸ γνωστὸν μέρος δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς κατώφλιον αὐτοῦ. Ὅτι τὸ σπήλαιον τοῦτο ἐγνωρίζετο πολὺ πρότερον, ἀπεδείχθη ἀπὸ τὴν γενομένην πρό τινος ἀνακάλυψιν αἰθούσης μεγίστης, οἱ τοῖχοι τῆς ὁποίας εἶν' ἐσκεπασμένοι μὲ ὀνόματα καὶ ἐπιγραφὰς φερούσας χρονολογίαν ἀπὸ τοῦ 1213 μέχρι τῆς ἀρχῆς τῆς ιζ'. ἑκατονταετηρίδος, ὅτε φαίνεται ὅτι ἡ εἴσοδός της ἐφράχθη ἀπὸ σεισμὸν ἢ ἄλλον κλόνον ὑπόγειον. Πλῆθος ὀστέων ὀνικῶν εὑρέθησαν ἐντὸς αὐτῆς, ἐξ ὧν τινα ἀνῆκον εἰς ζῶα παντῳ ἄγνωστα, καθὼς καὶ ὁλόκληρος ἀνθρώπου σκελετὸς ἀπολελιθωμένος, ἔχων θέσιν ἀγωνιῶντος καὶ κρατῶν μὲ τὴν μίαν τῶν χειρῶν στήλην ὡς διὰ νὰ στηριχθῇ. Ἴσως δυστυχές τι ὄν, οὗτινος ἡ λαμπὰς ἐσβέσθη κατὰ περίστασιν, περιπλανηθὲν ἀπηλπισμένον εἰς τὸν ἀδιέξοδον ἐκεῖνον λαβύρινθον, εὕρηκεν ἐπὶ τέλους ἐκεῖ τάφον φρικώδη καὶ αἰώνιον.

Ἐντὸς ἕλους βαθυτάτου, εἰς τὰ ἀπόκρυφα τοῦ σπηλαίου, εὑρέθη ὁ παράδοξος ἰχθὺς, *Πρωτεύς*. Τὸ περίεργον τοῦτο ζῶον ἦτον κάντῃ ἄγνωστον ὅτε ἀνεκαλύφθη κατὰ πρῶτον «ἰς τὴν ἄβυσσον ἐκείνην· τοιαῦται δὲ εἶναι αἱ ἕξεις του καὶ ἡ μορφή του, ὥστε κατήντησεν ἀντικείμενον πολλῶν ἐξετάσεων. Εἶν' ἐκ τοῦ εἴδους τῶν ἐγχελύων, ἔχον, ὡς λέγεται, ἑνὰς ποδὸς μῆκος, καὶ στερούμενον ὀφθαλμῶν, ὡς ἂν ἐπλάσθη ἐπίτηδες διὰ νὰ ζῇ εἰς τὴν βαθύσκοτον καὶ ἀκατοίκητον ἐκείνην χώραν· τὸ χρῶμά του εἶναι ὡς τὸ τῆς σαρκὸς, ἀλλὰ μεταβάλλεται εἰς ἰάνθινον ἅμα ἐκτεθῇ εἰς τὸ ὕπαιθρον· ἀγνοεῖται εἰσέτι μέχρι τίνος δύναται νὰ ζήσῃ ἄνευ τροφῆς, ἂν καὶ οἱ σοφοὶ τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Γερμανίας ἀφῆκαν αὐτὸ ἄσιτον ἐπὶ πολύ.

Εἴχομεν τελειώσει τὸ ἥμισυ σχεδὸν τῆς ὁδοιπορίας μας, ὅτ' ἐφθάσαμεν εἰς μέρας τοῦ σπηλαίου, ὅμοιον κατά τε τὸ ὕψος καὶ τὸ σχῆμα, μ' αἴθουσαν εὐρεῖαν, διεσκευασμένην μὲ μεγίστην ἐπιμέλειαν καὶ φιλοκαλίαν· τὸ ἔδαφος ἦταν ξηρὸν καὶ ἐσκεπασμένον μὲ ἄμμον· ἕδραι ὑπῆρχον λελαξευμέναι πέριξ αὐτῆς, καὶ κοῖλος βράχος ἐσχηματίζεν ὡραιότατον δωμάτιον διὰ τοὺς μουσικούς. Ἐνταῦθα συνέρχονται ἑπτακόσιοι ἢ καὶ πλειότεροι ἄνθρωποι κατ' ἔτος, τὴν ἑορτὴν τῆς Πεντηκοστῆς, καὶ διὰ δαπάνης ἐννεακοσίων περίπου δραχμῶν, φωταγωγοῦσι τὴν αἴθουσαν καὶ συγκροτοῦσι χορόν. Περίεργον εἶναι ν' ἀκούσῃ τις τοὺς θόλους ἐκείνους ἀντηχοῦντας ἀπὸ τὴν ἁρμονίαν τῆς μουσικῆς καὶ τὸν ῥυθμὸν τῶν βημάτων τῶν χορευτῶν· ἐὰν δὲ τὸ σπήλαιον εἶναι τῳόντι, ὡς δοξάζουσιν οἱ περὶ ξ οἰκοῦντες χωρικοί, ἔργον δαιμονίων καὶ πνευμάτων καταχθονίων, ποσάκις ἄρα ἐγέλασαν αὐτὰ ἰδόντα τὴν μωρίαν καὶ τὴν ματαιότητα τῶν θνητῶν, εἰσχωρούσας καὶ εἰς αὐτὰ τῆς γῆς τὰ ἔγκατα; Ὅταν ἐκαθήσαμεν ἐκεῖ διὰ νὰ λάβωμεν μικρὰν ἀναψυχὴν, βοὴ μεγάλη καὶ σύμμικτος, ἅμα δὲ καὶ φῶς ἄφθονον, προσέβαλλον τὰς ἀκοὰς καὶ τὰς ὄψεις μας, καὶ ἐνομίσαμεν ὅτι στρατὸς δαιμόνων ἤχετο καθ' ἡμῶν· οἱ εἰσβαλόντες ὅμως ἦσαν οἱ Γερμανοὶ τοὺς ὁποίους εἴχομεν ἰδεῖ εἰς τὸν ἄνω κόσμον, σείοντες τὰς λαμπάδας των, καὶ ἀναπέμποντες φωνὰς ἐκπλήξεως καὶ χαρᾶς. Ἐθαυμάσαμεν τότε ἰδόντες διὰ τῆς φωτοχυσίας, σειρὰς ἀπείρους θαλάμων, τοὺς ὁποίους οὐδ' εἴχομεν πρὶν φαντασθῆ· καὶ ὅταν οἱ λαμπαδηφόροι διέβαινον ὁ εἷς κατόπιν τοῦ ἄλλου διὰ τῶν στενῶν διόδων, ἐφαίνετο ὅτι ὄρις πύρινος εἴρπεν εἰς τὰς σχισμάδας τοῦ ἄντρου. Καὶ τοι κεκμηκότες καὶ ῥιγῶντες, περιήλθομεν καὶ πολλὰ ἄλλα μέρη, ἐωσοῦ ἐφθάσαμεν ὅπου καὶ τῶν μᾶλλον ῥιψοκινδύνων ἡ περιέργεια ἀναγκάζεται νὰ ὀκνήσῃ. Ἀλλ' ὅ,τι ἴδομεν ἐνταῦθα, εἶναι ἴσως τὸ θαυμαστότερον· ἐξελθόντες ἀπὸ χαμηλὴν καὶ στενὴν δίοδον, εὑρέθημεν εἰς πλατεῖαν ἀπέραντον, τῆς ὁποίας τὰ ὅρια κατεκαλύπτοντο ὑπὸ ὁμίχλης ζοφερᾶς. Πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας ἔκειτο, ὡς εἰς κοιτίδα κατεσκευασμένην ἐκ βράχων κολοσσαίων, μικρά τις λίμνη ὡραιοτάτη, ἧς τινος τὰ διαυγέστατα ὕδατα ἦσαν ἀκύμαντα καὶ γαληναῖα, ὡς ἐκεῖνα ἐφ' ὧν ἀντανακλῶνται αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου, καὶ πνέουσιν αἱ γλυκεῖαι αὖραι τῆς γῆς. Μικρά τις ἐφολκὶς ἐσαλεύετο παρὰ τὴν ὄχθην, δι' ἧς πᾶς ῥιψοκίνδυνος ἐδύνατο νὰ διαβῇ εἰς τὸ ἀπέναντι μέρος, καὶ νὰ ἐξερευνήσῃ τὰ μυστήρια τοῦ σπηλαίου· μεγίστη ὅμως ἡ δυσκολία καὶ μεγαλήτερος ὁ κίνδυνος· δι' ὃ ἐπαναλαμβάνονται πολλαὶ ἱστορίαι τραγικαὶ περιηγητῶν, οἵτινες, τολμήσαντες νὰ διαπλεύσωσι τὴν λίμνην, εἴτε δὲν ἐφάνησαν πλέον, εἴτε εὑρέθησαν κατακερματισμένοι ἐπὶ τῶν βράχων. Ὅσον τὸ καθ' ἡμᾶς, δὲν ἐδυνάμεθα πλέον νὰ ὑπάγωμεν εἰς ἀναζήτησιν καὶ ἄλλων θαυμασίων. Ἤμεθα εἰς

ἄκρον κεκοπιακότες, καὶ τὰ πέδιλά μας εἶχον τοσοῦτον κατασχισθῆ, ὥστε πᾶν βῆμα ἦτον νέα βάσανος τῶν ποδῶν μας. Ἡ ἐπάνοδός μας ὑπῆρξεν ἄρα βραδεῖα καὶ ἐπίπονος· καὶ τόσον εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ ἀσθένεια τῆς ἀνθρωπίνης σαρκὸς διαταράσσει τὰς δυνάμεις τοῦ νοός, ὥστε ὅλος ὁ πρῶτός μας ἐνθουσιασμὸς ὑπεχώρησεν εἰς τὰ παθήματα τοῦ σώματός μας, καὶ τὰ ἴδια ἀντικείμενα ἅτινα ἐθαυμάζομεν

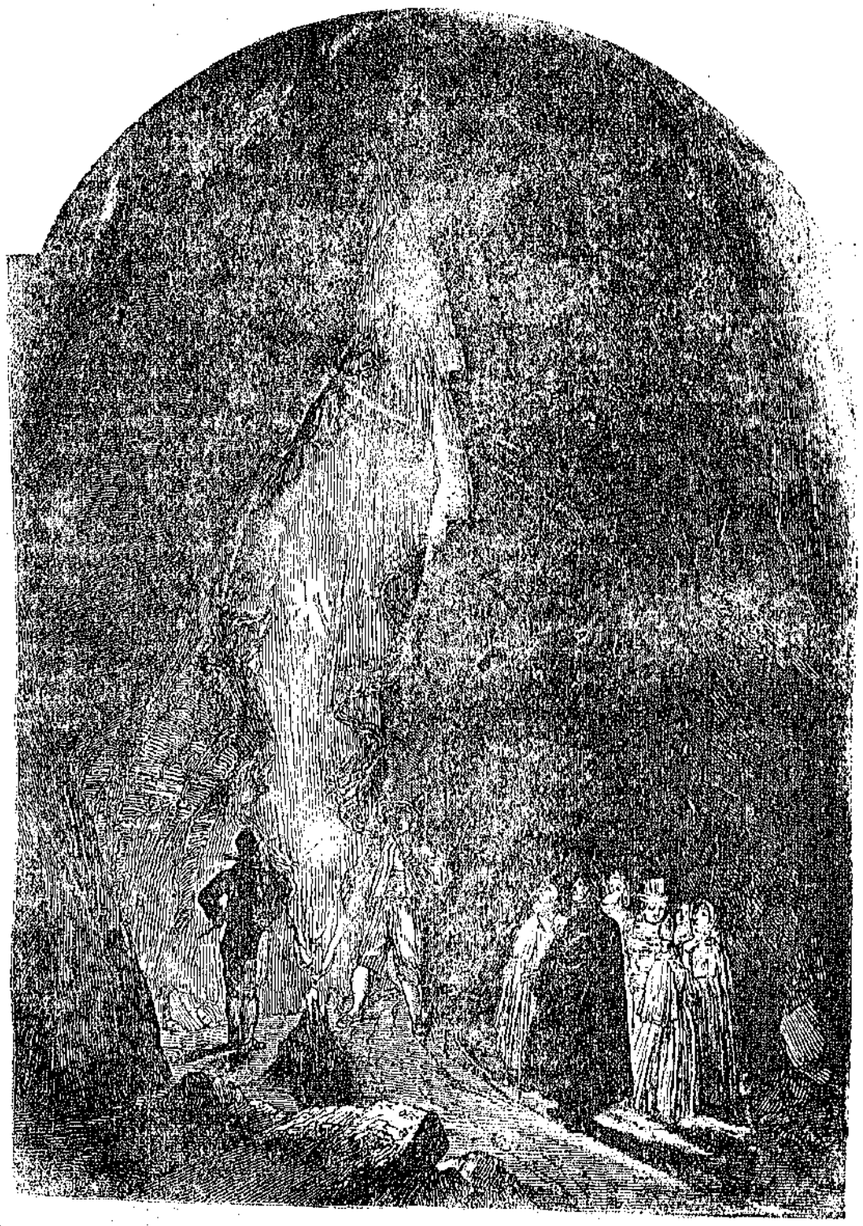

πρὸ μικροῦ, μᾶς ἐχρησίμευον ἤδη ὡς ἁπλᾶ σημεῖα τῆς προόδου μας πρὸς τὸν ἄνω κόσμον. Ἀλλ' ὁποῖος ὑπῆρξεν ὁ τρόμος μας ὅταν ὀλίγον ἔλειψε νὰ σβεσθῶσι τὰ φῶτά μας ἀπὸ σφοδράν τινα πνοὴν ἀνέμου! Ἀναπόφευκτος ἤθελεν εἶσθαι τότε ἡ καταδίκη μας· διότι εἶναι ἀδύνατον νὰ εὑρεθῇ ἄνευ φωτὸς ἡ ἔξοδος τοῦ ἀδιεξητήτου ἐκείνου λαβυρίνθου.

Ἀνέκφραστος ὑπῆρξεν ἡ χαρά μας, ὅταν ἀμυδρὸν φῶς διετοξεύθη ἐν μέσῳ τῆς βαθείας ἐκείνης νυκτὸς, τὸ ὁποῖον, αὐξάνον ὀλίγον κατ' ὀλίγον, μᾶς ὡδήγησεν εἰς κόσμον ὡραιότητος, ἀνθέων δροσερῶν, ζεφύρων γλυκυπνόων, καὶ ἀκτίνων ζωοπαρόχων. Τοσοῦτῳ σφοδρὰ ἦτον ἡ μετάβασις ἀπὸ τοῦ σκότους εἰς τὸ φῶς, ὥστ' ἐτυφλώθημεν σχεδὸν κατ' ἀρχάς. Τὴν γῆν ἐφώτιζε τὸ κοινὸν φῶς, τὸ ὁποῖον δεχόμεθα τοσοῦτον ἀγνωμόνως καθ' ἑκάστην· καὶ ὅμως μᾶς ἐφάνη περιβεβλημένη χλαυῦδα ἀκτινοβόλον καὶ πλουσιωτάτην. Καὶ τῷ ὄντι, μόλις μετὰ μιᾶς νυκτὸς ἀνάπαυσιν εἰς τὸ πλησιόχωρον πολίχνιον, ἐπείσθημεν ὅτι δὲν διστελοῦμεν ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν ὀνείρου, ἐνότῳ ἐπλανώμεθα εἰς τὰ σπλάγχνα τῆς γῆς.

ΦΡΑΓΚΛΙΝΟΥ

Σχέδιον καθ' ὃ διέταξε τὴν ζωήν του καὶ ἐπετάχυνε τὴν ἠθικήν του βελτίωσιν.

Ἀπὸ τοῦ Ἀγγλικοῦ. Ἐκ τῶν ἀπομνημονευμάτων τοῦ Φραγκλίνου.

. . . Περὶ τὴν ἐποχὴν ταύτην συνέλαβον τὸ τολμηρὸν καὶ δυσχερὲς σχέδιον τῆς ἠθικῆς ἐμαυτοῦ τελειοποιήσεως, ἐπιθυμῶν νὰ ζῶ χωρὶς οὐδενὸς οὐδέποτε σφάλματος, καὶ νικῶν ὅσα ἐδύναντο νὰ προέλθωσιν ἀπὸ κακὰς κλίσεις, κακὰς ἕξεις καὶ κακὰς σχέσεις.

Γνωρίζων, ἢ νομίζων ὅτι γνωρίζω τὸ καλὸν καὶ τὸ κακὸν, ἐφρόνουν, ὅτι ἐδυνάμην νὰ πράττω τὸ μὲν καὶ ν' ἀποφεύγω τὸ δέ. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἀνεκάλυψα ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο δὲν εἶναι ὅσον ἐνόμιζον εὔκολον, διότι, ἐνῷ προσεῖχον καὶ ἐμεριμνων πῶς νὰ προφυλαχθῶ ἀπὸ ἓν σφάλμα, ἐνέπιπτον αἰφνιδίως εἰς ἄλλο. Εἰς τὰς στιγμὰς ταύτας τῆς ἀπροσεξίας ἐπεκράτει ἡ ἕξις, καὶ ἡ κλίσις ὑπερίσχυε πολλάκις τοῦ λογικοῦ. Μέχρι τέλους δ' ἐσυμπέρανα, ὅτι μόνη ἡ θεωρητικὴ πεποίθησις περὶ τοῦ συμφέροντος ὃ ἔχομεν νὰ εἴμεθα ἐντελῶς ἐνάρετοι, δὲν ἀρκεῖ ὅπως μᾶς προφυλάττῃ ἀπὸ παρεκτροπὰς, ὅτι δὲ πρέπει πρὸ πάντων νὰ ὑπερνικήσωμεν καὶ ἐναντίας ἕξεις, καὶ ν' ἀποκτήσωμεν ἕξεις καλὰς, καὶ νὰ ῥιζώσωμεν αὐτὰς ἐν ἡμῖν, πρὶν ἐλπίσωμεν διαγωγὴν κατὰ πάντα εὐθεῖαν, καὶ πάντοτε ἀδιάσειστον.

Εἰς ἀναγνώσεις μου εἶχον ἀπαντήσει πολλάκις ἀπαριθμήσεις ἠθικῶν ἀρετῶν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐκτεταμένας, κατὰ τὴν τάσιν ἑκάστου τῶν συγγραφέων τοῦ νὰ περιλαμβάνῃ πλείονας ἢ ἐλάσσονας ἰδέας ὑπὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐπωνυμίαν· οὕτω τινὲς ἐφήρμοζον τὴν λέξιν *ἐγκράτεια* εἰς μόνην τὴν βρῶσιν καὶ πόσιν, ἐν ᾧ ἄλλοι τὴν ἐξέτεινον εἰς πᾶν εἶδος ἡδονῆς, ὀρέξεως, κλίσεως, πάθους τῆς ψυχῆς ἢ τοῦ σώματος, ὡς καὶ εἰς αὐτὴν τὴν φιλαργυρίαν καὶ τὴν φιλοδοξίαν. Ἀπεφάσισα λοιπὸν, τὴν σαφήνειαν προτιμῶν, νὰ μεταχειρισθῶ μᾶλλον πολλὰ ὀνόματα, ἐφαρμόζων αὐτὰ εἰς ὀλίγας ἰδέας, παρὰ τ' ἀνάπαλιν, πολλὰς ἰδέας περιλαμβανομένας εἰς ὀλίγα ὀνόματα. Καὶ οὕτω συνήνωσα εἰς δεκατρία ὀνόματα ἀρετῶν πᾶν ὅ,τι μοὶ ἐφαίνετο τότε χρήσιμον ἢ ἐπιθυμητὸν, καὶ εἰς ἕκαστον ὄνομα προσήρτησα ἀνὰ ἓν βραχὺ ἀξίωμα, ἐξηγοῦν πόσην ἔκτασιν ἐδίδον εἰς τὴν σημασίαν του.

Ἰδοὺ τὰ ὀνόματα τῶν ἀρετῶν μετὰ τῶν ἀξιωμάτων των.

1. ΕΓΚΡΑΤΕΙΑ. Μὴ τρώγῃς ὡς νὰ βαρύνῃς, μὴ πίνῃς ὡς νὰ ζαλισθῇς.
2. ΣΙΩΠΗ. Λέγε μόνον ὅ,τι χρήσιμον εἰς τοὺς ἄλλους ἢ εἰς σὲ αὐτόν. Μὴ περιττὰς ὁμιλίας.
3. ΤΑΞΙΣ. Πᾶν πρᾶγμα εἰς τὸν τόπον του, πᾶν ἔργον εἰς τὸν καιρόν του.
4. ΑΠΟΦΑΣΙΣ. Ἀποφάσιζε νὰ πράττῃς ὅ,τι πρέπει, καὶ πράττε ἀφεύκτως ὅ,τι ἀπεφάσισες.
5. ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ. Δαπάνα μόνον πρὸς ὄφελος τῶν ἄλλων ἢ σοῦ, δηλαδὴ μὴ ἀσώτευε.
6. ΦΙΛΕΡΓΙΑ. Μὴ σπαταλᾷς τὸν καιρὸν. Ἀσχολοῦ πάντοτε εἰς ὠφέλιμα· φεῦγε τὰ περιττὰ ἔργα.
7. ΕΙΛΙΚΡΙΝΕΙΑ. Μὴ κακὰς προσποιήσεις· φρόνει ἀθῴως καὶ δικαίως. Ὁμίλει ὡς φρονεῖς.
8. ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ. Μὴ ἀδίκει τινὰ ἢ βλάπτων αὐτὸν, ἢ ἀμελῶν νὰ τὸν ὠφελήσῃς ὅ,τι σὲ διατάττει τὸ χρέος σου.
9. ΜΕΤΡΙΟΠΑΘΕΙΑ. Φεῦγε τὰ ἄκρα. Μὴ αἰσθάνεσαι τὰς προσβολὰς μὲ τὴν ζωηρότητα ὅσης σοὶ φαίνονται ἄξιαι.
10. ΚΑΘΑΡΙΟΤΗΣ. Μὴ δίχου ἀκαθαρσίαν οὔτε ἐπὶ τοῦ σώματος, οὔτε ἐπὶ τῶν ἐνδυμάτων, οὔτε εἰς τὴν οἰκίαν σου.
11. ΗΡΕΜΙΑ. Μὴ ταράττεσαι ἀπὸ μικροῦ ἄξια, οὔτε ἀπὸ κοινὰ καὶ ἄφευκτα συμβάντα.
12. ΣΕΜΝΟΤΗΣ. Μὴ προσβάλῃς ὡς πρὸς αὐτὴν οὔτε σοῦ οὔτε τῶν ἄλλων τὴν συνείδησιν, τὴν εἰρήνην, ἢ τὴν ὑπόληψιν.
13. ΤΑΠΕΙΝΩΣΙΣ. Μιμοῦ τὸν Ἰησοῦν καὶ τὸν Σωκράτην.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ σκοπός μου ἦτον ν' ἀποκτήσω ὅλας τὰς ἀρετὰς ταύτας, ἔκρινα ὠφέλιμον νὰ μὴ διασπάσω τὴν προσοχήν μου, προσκαλῶν αὐτὴν εἰς ὅλας συγχρόνως, ἀλλὰ νὰ τὴν προσηλώσω ἐπί τινα καιρὸν εἰς μίαν καὶ μόνην, ἵν νὰ ὑπερνικήσω πρὶν μεταβῶ εἰς ἄλλην, καὶ οὕτω καθεξῆς, μέχρις οὗ διατρέξω καὶ τὰς δεκατρεῖς κατ' ἰδίαν.

Ἀλλὰ, συλλογιζόμενος ὅτι ἡ προηγουμένη κτῆσις τινῶν ἐξ αὐτῶν, διευκολύνει τινῶν ἄλλων τὴν ἐξοικείωσιν, τὰς διέταξα διὰ τοῦτο κατὰ τὸν προηγούμενον πίνακα, καὶ προέταξα τὴν *ἐγκράτειαν*, διότι αὕτη διατηρεῖ τὴν κεφαλὴν ψυχρὰν καὶ καθαρὰς τὰς ἰδέας, ὅπερ εἶναι ἀναγκαῖον, ὅταν πρέπῃ νὰ ἀγρυπνῶμεν πάντοτε, καὶ ἀδιαλείπτως νὰ φυλαττώμεθα ὅπως καταπολεμῶμεν τὰ θέλγητρα τῶν ἀρχαίων ἕξεων καὶ τὴν δύναμιν τῶν δελεασμῶν οἵτινες μᾶς πολιορκοῦσιν. Ἀφ' οὗ ἅπαξ ἐξωκειούμην τὴν ἀρετὴν ταύτην, ἡ σιωπὴ μοὶ ἐγίνετο πολὺ εὐκολωτέρα. Καὶ ἐπειδὴ ἦτον ἡ ἐπιθυμία μου, ἐν ᾧ ἐπέδιδον εἰς τὴν ἀρετὴν, ν' αὐξήσω συγχρόνως τὰς γνώσεις μου, ἐννοῶν ὅτι εἰς τὰς συνομιλίας διδασκόμεθα περισσότερον διὰ τοῦ ὠτίου παρὰ διὰ τῆς γλώσσης, ἐπιθυμῶν δὲ νὰ ὑπερνικήσω καὶ ἣν εἶχον ἕξιν πολυλόγου καὶ λάλου εὐτραπελίας, ἥτις καθίστα τὴν συναναστροφήν μου εὐπρόσδεκτον εἰς τοὺς ἐπιπολαίους τῶν ἀνθρώπων μόνους, κατέ-

ταξα τὴν σιωπὴν ὡς δευτέραν ἀρετήν. Ἤλπιζον δὲ ὅτι αὕτη μετὰ τῆς τάξεως, ἥτις ἕπεται τρίτη, ἤθελε μοὶ παρέξει τὸν ἀπαιτούμενον πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ σχεδίου καὶ τῶν σπουδῶν μου καιρόν. Ἂν κατώρθουν ν' ἀποκτήσω τὴν ἀρετὴν τῆς ἀποφάσεως, αὐτὴ θὰ μ' ἐχορήγει τὴν ἀναγκαίαν ἐπιμονήν, ὅπως ἀποκτήσω καὶ τὰς λοιπὰς ἀρετάς. Ἡ *οἰκονομία* καὶ ἡ *φιλεργία* ἀπαλλάττουσαί με τῶν τελευταίων χρεῶν ὅσα μοὶ ἔμενον, καὶ χορηγοῦσαί μοι ἄνεσιν καὶ ἀνεξαρτησίαν, θὰ μὲ καθίστων εὐκολωτέραν τὴν ἄσκησιν τῆς *εἰλικρινείας*, τῆς *δικαιοσύνης*, κτλ. Σκεφθεὶς δὲ τότε, ὅτι κατὰ τὴν συμβουλὴν τῶν χρυσῶν ἐπῶν τοῦ Πυθαγόρου, εἶχον ἀνάγκην καθημερινῆς ἐξετάσεως ἐμαυτοῦ, ἐφεῦρον τὴν ἑπομένην μέθοδον.

Κατεσκεύασα μικρὸν βιβλίον δεκατριῶν σελίδων, ἔχον ἐπὶ κεφαλίδος ἑκάστης ἐπιγεγραμμένην μίαν τῶν ἀρετῶν. Διήρεσα δὲ τὰς σελίδας δι' ἐρυθρᾶς μελάνης εἰς ἑπτὰ στήλας, διὰ τὰς ἀντιστοίχους

ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος, γράψας ἄνωθεν ἑκάστης αὐτῶν τὰ ἀρχικὰ γράμματα ἑκάστης τῶν ἡμερῶν. Ἔπειτα δὲ ἔσυρα δεκατρεῖς ἐγκαρσίους ἢ ὁριζοντίους γραμμὰς, καὶ ἄνωθεν ἑκάστης ἔγραψα τ' ἀρχικὰ γράμματα μιᾶς τῶν ἀρετῶν. Εἰς δὲ τὸ τετράγωνον τὸ ἀντιστοιχοῦν εἰς ἑκάστην τῶν ἀρετῶν καὶ τῶν ἡμερῶν, ἔγραφον, ἀνὰ πᾶσαν ἑσπέραν, διὰ μελάνης, μικρὸν σημεῖον εἰς ἐνθύμησιν τοῦ σφάλματος ὃ εἶχον πράξει κατὰ τῆς δεινὸς ἢ δεινὸς ἀρετῆς, ὡς ἐπειθόμην ὑπὸ τῆς ἐξετάσεως τῆς ἰδίας ἐμαυτοῦ συνειδήσεως.

Σχῆμα τῶν σελίδων.

ΕΓΚΡΑΤΕΙΑ.

Μὴ τρώγῃς ὡς νὰ βαρύνῃς, μὴ πίνῃς ὡς νὰ ζαλισθῇς.

	Κυρ.	Δευτ.	Τρίτ.	Τετρ.	Πέμπ	Παρ.	Σάβ.
Ἐγκ.							
Σιωπ.	*	*		*			
Τάξ.	*	*			*	*	*
Ἀπόφ.		*				*	
Οἶκον		*				*	
Φιλε.			*				
Εἰλικ.							
Δικ.							
Μετ.							
Καθ.							
Ἡρεμ							
Σεμ.							
Ταπ.							

Ἀπεφάσισα λοιπὸν ν' ἀφιερώσω ἀνὰ μίαν ἑβδομάδα ἐμβριθοῦς προσοχῆς εἰς ἑκάστην τῶν ἀρετῶν τούτων ἀλληλοδιαδόχως. Οὕτω κατὰ τὴν πρώτην ἑβδομάδα ἡ πρωτίστη φροντίς μου ἦτον ν' ἀποφύγω πᾶσαν, καὶ τὴν ἐλαχίστην, παρεκτροπὴν κατὰ τῆς ἐγκρατείας, ἀφίνων τὰς λοιπὰς ἀρετὰς νὰ εὐοδωθῶσιν ὅπως δύνανται, σημειῶν ὅμως ἐπιμελῶς τὰ σφάλματα εἰς τὸ τέλος πάσης ἡμέρας. Ἂν κατὰ τὴν πρώτην ἑβδομάδα ἐδυναμην νὰ διατηρήσω τὴν πρώτην γραμμὴν χωρὶς σημείου, ἐνόμιζον ὅτι εἶχον ἀρκούντως ἐνδυναμωθῇ ὡς πρὸς τὴν ἄσκησιν τῆς πρώτης ἀρετῆς, καὶ ἀρκούντως εἶχον ἀπαλλαγῇ τῆς ἐπιρροῆς τοῦ ἐναντίου ἐλαττώματος, ὥστε νὰ τολμήσω νὰ ἐκτείνω τὴν προσοχήν μου εἰς τὴν δευτέραν, καὶ νὰ προσπαθήσω νὰ διατηρῶ δύω γραμμὰς λευκάς. Ἐξακολουθῶν οὕτω μέχρι τῆς τελευταίας, ἐδυνάμην νὰ τὰς διατρέξω ὅλας εἰς δεκατρεῖς ἑβδομάδας, καὶ νὰ ἐπαναλαμβάνω τὴν ἄσκησιν

τετράκις τοῦ ἔτους. Καθὼς ὁ θέλων νὰ καθαρίσῃ τὸν κῆπόν του, δὲν ἐκριζοῖ ὅλους τοὺς τριβόλους συγχρόνως, διότι τοῦτο ἤθελεν ὑπερβῆ τοὺς τρόπους καὶ τὰς δυνάμεις του, ἀλλ' ἄρχεται ἀπὸ μιᾶς γωνίας, καὶ ἀφ' οὗ ἑτοιμάσῃ ἐκείνην, μεταβαίνει εἰς ἄλλην· οὕτως ἤλπιζον νὰ ἐμψυχῶμαι βλέπων εἰς τὰς σελίδας ἐγκαταγεγραμμένας τὰς προόδους μου εἰς τὴν ἀρετὴν διὰ τῆς ἐλαττώσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν σημείων, μέχρις οὗ, μετὰ πολλὰς ἐπαναλήψεις, νὰ εὐτυχήσω νὰ ἴδω τὸ βιβλίον μου ἐντελῶς λευκὸν εἰς τὸ τέλος τῆς περιόδου τῶν δεκατριῶν ἑβδομάδων.

Τὸ βιβλιάριόν μου ἔφερε τὴν ἀκόλουθον ἐπιγραφὴν ἐκ τοῦ Κάτωνος τοῦ Ἀδδισῶνος.

» *Ναὶ, θέλω ἐτιμεῖται.*

Ἐάν τι ὦν ἀνώτερον ὑπὲρ τὴν γῆν ἰσχύῃ,
(περὶ αὐτοῦ τὸ πᾶν λαλεῖ καὶ τὸ ἀποδεικνύει)
τὸ ὦν ἐκεῖνο προφανῶς τὴν ἀρετὴν ἀμοῖβον,
τῆς εὐτυχίας δι' ἡμᾶς ἐπιπεδοῖ τὴν τρίβον. «

Εἰς αὐτὴν ἐπρόσθεσα καὶ τὴν ἀκόλουθον ἐκ τοῦ Κικέρωνος:

» *Ὦ φιλοσοφία, ὁδηγὲ τῆς ζωῆς, ὦ πηγὴ τῶν ἀρετῶν καὶ μάστιξ τῶν κακιῶν, μία κατὰ σὲ ἡμέρα προτιμοτέρα ὅλης ἀθανασίας ἐν τῇ κακίᾳ.* » Τουσ. Ε', 11.

Τέλος καὶ τὴν ἑξῆς ἐκ τῶν παροιμιῶν, ὅπου ὁ Σολομὼν ὁμιλεῖ περὶ σοφίας ἢ ἀρετῆς.

« *Μῆκος γὰρ βίου καὶ ἔτη ζωῆς ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτῆς, ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ αὐτῆς πλοῦτος καὶ δόξα . . Αἱ ὁδοὶ αὐτῆς ὁδοὶ καλαὶ, καὶ πάντες οἱ τρίβοι αὐτῆς εἰρήνη.* » Παροιμ. Γ. 16. 17.

Θεωρῶν δὲ τὸν Θεὸν ὡς τὴν πηγὴν πάσης σοφίας, ἐσκέφθην, ὅτι ἦτον δίκαιον καὶ ἀναγκαῖον νὰ ἐπικαλεσθῶ τὴν βοήθειάν του πρὸς ἀπόλαυσιν αὐτῆς· δι' ὃ συνέταξα τὴν ἑπομένην σύντομον προσευχήν, καὶ ἔγραψα αὐτὴν ἐπὶ κεφαλίδος τῶν πινάκων τῆς ἰδίας ἐμαυτοῦ ἐξετάσεως, ὅπως τὴν μεταχειρίζωμαι καθ' ἑκάστην.

« Παντοδύναμε ἀγαθότης! πάτερ ἐπιεικείας! δδηγὲ πανεύσπλαγχνε! Θὲς ἐν ἐμοὶ τὴν σοφίαν δι' ἧς νὰ ἐξευρίσκω τ' ἀληθῆ μου συμφέροντα. Δός μοι ν' ἀκολουθῶ ἐμμόνως τὰς συμβουλάς της. Δέχθητι πᾶν ὅ,τι δύναμαι νὰ πράξω ὑπὲρ τῶν λοιπῶν τέκνων σου, ὡς τὸ μόνον δεῖγμα εὐγνωμοσύνης, ὃ ἔχω νὰ σοὶ προσφέρω δι' ὅσα διηνεκῶς μὲ εὐεργετεῖς. »

Ἐνίοτε ἐπανέλεγον καὶ τὴν ἀκόλουθον μικρὰν προσευχὴν ἐκ τῶν ποιημάτων τοῦ Θόμψωνος,

Θεὲ, ὁ πλάσας τὴν ζωὴν, ὁ τὴν ἡμέραν πλάσας,
τὴν ἄνοιάν μου ἴασον καὶ τὰς κακίας πάσας.
Τὴν σὴν μεγαλοπρέπειαν ἐπίδειξον μεγάλως,
δεῖξον τὸ αἶσχος τοῦ κακοῦ, τῆς ἀρετῆς τὸ κάλλος.
Δικαιοσύνην δίδων μοι, εἰρήνην καὶ σιγὴν,
τὸν βίον μου εἰς διαρκῆ κατάστασιν εὐτυχίαν.

Ἐπειδὴ ἡ τάξις ἀπῄτει ὥστε ἑκάστη ὥρα τῆς ἡμέρας νὰ ἔχῃ ὡρισμένην τὴν χρῆσίν της, μία σελὶς τοῦ βιβλιαρίου μου περιεῖχε τὴν ἀκόλουθον διανομὴν τῶν εἰκοσιτεσσάρων ὡρῶν τοῦ ἡμερονυκτίου.

Ὧραι	5, 6, 7	Ἐξυπνῶ, ἀπευθύνομαι πρὸς τὸ θεῖον ἔλεος, διατάττω τὰ ἔργα τῆς ἡμέρας, διαγράφω τὸ σχέδιόν των. Ἀσχολοῦμαι εἰς τὰς ὑποθέσεις μου. Προγεύομαι.
	8, 9, 10, 11	Ἐργασία.
Μεσημβρία.	12, 1	Ἀνάγνωσις. Ἐξέτασις λογαριασμῶν. Γεῦμα.
Δειλινὸν.	2, 3, 4, 5	Ἐργασία.
Ἑσπέρα.	6, 7, 8, 9	Θέτω τὰ πάντα εἰς τὴν θέσιν των, δεῖπνῶ. Μουσικὴ διασκέδασις, συνομιλία· ἐξέτασις τῆς ἡμέρας.
Νὺξ	10, 11, 12, 1, 2, 3, 4	Ὕπνος.

Ἤρχισα δὲ νὰ ἐκτελῶ τὸ καθημερινὸν τοῦτο σχέδιον, καὶ τὸ ἐξηκολούθησα, ἐκτός τινων διακοπῶν αἵτινες σπανίως συνέβησαν.

Μετὰ πολλῆς μου δ' ἐκπλήξεως εὗρον ὅτι εἶχον πολὺ περισσότερα ἐλαττώματα ἀφ' ὅ,τι ἐνόμιζον· ἀλλ' εὐχαρίστως τὰ εἴδα ἐλαττούμενα κατ' ὀλίγον. Διὰ νὰ μὴν ἔχω τὴν δυσκολίαν ν' ἀνανεῶ συνεχῶς τὸ βιβλιάριόν μου, διότι εἶχε κατατρυπήσει ἔπευ ἔξεον τὰ σημεῖα τῶν παλαιοτέρων σφαλμάτων διὰ νὰ ἐγγράφω νεώτερα, ἀντέγραψα τοὺς πίνακάς μου καὶ τ' ἀξιώματά των εἰς πέταλα ἐλεφαντίνου ὀστοῦ. Εἰς αὐτὰ δ' ἐχάραξα ἐρυθρὰς γραμμὰς διαρκῶς, καὶ τὰ σφάλματά μου ἐσημείουν ἐπ' αὐτῶν διὰ μολυβδοκονδύλου, ὥστε εὐκόλως ἐδυνάμην νὰ ἐξαλείψω τὸ σημεῖον μὲ ὑγρὸν σπόγγον. Μετά τινα καιρὸν ὅμως ἐσημείουν μίαν μόνον περίοδον κατ' ἔτος, καὶ μετὰ ταῦτα μίαν μόνον εἰς διάστημα πολλῶν ἐτῶν· τέλος δ' ἔπαυσα ἐντελῶς τὰς σημειώσεις ταύτας, ὅταν αἱ ὁδοιπορίαι καὶ αἱ λοιπαὶ συνεχεῖς ἀσχολίαι μου ἀπῄτουν ὅλον μου τὸν καιρόν.

Τὸ ἄρθρον τῆς τάξεως ἦτον τὸ δυσχερέστερον δι' ἐμέ· διότι ἐνόησα, ὅτι τὸ σχέδιον τῆς διανομῆς τῆς ἡμέρας μου, ἦτον μὲν κατορθωτὸν δι' ἄνθρωπον εἰς ὃν ἡ φύσις τῶν ἀσχολιῶν του τῷ ἀφίνει ἐλευθέραν τὴν χρῆσιν τοῦ καιροῦ του, ὡς εἰς τοὺς ἐργάτας

τοῦ τυπογραφείου, παραδείγματος χάριν, ἀλλὰ παρεῖχε πολλὰς δυσκολίας εἰς τὸν ἰδιοκτήτην τοῦ τυπογραφείου, τὸν ὑποχρεούμενον νὰ ἔχῃ διαφόρους σχέσεις εἰς τὸν κόσμον, καὶ νὰ δέχηται ἀνθρώπους πολλάκις εἰς τὰς ὥρας αἵτινες εἰσὶν εἰς ἐκείνους μᾶλλον εὔθετοι παρὰ εἰς αὐτόν. Πολὺ δύσκολον μοὶ ἐφαίνετο ἀκόμη νὰ τηρῶ τὴν τάξιν καὶ ὡς πρὸς τὴν θέσιν ἣν ἔπρεπε νὰ ἔχῃ ἕκαστον πρᾶγμα, ἕκαστον χαρτίον κλπ. Κατὰ δυστυχίαν δὲν εἶχον συνειθίσει ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας νὰ εἶμαι μεθοδικός, καὶ ἔχω τόσον καλὸν μνημονικόν, ὥστε δὲν ἠσθανόμην τὸ ἐλάττωμα τῆς ἀταξίας. Τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἑπομένως τόσην προσοχὴν καὶ τόσους ἀγῶνας ἀπῄτει παρ' ἐμοῦ, καὶ τόσον ἠγανάκτουν διὰ τὰς συνεχεῖς μου ἐλλείψεις καὶ ὑποτροπάς, καὶ διὰ τὴν ὀλίγην μου πρόοδον, ὥστε σχεδὸν ἀπεφάσισα νὰ παραιτηθῶ τῆς πάλης, καὶ μέχρι τέλους νὰ ὑποκύψω εἰς τὸ ἐλάττωμα τοῦτο. Ὡμοίαζεν ἄνθρωπόν τινα ὅστις εἶχεν ἔλθει ν' ἀγοράσῃ πέλεκυν ἀπὸ τὸν γείτονά μου τὸν μαχαιροποιὸν, καὶ ἤθελεν ὥστε ὅλη ἡ ἐπιφάνεια αὐτῆς νὰ εἶναι στιλπνὴ καθὼς ἡ κοπίς. Ὁ ἔμπορος συγκατένευσε νὰ στιλβώσῃ τὸν σίδηρον τοῦ πελέκους, ἂν μόνον ὁ ἀγοραστὴς ἤθελε νὰ στρέφῃ αὐτὸς τὸν τροχόν. Ἤρχισε λοιπὸν νὰ στρέφῃ αὐτός, ἐνῷ ὁ ἔμπορος ἐπίεζεν ἰσχυρῶς τὸν σίδηρον εἰς τὸν λίθον. Ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος, εὕρισκε τὸ ἔργον ἐπίπονον, ἄφινεν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τὸν τροχόν, καὶ ἐζήτει νὰ ἴδῃ πόσον τὸ ἔργον προώδευσε. Τέλος ἠθέλησε νὰ λάβῃ τὸν πέλεκύν του ὁποῖος ἦτον. — Ὄχι! εἶπεν ὁ ἔμπορος· στρέφε, στρέφε ἀκόμη. Ὁ πέλεκυς μετὰ μίαν στιγμὴν θὰ γίνῃ λαμπρότατος· μέχρι τοῦδε εἶναι κατὰ μέρη μόνον στιλπνός. — Ἀδιάφορον, εἶπεν ὁ ἀγοραστής. Νομίζω ὅτι τὸν προτιμῶ μὲ τὰς κηλίδας του.

Αὐτὸ τοῦτο συμβαίνει, νομίζω, εἰς πολλοὺς ἀνθρώπους, οἵτινες, ἐξ αἰτίας τῆς ἀτελείας τινῶν τρόπων ὁποῖος ὁ δοκιμασθεὶς παρ' ἐμοῦ, εὑρίσκοντες πολὺ δύσκολον τὴν ἐνάσκησιν τινῶν καλῶν ἕξεων, καὶ τὴν ἐξάλειψιν τινῶν ἐλαττωμάτων, ἐγκαταλείπουσι τὸν ἀγῶνα, καὶ λέγουσι μέχρι τέλους, ὅτι προτιμῶσι τὸν πέλεκυν μὲ κηλίδας. Ἐν τι ἐν ἐμοὶ, ἔχον ἀξίωσιν λογικοῦ, μοὶ ἔλεγεν ἐνίοτε, ὅτι ἡ ὑπερβολικὴ ἀκρίβεια αὕτη ἣν ἀπῄτουν παρ' ἐμαυτοῦ, ἦτον ἴσως εἶδος ἠθικῆς εὐηθείας, ἥτις, ἂν ἦτον γνωστὴ, ἐδύνατο νὰ μὲ καταστήσῃ καταγέλαστον· ὅτι ὁ ἐντελὴς χαρακτὴρ ἐκτίθεται εἰς τὸν κίνδυνον νὰ ἐφελκύσῃ καθ' ἑαυτοῦ φθόνον καὶ μῖσος· καὶ ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὁ θέλων τὸ καλὸν, πρέπει νὰ συγκατατεθῇ νὰ ἔχῃ μικρά τινα ἐλαττώματα, διὰ νὰ μὴν εἶναι ἐπαχθὴς εἰς τοὺς φίλους του. Ἡ ἀλήθεια εἶναι, ὅτι ἤμην ἀδιόρθωτος ὡς πρὸς τὸ κεφάλαιον τῆς τάξεως, καὶ ἤδη, ὅταν ἐγήρασα καὶ ἐξησθένησε τὸ μνημονικόν μου, αἰσθάνομαι τὴν ἔλλειψιν τοῦ προτερήματος τούτου. Ἀλλ' ἐν γένει, ἂν καὶ ποτὲ δὲν ἔφθασα εἰς ἣν ἐθήρευον ἐντέλειαν, ἂν καὶ ἔμεινα μάλιστα πολὺ ἀπέχων αὐτῆς, αἱ προσπάθειαί μου ὅμως μὲ κατέστησαν καλλίτερον καὶ εὐτυχέστερον ἀφ' ὅ,τι θὰ ἤμην χωρὶς αὐτῶν· οὕτως, ὁ θέλων νὰ γίνῃ καλλιγράφος διὰ τῆς μιμήσεως ὡραίων χαλκογράφων παραδειγμάτων, ἂν καὶ ποτὲ δὲν δύναται νὰ φθάσῃ εἰς αὐτῶν τὴν ἐντέλειαν, ἐθίζει ὅμως τὴν χεῖρά του, καὶ ἀποκτᾷ γράψιμον καθαρὸν καὶ εὐανάγνωστον.

Εἶναι ὠφέλιμον ἴσως νὰ μάθωσιν οἱ ἀπόγονοί μου, ὅτι, διὰ τοῦ μικροῦ τούτου μηχανήματος, εἷς των προγόνων αὐτῶν, βοηθούμενος ἀπὸ τὴν θείαν χάριν, ἀπήλαυσε πάσης τῆς ζωῆς του τὴν σταθερὰν εὐτυχίαν, μέχρι τοῦ ἑβδομηκοστοῦ ἐννάτου ἔτους τῆς ἡλικίας του, ὅταν γράφῃ τὰς σελίδας ταύτας. Ὅσα δυστυχήματα δύνανται νὰ σκιάσωσι τὸ ἐπίλοιπον τῶν ἡμερῶν του, κεῖνται εἰς τὰ γόνατα τῶν θεῶν· ἀν ὅμως ἐπέλθωσιν, ἡ ἀνάμνησις τῶν παρελθουσῶν ἡμερῶν θέλει τῷ δίδει τὴν δύναμιν τοῦ νὰ τὰ ὑπομένῃ μετὰ καρτερίας. Εἰς τὴν *ἐγκράτειάν* του ἀποδίδει τὴν διαρκῆ του ὑγείαν, καὶ τὴν μέχρι τοῦδε ἀκόμη διατηρουμένην εὐσωστίαν του. Εἰς τὴν *φιλεργίαν* καὶ τὴν *οἰκονομίαν* ἀποδίδει τὴν ἄνεσιν ἣν ἀπέκτησεν ἐπὶ νεότητός του, τὴν εὐπορίαν ἥτις μετ' ὀλίγον διεδέχθη αὐτὴν, καὶ ὅλας τὰς γνώσεις αἵτινες τὸν κατέστησαν ἱκανὸν νὰ γίνῃ πολίτης χρήσιμος, καὶ τῷ ἐχορήγησαν ψήφην τινὰ μεταξὺ τῶν τοφῶν. Εἰς τὴν *εἰλικρίνειαν* καὶ τὴν *δικαιοσύνην* ὀφείλει τὴν ἐμπιστοσύνην τῆς πατρίδος του, καὶ τὰ ἔντιμα ἀξιώματα ὅσα τῷ ἐνεπιστεύθησαν. Τέλος εἰς τὴν ἐπιῤῥοὴν ὅλων τούτων τῶν ἀρετῶν ὁμοῦ, ὅσον ἀτελῶς καὶ ἂν ἐδυνήθη νὰ τὰς ἀποκτήσῃ, ὀφείλει τὴν φαιδρότητα τῆς διαθέσεώς του, καὶ τὴν εὐθυμίαν τῆς ὁμιλίας του, ἥτις καθιστᾷ ἐπιζήτητον μέχρι τοῦδε τὴν συναναστροφήν του, εὐάρεστον δὲ καὶ εἰς τοὺς νέους αὐτούς. Ἐλπίζω λοιπὸν ὅτι τινὲς τῶν ἀπογόνων μου, θέλουσι μιμηθῆ τὸ παράδειγμα τοῦτο, καὶ θέλουσιν εὐχαριστηθῆ.

Παρατηρῶ ὅτι τὸ σχέδιον τοῦτο τῆς διαγωγῆς μου δὲν ἦτον μὲν ἀστήρικτον εἰς βάσιν θρησκευτικὴν, ἀλλ' οὐδὲ μετεῖχε δόγματός τινος, οὐδ' ἀνῆκεν εἰς ἰδιαίτερόν τι θρήσκευμα. Ἀπέφυγα δὲ τοῦτο ἐπίτηδες· διότι, πεποιθὼς περὶ τῆς ὠφελείας καὶ τῆς ἀξιολογότητος τῆς μεθόδου μου, καὶ ὅτι δύναται νὰ χρησιμεύσῃ εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ὅλων τῶν θρησκειῶν, σκοπὸν δὲ ἔχων καὶ νὰ τὴν δημοσιεύσω ποτὲ, ἐπεθύμουν νὰ μὴ προσκρούσῃ εἰς πρόληψιν οὐδενὸς ἀτόμου ἢ δόγματος. Ἐμελέτων νὰ γράψω μικρά τινα σχόλια περὶ ἑκάστης τῶν ἀρετῶν, καὶ ν' ἀποδείξω τὴν ὠφέλειαν τῆς ἀποκτήσεως αὐτῶν, καὶ τὴν ζημίαν ἐκ τῶν εἰς αὐτὴν ἀντικειμένων ἐλαττωμάτων. Ἐπροτιθέμην δὲ νὰ ἐπονομάσω τὸ βιβλίον μου *Ἀρετὴς τέχνη*, διότι ἔμελλε νὰ δείκνυῃ τοὺς τρόπους τῆς ἀποκτήσεως αὐτῆς, καὶ ἤθελε διαφέρει ἑπομένως τῶν ἁπλῶν προτρεπτικῶν βιβλίων πρὸς καλοκἀγαθίαν, ὅπου δὲν διδάσκεται· οὐδὲ δείκνυται διὰ τίνων ὁδῶν δύναταί τις νὰ φθάσῃ εἰς αὐτήν. Αὐτὰ ὁμοιάζουσι τὸν ἄνθρωπον περὶ οὗ λέγει ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἡ ἐλεημοσύνη αὐτοῦ ἦτον ὅλη εἰς λόγους, διότι ἀντὶ νὰ δείξῃ εἰς τὸν γυμνὸν καὶ εἰς τὸν πεινῶντα ποῦ καὶ πῶς νὰ εὕρῃ ἐνδύματα καὶ τροφὴν, τὸν προέτρεπε μόνον νὰ ἐνδυθῇ καὶ νὰ φάγῃ. (Ἰακ. ἐπιστ. Γ. 15 καὶ 16)

Αἱ περιστάσεις ἦλθον τοιαῦται, ὥστε ἡ πρόθεσίς μου τοῦ νὰ γράψω καὶ δημοσιεύσω τὰ σχόλια ταῦτα ποτὲ δὲν ἐπραγματοποιήθη. Ἐνίοτε ἔῤῥιψα μὲν ἐπὶ τοῦ χάρτου τινὰς σημειώσεις περὶ τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν σκέψεων ὅσας ἔμελλον νὰ μεταχειρισθῶ εἰς τὸ πόνημα τοῦτο. Ἀλλ' αἱ ἀδιάκοποι μέριμναι τῶν ἰδιωτικῶν ὑποθέσεών μου κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τοῦ βίου μου, καὶ τῶν δημοσίων ὑποθέσεων αἵτινες μοὶ ἀνετέθησαν μετὰ ταῦτα, μὲ ὑπεγρέωσαν πάντοτε ν' ἀναβάλω τοῦτο τὸ σχέδιον. Προσέτι δέ, ἐπειδὴ συνεδέετο εἰς τὸ πνεῦμά μου μετὰ σχεδίου ὁποιουδῆν εὐρυτέρου, οὗ ἡ ἐκτέλεσις ἀπῄτει ὁλόκληρον τὸν καιρὸν καὶ τὴν ἐπιμέλειαν ἑνὸς ἀνδρὸς, μὲ ἀπέτρεψαν δ' ἀπ' αὐτοῦ πάντοτε ἀπροσδόκητοι καὶ διαρκεῖς ἀσχολίαι, διὰ τοῦτο ἔμεινεν οὐτὸ πάντοτε ἀνεκτέλεστον μέχρι τοῦδε

Ὁ σκοπός μου ἦτον νὰ ἐξηγήσω διὰ τοῦ συγγράμματος τούτου καὶ ν' ἀποδείξω τὸ ἀξίωμα, ὅτι, αἱ κακαὶ πράξεις δὲν εἶναι κακαὶ διότι ἀπαγορεύονται, ἀλλ' ἀπαγορεύονται διότι εἶναι κακαί. Καὶ θεωρῶν τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου, ἤθελον ν' ἀποδείξω, ὅτι ὅστις θέλει νὰ ἦναι εὐτυχὴς, καὶ εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον ἀκόμη, ἔχει συμφέρον νὰ ἦναι ἐνάρετος. Ἔπειτα δέ, ἐκ τοῦ ὅτι ὑπάρχουσιν εἰς τὸν κόσμον πάμπολλοι πλούσιοι ἔμποροι, μεγιστᾶνες, ἐπικράτειαι, ἡγεμόνες, ἔχοντες ἀνάγκην τιμίων ἀνδρῶν πρὸς διεξαγωγὴν τῶν ὑποθέσεών των, καὶ ἐκ τοῦ ὅτι οἱ τοιοῦτοι ἄνθρωποι εἶναι σπάνιοι πάντοτε, ἤθελον προσπαθήσει νὰ ἐξάξω, πρὸς διδασκαλίαν τῶν νέων, τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας ταύτης, ὅτι ἐξ ὅλων τῶν προτερημάτων ὅσα δύνανται νὰ παρέξωσιν εὐπορίαν εἰς τοὺς πτωχοὺς, τὰ πλείστην ἐπαγγελλόμενα ἐπιτυχίαν, εἶναι ἡ εὐθύτης καὶ ἡ τιμιότης.

Ὁ κατάλογος τῶν ἀρετῶν, ὡς τὸν εἶχον κατ' ἀρχὰς συντάξει, περιεῖχε δώδεκα μόνας. Ἀλλ' ἐπειδὴ φίλος μου τις κουάκερος μὲ εἰδοποίησεν ὅτι συνήθως θεωροῦμαι ὡς ὑπερήφανος, ὅτι ἡ ὑπερηφία ὑπεφαίνετο πολλάκις εἰς τοὺς λόγους μου, καὶ ὅτι δὲν μοὶ ἤρκει μόνον νὰ ἔχω δίκαιον εἰς τὰς συζητήσεις, ἀλλ' ὅτι ἐγινόμην ὡς καὶ προπέτης, μοὶ ἀπέδειξε δὲ τοῦτο ὑπενθυμίσας εἰς ἐμὲ διάφορα παραδείγματα, ἀπεφάσισα νὰ προσπαθήσω νὰ θεραπεύσω καὶ τὸ ἐλάττωμα τοῦτο ἢ τὴν μωρίαν, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ ὅλα, καὶ ἐπρόσθεσα εἰς τὸν κατάλογόν μου τὴν *ταπείνωσιν*, δοὺς εἰς τὴν λέξιν ταύτην σημασίαν εὐρεῖαν. Δὲν δύναμαι νὰ καυχηθῶ ὅτι κατώρθωσα τωόντι ν' ἀποκτήσω τὴν ἀρετὴν ταύτην, ἀλλ' ἐκέρδησα τοὐλάχιστον κατὰ μέγα μέρος τὴν ἐπιφάνειάν της. Ἀπεφάσισα σταθερῶς νὰ μὴ ἀντιλέγω ποτὲ ἀπ' εὐθείας τὰς γνώμας τῶν ἄλλων, καὶ νὰ μὴ ἀποφαίνωμαι ποτὲ ὁριστικῶς ὑπὲρ τῆς ἰδικῆς μου· κανόνα μάλιστα ἐπέβαλον εἰς ἐμαυτὸν, ν' ἀπέχω, κατὰ τοὺς ἀρχαίους κανονισμοὺς τῶν βουλῶν ἡμῶν, πάσης ἐκφράσεως κατηγορικῆς καὶ ἀποφασιστικῆς, οἷον· *βεβαίως, χωρὶς ἀμφιβολίας*, κτλ. ἀλλὰ νὰ λέγω *ὑποθέτω, νομίζω, μοὶ φαίνεται ὅτι τοῦτο ἔχει οὕτως· ἢ, πρὸς τὸ παρὸν μοὶ φαίνεται οὕτως*. Ὅταν τις ἔλεγε γνώμην, ἥτις μοὶ ἐφαίνετο ἐσφαλμένη, δὲν ἐλάμβανον τὴν εὐχαρίστησιν νὰ τὴν ἀντικρούσω ἀποτόμως, καὶ νὰ τῷ ἀποδείξω ἀμέσως τὴν ἀτοπίαν τῶν λόγων του, ἀλλὰ, εἰς τὴν ἀπόκρισίν μου ἤρχιζον λέγων, ὅτι εἰς τινας περιπτώσεις, ὑπό τινας ὅρους, ἡ γνώμη του ἠδύνατο νὰ ἦναι ἀληθὴς, ἀλλ' ὅτι εἰς τὴν παροῦσαν περίστασιν ἐνόμιζον, μὲ ἐφαίνετο, ὅτι τὸ πρᾶγμα εἶχεν ἄλλως κλπ. Δὲν ἤργησα δὲ ν' ἀναγνωρίσω πόσον ὠφέλιμος μοὶ ἦτον ἡ μεταβολὴ αὕτη τῆς συμπεριφορᾶς μου. Αἱ συνδιαλέξεις μου ἔγιναν πολὺ μᾶλλον εὐχρεστοι, διότι ὁ μετριόφρων τρόπος καθ' ὃν ἐπρότεινον τὰς ἰδέας μου, ταῖς ἐπρομήθευε ταχυτέραν ὑποδοχὴν καὶ ὀλιγωτέρας ἀντιλογίας· ἑπομένως ἠσθανόμην καὶ ἐμαυτὸν ὀλιγώτερον τεταπεινωμένον ὅταν ἀπεδεικνύετο ὅτι εἶχον ἄδικον, καὶ ἔπειθον εὐκολώτερον τοὺς ἄλλους νὰ παραιτῶνται τῶν ἐσφαλμένων δοξασιῶν των, καὶ νὰ συμφωνῶσι μετ' ἐμοῦ, ὅταν ἐγὼ εἶχον δίκαιον. Κατ' ἀρχὰς, διὰ νὰ ὑποκύψω εἰς τὴν μέθοδον ταύτην, ἠναγκάσθην νὰ βιάσω ὀλίγον τὴν φυσικήν μου διάθεσιν, ἀλλὰ μέχρι τέλους τόσον τὴν συνείθισα, καὶ τόσον εὔκολος μὲ ἐφαίνετο, ὥστε πρὸ πεντήκοντα ἐτῶν κανεὶς ἴσως δὲν ἤκουσε ποτὲ ἐκ τοῦ στόματός μου, μίαν μόνον λέξιν δογματικῶς λεγομένην. Εἰς τὴν ἕξιν ταύτην, συγχρόνως δὲ καὶ εἰς τὴν ἀκεραιότητα τοῦ χαρακτῆρός μου, φρονῶ ὅτι πρέπει ν' ἀποδώσω πρὸ πάντων τὴν ἐμπιστοσύνην ἣν ἀπήντησα παρὰ τοῖς συμπατριώταις μου ὅταν ἐπρότεινον νέους θεσμοὺς ἢ τροποποίησιν τῶν ἀρχαίων, ὡς καὶ τὴν μεγάλην ἐπιῤῥοὴν ἣς ἀπελάμβανον εἰς τὰς δημοσίους συνελεύσεις, ὅταν ἔγινα μέλος αὐτῶν. Διότι ἤμην πάντοτε κακὸς ῥήτωρ, διόλου εὐγλωττος, διστάζων πολὺ ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τῶν λέξεων, μόλις ἀκριβολογῶν, καὶ ὅμως σχεδὸν πάντοτε ἡ γνώμη μου ὑπερίσχυε.

Καὶ τῷ ὄντι, μεταξὺ ὅλων τῶν φυσικῶν παθῶν ἡμῶν, κανὲν δὲν εἶναι δυσκαταβλητότερον ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνειαν. Ὅσον καὶ ἂν τὴν μετασχηματίζωμεν, ὅσον καὶ ἂν τὴν ταπεινῶμεν, μένει πάντοτε ζῶσα, καὶ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀναφαίνεται. Ἴσως θέλετε ἐνίοτε τὴν ἀναγνωρίσει καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἀπομνημονεύματα· διότι καὶ ὅταν φρονῶ ὅτι τὴν καθυπέταξα ἐντελῶς, καὶ τότε κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶμαι ὑπερήφανος διὰ τὴν ταπείνωσίν μου.

ΚΥΡΥΛΛΟΣ,

ὁ ἡγεμὼν τῶν Λακεδαιμονίων.

Ὑπὸ Κ. Π.

Δὲν ὑπάρχει τύχη ἐλεεινοτέρα τῆς τύχης ἀνθρώπου δραστηρίου μὲν καὶ φιλοτίμου, ζῶντος δὲ ἐν κοινωνίᾳ νωθρᾷ καὶ δούλῃ. Τοῦτο συνέβαινεν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας μάλιστα, ἐπὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς κυριαρχίας. Οἱ Ἀθηναῖοι, ἀν καὶ στερηθέντες τῆς πολιτικῆς αὐτονομίας, εἶχον ὅμως πάντοτε ἐλεύθερον τοὐλάχιστον

τὸ στάδιον τῆς τέχνης καὶ τῶν γραμμάτων, εἰς τὸ ὁποῖον ἠδύναντο νὰ διακριθῶσι καὶ νὰ τιμηθῶσιν. Οἱ δὲ Σπαρτιᾶται, οἵτινες ἄλλον βίον δὲν ἐγνώριζον, ἐν καιρῷ τῆς ἐλευθερίας, εἰμὴ τὸ προπολεμεῖν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, ἢ τὸ ἄρχειν αὐτῆς, ἤδη, πιεζόμενοι ὑπὸ τοῦ στιβαροῦ βραχίονος τῆς ξενικῆς ἐκείνης ἐξουσίας, κατέτριβον τὴν ζωὴν εἰς ἐλπίδας ματαίας, εἰς ἀγῶνας ἀτελεσφορήτους, καὶ κατέλειπον ἐπὶ τέλους μνήμην πονηρὰν ἀντὶ ἀγαθῆς. Τοιαύτη ὑπῆρξε μεταξὺ τῶν ἄλλων ἡ τύχη τοῦ ἡγεμόνος τῶν Λακεδαιμονίων Εὐρυκλέους.

Ὁ Εὐρυκλῆς ἦτον υἱὸς τοῦ Λαχάρους, τὸν ὁποῖον ὁ Ἀντώνιος κατεδίκασεν εἰς θάνατον, ἕνεκεν ἐπιδρομῆς τινος εἰς τὰς περιοικίδας πόλεις, ἥτις, εἰς μὲν τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους, ἤθελεν ὀνομασθῆ Μεσσηνιακὸς, ὑποθέτω, ἢ ἄλλος τις τοιοῦτος πολυθρύλλητος πόλεμος, ὑπὸ δὲ τῶν θετικῶν Ῥωμαίων ἐχαρακτηρίζετο ἁπλούστατα ὡς ληστεία. Ἔλαβε δὲ ὁ Ἀντώνιος εἰς τὴν μερίδα αὐτοῦ τὴν Ἑλλάδα, κατὰ τὴν διαίρεσιν τῆς οἰκουμένης, τὴν μετὰ τὰς εἰς Φιλίππους μάχας, γενομένην μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἀντωνίου. Ὁ υἱὸς τοῦ Λαχάρους ἀπεφάσισε νὰ ἐκδικηθῇ τὸν ἐπονείδιστον ἐκεῖνον τοῦ πατρὸς θάνατον, καὶ, ἐκραγέντος μετ' ὀλίγον τοῦ τελευταίου καὶ κρισίμου ἐμφυλίου τῆς Ῥωμαϊκῆς δημοκρατίας ἀγῶνος, προέτρεψε τοὺς Σπαρτιάτας νὰ ταχθῶσι μετὰ τοῦ Ὀκταυίου. Εἶχον δὲ οἱ Σπαρτιᾶται καὶ ἄλλους σπουδαίους λόγους διὰ νὰ λάβωσι τὴν μερίδα ταύτην. Οἱ Μεσσήνιοι ἦσαν φίλοι τοῦ Ἀντωνίου· οἱ Λακεδαιμόνιοι ἄρα δὲν ἠδύναντο εἰμὴ νὰ ὦσι ἐχθροὶ αὐτοῦ, διότι οἱ Ἕλληνες εἶχον πρὸ καιροῦ ἀποβάλει τὸ πάλαι ποτὲ μεγαλεῖον, ἀλλ' ὄχι καὶ τὰς ἀρχαίας ἔριδας. Ἔπειτα οἱ Σπαρτιᾶται ἔδωκαν πρὸ ὀλίγου ἔτι ἄσυλον εἰς τὴν ἀπὸ Ἰταλίας φυγοῦσαν Λιουίαν, τὴν σύζυγον τοῦ Ὀκταυίου. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι τότε ἡ Λιουία δὲν ἦτον ἔτι σύζυγος τοῦ Ὀκταυίου καὶ ὅτι μάλιστα ἦτο σύζυγος τοῦ Κλαυδίου Τιβερίου Νέρωνος, ὅστις ἔφυγεν ἐξ Ἰταλίας, διότι ἦτον ἐχθρὸς τοῦ Ὀκταυίου. Ἀλλὰ μετὰ ταῦτα ἡ ἔχθρα αὕτη ἐξέλιπεν. Ἡ Λιουία, ἐπανελθοῦσα εἰς τὴν Ῥώμην, τοσοῦτον, διὰ τῆς καλλονῆς αὐτῆς, ἐδελέασε τὸν Ὀκταύϊον, ὥστε ὁ μὲν Τιβέριος Κλαύδιος Νέρων ἐνόμισεν ἄτοπον νὰ μὴ σπεύσῃ νὰ παραδώσῃ αὐτὴν οἴκοθεν (ὥσπερ τις ποτὴρ, λέγει ὁ Δίων ὁ Κάσσιος) εἰς τὸν ἡγεμόνα, ὁ δὲ Ὀκταύϊος, καί τοι ἔγκυον οὖσαν ἕκτον ἤδη μῆνα ἀπὸ τοῦ Τιβερίου, παρέλαβε σύζυγον, ἀδείᾳ τῶν ποντιφίκων, δηλαδὴ τῶν ἀρχιερέων. Ὁ Ὀκταύϊος λοιπόν, ὁ χάριν τῆς Λιουίας καταπατήσας καὶ θείους καὶ ἀνθρωπίνους νόμους, ἦτο δυνατὸν νὰ μὴ ὁμολογῇ χάριτας πρὸς ἀνθρώπους οἵτινες ἔσωσαν αὐτὴν, κινδυνεύουσαν ἄλλοτε; Καὶ οἱ Σπαρτιᾶται; δὲν ἦτον εὐλογώτατον νὰ συμμαχήσωσι μᾶλλον μετ' ἀνδρὸς ἔχοντος τοιαύτην ἀφορμὴν εὐγνωμοσύνης πρὸς αὐτοὺς, παρὰ μετὰ τοῦ Ἀντωνίου, ὅστις εἶχε τὴν αὐθάδειαν νὰ χαρακτηρίζῃ ὡς ληστείας τὰς τοσοῦτον ἐγκαίρους ἀξιώσεις αὐτῶν περὶ κυριαρχίας τῆς Πελοποννήσου, καὶ, τὸ χείριστον, εἶχε φίλους τοὺς ἐπαράτους Μεσσηνίους, οἵτινες δὲν ἐπείθοντο νὰ ἀναλάβωσι τὸν μαλακώτατον ζυγὸν τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν περιοίκων;

Ὅθεν, εἰς τὴν περὶ Ἄκτιον ναυμαχίαν, καθ' ἣν ἐκρίθη ὁριστικῶς καὶ ἀνεκκλήτως ἡ μεγάλη περὶ τῆς κυριαρχίας τοῦ κόσμου δίκη μεταξὺ Ἀντωνίου καὶ Ὀκταυίου, οἱ Σπαρτιᾶται ἐτάχθησαν μετὰ τοῦ τελευταίου τούτου. Καὶ ὅταν ἡ ἀθλία Κλεοπάτρα, λειποτακτήσασα, παρέσυρε κατόπιν αὐτῆς τὸν ἔτι ἀθλιέστερον Ἀντώνιον, πολὺ πρὶν ἢ ἀποφασισθῇ ὁ ἀγών, ἐστάλησαν δὲ πλοῖα εἰς καταδίωξιν αὐτῶν, ἐν μάλιστα διεκρίθη διὰ τὴν ἐπιμονὴν μὲ τὴν ὁποίαν ἐπετίθετο κατὰ τῆς ναυαρχίδος τοῦ Ἀντωνίου· ἐπὶ δὲ τοῦ καταστρώματος τοῦ διώκοντος ἐκείνου πλοίου ἵστατο ἀνὴρ ἀγέρωχος, σείων μὲν τὴν λόγχην διὰ τῆς χειρὸς, κρατῶν δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐστηλωμένους ἐπὶ τῆς ναυαρχίδος, διὰ νὰ ῥίψῃ ἐπ' αὐτῆς τὸ ὅπλον ἅμα πλησιάσῃ. Τελευταῖον ὁ Ἀντώνιος, ἀγανακτήσας διὰ τὴν τόλμην ταύτην καὶ ἐπιστὰς εἰς τὴν πρῴραν· « Τίς οὗτος, ἀνέκραξεν, ὁ διώκων Ἀντώνιον; » ὁ δὲ « Ἐγὼ » ἀπεκρίθη « Εὐρυκλῆς ὁ Λαχάρους, τῇ Καίσαρος τύχῃ, τὸν τοῦ πατρὸς ἐκδικῶν θάνατον. » Δὲν κατώρθωσεν ὅμως ὁ Εὐρυκλῆς νὰ καταβάλῃ τὴν ναῦν τοῦ Ἀντωνίου, ἀλλὰ ἐνοχλεῖ τὴν δευτέραν τῶν ναυαρχίδων, διότι ἦσαν δύο, κτυπήσας, περιστρέψας καὶ πλαγιάσας αὐτὴν, ἔλαβε δὲ καὶ ἄλλο ἓν πλοῖον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εὑρίσκοντο πολυτελῆ σκεύη καὶ πράγματα.

Ὁ Ὀκταύϊος, νικήσας καὶ μοναρχήσας, ἀντέμειψε γενναίως τοὺς Σπαρτιάτας καὶ τὸν Εὐρυκλῆν. Εἰς μὲν τοὺς πρώτους ἐχάρισε τὴν Καρδαμύλην, τὰς Φαρὰς καὶ τὴν Θουρίαν, ἀποσπάσας αὐτὰς ἀπὸ τῶν Μεσσηνίων, τοὺς ὁποίους ἐτιμώρησεν οὕτω διὰ τὴν δοθεῖσαν εἰς τὸν Ἀντώνιον ἐπικουρίαν· πρὸς δὲ τούτοις κατέστησε τοὺς Σπαρτιάτας ἐπιμελητὰς, δηλαδὴ προέδρους, τοῦ Ὀλυμπιακοῦ τῶν Ἀκτίων ἀγῶνος, τὸν ὁποῖον ἵδρυσεν εἰς μνήμην τῆς περὶ τὸ Ἄκτιον νίκης· ἐπὶ δὲ πᾶσιν, ἐλθὼν εἰς Σπάρτην, ἐτίμησε τὴν πόλιν, παρακαθήσας εἰς τὰ συσσίτια αὐτῆς. Εἰς δὲ τὸν Εὐρυκλέα ἔδωκεν, ὡς ἴδιον κτῆμα, τὴν νῆσον τῶν Κυθήρων, καὶ κατέστησεν αὐτὸν ἡγεμόνα τῶν Λακεδαιμονίων. Διότι ἡ Σπάρτη, καθὼς καὶ αἱ Ἀθῆναι, καὶ ἄλλαι τινὲς Ἑλληνικαὶ πόλεις, ἔσωζον, ὑπὸ τὸ κράτος τῆς Ῥωμαϊκῆς κυριαρχίας, τὸ πρόσχημα ἅπαν τῆς ἀρχαίας αὐτονομίας. Εἰς τὴν Σπάρτην ἰδίως ὑπῆρχον ἔτι καὶ τοῦ δήμου ἐκκλησία, καὶ Γερουσία, καὶ Νομοφύλακες, καὶ Βιδιαῖοι, ἐκ διαλειμμάτων δὲ, ὡς φαίνεται, καὶ Βασιλεῖς, ἢ, τοὐλάχιστον, εἷς Βασιλεὺς ἢ ἡγεμών. Ἀλλὰ τὰ ἔνδοξα τῶν θεσμῶν αὐτὰ ὀνόματα ἐκάλυπτον πράγματα ταπεινὰ καὶ εὐτελῆ· αἱ ἀρχαὶ ἐκεῖναι δὲν εἶχον οὐδὲ τὴν τύχην τῆς ὅλης Ἑλλάδος νὰ ῥυθμίσωσιν, οὐδὲ κατὰ τῆς Ἀσίας μεγάλους στρατοὺς νὰ ἐκπέμψωσιν, ἀλλὰ μόνον νὰ ἐπιμεληθῶσι τὴν μικρὰν τοπικὴν διοίκησιν· ὥστε ἔκτοτε ἠδυνάμεθα νὰ εἴπωμεν περὶ τῆς Ἑλλάδος ἁπάσης ὅ,τι βραδύτερον ὁ Συνέσιος ἔλεγε περὶ Ἀθηνῶν· « ὡς οὐδὲν ἔχουσιν αἱ νῦν Ἀθῆναι σεμνὸν, ἀλλ' ἢ τὰ κλεινὰ τῶν χωρίων ὀνόματα· καὶ καθάπερ ἱερείου διεσπαραγμένου,

τὸ δέρμα λείπεται, γνώρισμα τοῦ πάλαι ποτὲ ζώου. »

Ὁ Εὐρυκλῆς ἐνόησε τάχιστα τὴν ματαιότητα τοῦ μεγαλωνύμου αὐτοῦ ἀξιώματος. Ἡ δραστηριότης αὐτοῦ ἐζήτει τροφὴν καὶ δὲν εὕρισκεν. Οἱ ἐμφύλιοι τῆς Ῥώμης πόλεμοι, ἐν οἷς εἶχεν ἄλλοτε διαπρέψει, κατέπαυσαν. Βαθεῖα εἰρήνη ἐβασίλευε καθ' ὅλον τὸ κράτος. Ἐν Ἑλλάδι δὲν ἠδύνατο νὰ προκύψῃ τῆς στενῆς αὐτοῦ ἐπικρατείας χωρὶς νὰ προκαλέσῃ ἀμέσως παράπονα τῶν περιοικίδων πόλεων εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Αὐγούστου, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἤρχετο πάραυτα ἐπιστολὴ παραγγέλλουσα τὴν διατήρησιν τῶν καθεστώτων. Ὅθεν ὁ Εὐρυκλῆς, θεωρῶν κεκλεισμένον πᾶν στάδιον πολιτικῆς ἐνεργείας, ἐτράπη ἐπὶ τὴν ἀργυρολογίαν. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τοῦτο δὲν εἶχε νὰ ἐλπίσῃ μεγάλα πράγματα οὔτε ἀπὸ τὴν ἰδιότητον αὐτοῦ νήσου τῶν Κυθήρων, οὔτε ἀπὸ τῶν κοινῶν τῆς Σπάρτης εἰσπράξεων. Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ ζητήσῃ τύχην ἀλλαχοῦ καὶ ἐπὶ τούτῳ μετέβη . . . ! ποῦ ὀνταζεσθε; εἰς τὴν Ἰουδαίαν! Ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης ζητῶν τύχην παρὰ τοῖς Ἑβραίοις, τὸ πρᾶγμα εἶναι ὁπωσοῦν σόλοικον, καὶ ὅμως εἶναι βέβαιον.

Ἐβασίλευε τότε τῆς Ἰουδαίας, ὁ Ἡρώδης, ὁ ἐπικληθεὶς μέγας. Ἂν τὸ ἐπίθετον τοῦτο ἐδόθη εἰς αὐτὸν δικαίως ἢ ἀδίκως, δὲν τὸ ἐξετάζω· τὸ ἀναμφισβήτητον ὅμως εἶναι, ὅτι ὑπῆρξεν ἐπιτηδειότατος ἄνθρωπος, οἱ δὲ ἱστορικοὶ οἱ θαυμάζοντες τὴν πανουργίαν τῆς Κλεοπάτρας, ἥτις ἀφοῦ ἐδελέασε τὸν Ἰούλιον Καίσαρα καὶ τὸν Ἀντώνιον, μικροῦ ἐδέησε νὰ παγιδεύσῃ καὶ τὸν Ὀκταύϊον, ἔπρεπε μᾶλλον νὰ θαυμάσωσι τὸν Ἰδουμαῖον ἐκεῖνον, ὅστις ἐσαγήνευσεν ἀλληλοδιαδόχους τοὺς στρατηγοὺς τοῦ Καίσαρος, καὶ ἔπειτα τὸν ἐχθρὸν τοῦ Καίσαρος, Κάσσιον, καὶ μετὰ τοῦτον τὸν ἐχθρὸν τοῦ Κασσίου, Ἀντώνιον, καὶ τελευταῖον τὸν ἐχθρὸν τοῦ Ἀντωνίου, Ὀκταύϊον· διὰ δὲ τῶν ἀλλεπαλλήλων τούτων προστατῶν, κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ τὴν βασιλείαν καὶ νὰ παγιώσῃ αὐτήν. Εἰς τὸ πολιτικὸν λοιπὸν στάδιον, ὁ Ἡρώδης διετέλεσεν εὐτυχέστατος· εἶχεν ὅμως τοῦτο κοινὸν μὲ τὸν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην κυριάρχην τοῦ κόσμου, ὅτι ὅσῳ εὐτυχὴς ὑπῆρξεν εἰς τὸν δημόσιον βίον, τόσῳ δυστυχὴς, εἰς τὸν ἰδιωτικόν. Ὁ Ἡρώδης ἔλαβε δευτέραν σύζυγον (ἄλλαι αἱ σύζυγοι αὐτοῦ συμποσοῦνται εἰς δέκα) τὴν ὡραίαν Μαριάμμην, ἐκ τοῦ ὑποσκελισθέντος ὑπ' αὐτοῦ προηγουμένου βασιλικοῦ τῶν Ἀσαμωναίων γένους, καὶ ἀπ' αὐτῆς ἐγέννησε τοὺς δύο υἱούς, τοὺς ἐπὶ πολὺν χρόνον μάλιστα ἀγαπηθέντας ὑπ' αὐτοῦ καὶ θεωρηθέντας ὡς κληρονόμους, τὸν Ἀλέξανδρον καὶ τὸν Ἀριστόβουλον. Ἀλλ' ὁ Ἡρώδης εἶχε μητέρα, ἀδελφὴν καὶ ἀδελφούς· ὅλοι αὐτοὶ οἱ συγγενεῖς ἔβλεπον μὲ φθόνον τὴν ἀφοσίωσιν τοῦ βασιλέως πρὸς τὴν ἀγέρωχον ἀπόγονον τῶν Ἀσαμωναίων καὶ ἠγωνίσθησαν πάντοτε νὰ καταστρέψωσι τὴν δυστυχῆ Μαριάμμην. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἡρώδης ἦτον εἰς ὑπερβολὴν ζηλότυπος, ἡ σατανικὴ ἐκείνη ἐπιβουλὴ ἐξετελέσθη εὐκόλως· συκοφαντίαι φοβεραὶ ἐφαρμάκευσαν τὴν ἀμοιβαίαν τῶν συζύγων ἀγάπην· ὁ σφοδρὸς ἔρως τὸν ὁποῖον ὁ Ἡρώδης ἠσθάνετο πρὸς τὴν Μαριάμμην ἐπάλαισεν ἐπὶ μακρὸν κατὰ τοῦ ἀνοσίου ἐκείνου δηλητηρίου, τελευταῖον ὅμως ἡ ἀθῶα βασιλὶς κατεδικάσθη καὶ ἐθανατώθη. Καὶ τὸ θῦμα τοῦτο δὲν ἤρκεσεν. Ὁ Ἡρώδης, ὅστις ἐκινδύνευσε νὰ παραφρονήσῃ διὰ τὴν στέρησιν τῆς Μαριάμμης, μετεβίβασεν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον καὶ τὸν Ἀριστόβουλον ἅπαν τὸ φίλτρον τὸ ὁποῖον εἶχε πρὸς τὴν ταλαίπωρον αὐτῶν μητέρα. Οἱ δὲ νέοι ἐκεῖνοι, ἡλικιωθέντες, ἦτο φυσικὸν νὰ μισήσωσι τοὺς συγγενεῖς τοῦ πατρός. Οἱ συγγενεῖς; λοιπὸν αὐτοὶ συνώμοσαν νὰ ἐξοντώσωσι καὶ τούτους. Ἐπὶ δὲ τούτῳ πείθουσι τὸν Ἡρώδην, ὅτι ἡ ἔχθρα τῶν τέκνων ἀπειλεῖ αὐτὴν τὴν ὕπαρξιν αὐτοῦ καὶ μεταβάλλουσιν οὕτως εἰς ἀληθῆ κόλασιν τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου, ἥτις ἐσπαράσσετο ἤδη μεταξὺ τῆς πατρικῆς στοργῆς καὶ τῆς περὶ τῆς ἰδίας συντηρήσεως φροντίδος, καθὼς πρότερον ἐβασανίσθη ὑπὸ τοῦ ὀξυτέρου ἔρωτος καὶ τοῦ δεινοτέρου μίσους. Δὲν ἀπεφάσισεν ὅμως διὰ μιᾶς ν' ἀποκηρύξῃ αὐτοὺς, ἀλλ' ἔφερε πρὸ πάντων εἰς τὴν αὐλὴν τὸν ἀπὸ τῆς πρώτης συζύγου, Δωρίδος καλουμένης, υἱὸν Ἀντίπατρον, τὸν ὁποῖον μέχρι τοῦδε ἀνέτρεφεν ὡς ἰδιώτην, τώρα δὲ ἤθελε νὰ καταστήσῃ συμμέτοχον τῶν τιμῶν ὅσαι ἀπενέμοντο εἰς τὰ δύο ἄλλα τέκνα, διὰ νὰ ταπεινώσῃ αὐτά. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ εἰς τὸ δρᾶμα τοῦτο παρεισαγωγὴ τοῦ Ἀντιπάτρου, ηὔξησε τὰ πάθη, δὲν τὰ ἠλάττωσε. Καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν τραγικῶν ἐκείνων περιπετειῶν τῆς αὐλῆς τοῦ Ἡρώδου, ἔφθασεν εἰς Ἱερουσαλὴμ ὁ Εὐρυκλῆς.

Τὸ πρόσωπον τὸ ὁποῖον παρέστησεν ἐνταῦθα ὁ ἡγεμὼν τῶν Λακεδαιμονίων δὲν ὑπῆρξε βεβαίως χρηστόν· ἀλλ' ἡ ἀργία καὶ ἡ φιλοχρηματία εἶχον φθείρει τὴν ἄλλως ὄχι ἀγενῆ ἐκείνην φύσιν. Ὁ Εὐρυκλῆς ἔτυχε παρὰ τῷ Ἡρώδῃ εὐμενεστάτης δεξιώσεως, διά τε τὸ προσωπικὸν αὐτοῦ ἀξίωμα καὶ τὴν ἐπισημότητα τῆς πολιτείας, τῆς ὁποίας προΐστατο. Προτέφερε δὲ δῶρα λαμπρὰ καὶ ἔλαβεν ἀμέσως πολλαπλάσια· δὲν περιωρίσθη ὅμως ἐν αὐτοῖς, ἀλλὰ τάχιστα, διὰ τῆς ἐπιτηδειότητος αὐτοῦ, ἀξιωθεὶς τῆς φιλίας τοῦ Ἡρώδου καὶ τῆς πίστεως τῶν τριῶν αὐτοῦ υἱῶν, ἐνοήσεν ὁπόσον δύναται νὰ ὠφεληθῇ, ἐμπορευόμενος τὰς ἀμοιβαίας ἐκείνας ἔχθρας καὶ ἀντιζηλίας. Ὁ Εὐρυκλῆς κατέλυσε μὲν παρὰ τῷ πρεσβυτέρῳ υἱῷ Ἀντιπάτρῳ, ἐσύχναζεν ὅμως πολὺ εἰς τὸν υἱὸν τῆς Μαριάμμης Ἀλέξανδρον καὶ ἰδίως περιεποιεῖτο τὴν σύζυγον αὐτοῦ Γλαφύραν, θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῆς Καππαδοκίας Ἀρχελάου, ἀνδρὸς ἀγαθοῦ, ὅστις μάτην ἠγωνίσθη πολλάκις νὰ συμβιβάσῃ τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ πρὸς τὸν συμπένθερον. Ὁ Ἀλέξανδρος, καθὸ νεώτερος καὶ εὐπιστότερος πάντων, ἦτο φυσικώτατον νὰ γίνῃ καὶ τὸ κύριον τῆς ῥαδιουργίας τοῦ Εὐρυκλέους θῦμα. Πιστεύσας δὲ εἰς τὰς διαβεβαιώσεις τῆς φιλίας καὶ τῆς εἰλικρινείας τοῦ ξένου ἐκείνου, διηγήθη τὴν οἰκτρὰν τῆς μητρὸς τύχην, τὴν ψυχρότητα τὴν ὁποίαν ἐδείκνυεν ἤδη ὁ πατὴρ πρὸς αὐτὸν, τὴν ἀγανάκτησιν τὴν ὁποίαν ἠσθάνετο διὰ τε τοῦτο καὶ διὰ τὴν προτίμησιν τῆς ὁποίας ἠξιοῦτο ὁ μισητὸς Ἀντίπατρος. Ὁ Εὐρυκλῆς εὕρισκεν ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἔχει καθ' ὅλα δίκαιον, παρώξυνεν αὐτὸν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον, ἔπειτα δὲ ἀνέφερε τοὺς λό-